

R EVISTA

INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

Publicație științifico-practică, informativă și de drept

Nr. 2 (29), 2014

Institutul
Național al
Justiției

Formatorii

Un grup de formatori ai Institutului Național al Justiției

Calitatea pregătirii profesionale a judecătorilor, procurorilor și altor reprezentanți ai sistemului justiției depinde în mare măsură de profesionalismul formatorilor Institutului Național al Justiției. În acest context, cu asistența Programului ROLISP/USAID, în scopul dezvoltării aptitudinilor didactice ale formatorilor, INJ a invitat câțiva specialiști în domeniu - Valeria Șterbeț, dr., formator INJ, Adriana Eșanu, dr., conf. univ., formator INJ, și Otilia Păcurari, expert internațional în metodologia de formare a

adultilor, formator la Institutul Național al Magistraturii din România – care au elaborat Statutul formatorului, Manualul formatorului, Ghidul formatorului, ținându-se cont de standardele europene. Acestea au fost înmânate formatorilor la întrunirea de prezentare a totalurilor activității de formare inițială a candidaților la funcții de judecător și procuror în cadrul căreia a fost prezentată și Metodologia de evaluare a calității programelor de formare în cadrul Institutului Național al Justiției.

Revista Institutului Național al Justiției
(publicație științifico-practică, informativă și de drept)

nr. 2 (29), 2013

Fondator:

Institutul Național al Justiției

Certificatul de înregistrare nr. 5505 din 08.11.2006

Redactor-șef:

Gheorghe Budeanu

Colegiul de redacție:

Anastasia PASCARI, Director executiv al Institutului Național al Justiției

Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, membru corespondent, Secretar științific general al Academiei de Științe al Moldovei

Andrei SMOCHINĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie, Stat și Drept

Gheorghe COSTACHI, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie, Stat și Drept

Diana UNGUREANU, doctor în drept, judecător, formator la Institutul Național de Justiție al Magistraturii din România (**București**)

Valeria ȘTERBET, doctor în drept, ex-judecător la Curtea Constituțională, formator INJ

Sergiu BĂIEȘU, doctor în drept, decanul Facultății de Drept, USM

Sergiu BRÎNZĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, șef Catedră Drept Penal și Criminologie, USM, formator INJ

Elena BELEI, doctor în drept, șef Catedră Drept Procesual Civil, USM, formator INJ

Mikola K. IAKIMCIUK, doctor în drept, prorectorul Academiei Naționale a Procuraturii din Ucraina (**Kiev**)

Igor DOLEA, doctor în drept, judecător la Curtea Constituțională

Eduard ABABEL, Președintele Consiliului INJ, vicepreședintele Curții de Apel Bălți

Mihai POALELUNGI, doctor în drept, Președintele Curții Supreme de Justiție

Stoil PASHKUNOV, Director-adjunct al Institutului Național al Justiției din Bulgaria (**Sofia**)

Dumitru VISTERNICEAN, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, formator INJ

Foto:

Stela CIOCANU

Editoră și tipar:

Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”

Datele Institutului:

MD 2004. Moldova, Chișinău

str. S. Lazo, 1

tel: 022 232-700, fax: 022 232-755

e-mail: inj@inj.gov.md

www.inj.md

Tiraj:

300 exemplare

Distribuire gratuită

© Revista Institutului Național al Justiției

SUMAR

INVITATUL NOSTRU

Mircea Roșioru

Proverbul „Cine nu are bătrâni să și-i cumpere” este

valabil și pentru procuratură”.....2

VIAȚA INJ: CRONICA EVENIMENTELOR

Echipa de experți ai UNICEF în vizită la INJ.....6

RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

INJ a obținut statutul de observator în cadrul Rețelei Europene de Formare Judiciară.....8

ACTIVITATEA CONSILIULUI INJ

Consiliul INJ a aprobat Statutul formatorului Institutului Național al Justiției.....9

FORMARE FORMATORI

Grupul-resursă s-a reunit la un nou curs de formare formatori..... 10

FORMARE INIȚIALĂ

INJ a lansat instruirea inițială a asistenților judiciari..... 11

FORMARE CONTINUĂ

Standarde profesionale pentru avocații care acordă asistență juridică garantată de stat..... 12

EXAMENE DE CAPACITATE

Concurs pentru a accede în funcția de judecător în baza vechimii în muncă 14

ECUSOANE

Tatiana CIAGLIC

Instruirea la distanță – o nouă opțiune la dispoziția

Dumneavoastră..... 15

TRIBUNA CU OPINII

Maria GHERVAS

O reformă are sorți de izbândă numai atunci când este

bine gândită și dorită 16

DOCTRINA

Victor PUȘCAȘ

Dezvoltarea constituțională a Republicii Moldova.

20 de ani de la adoptarea Constituției..... 17

Valentina CEBOTARI

Noțiunea, caracterele juridice și categoriile obligației

legale de întreținere 24

Diana SÂRCU-SCOBIOALĂ

Actele Curții Europene a Drepturilor Omului..... 30

Olga PISARENCO

Reflecții asupra cercului de persoane care pot

încheia valid un contract matrimonial până la

înregistrarea căsătoriei 35

Valentina STRATULAT

Aspecte legale privind diminuarea violenței prin

educarea corespunzătoare a copiilor 41

Василий КРЕЦУ

Реализация судебных решений об отмене

ограничения дееспособности лица и признании

Лица дееспособным 45

Nikolay ANGUELOV

Free movement of judgments on civil and commercial

matters in the European Union 52

ÎNAINȚAȘII NOȘTRI

Mihai Tașcă

Vespasian V. Pella – fondatorul dreptului internațional

penal și promotorul Curții Internaționale Penale..... 61

Nota redacției

Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei și Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare au decis, prin Hotărârea nr. 3 din 30 ianuarie 2014, să includă la profilul *drept* în categoria C a revistelor științifice *Revista Institutului Național al Justiției*.

Condițiile pentru acceptarea manuscriselor spre publicare le găsiți la www.inj.md

INVITATUL NOSTRU

*Mircea Roșioru,
Președintele Consiliului Superior al Procurorilor*

PROVERBUL „CINE NU ARE BĂTRÂNI SĂ ȘI-I CUMPERE” ESTE VALABIL ȘI PENTRU PROCURATURĂ

- Domnule Mircea Roșioru, Programul de dezvoltare strategică a Procuraturii pentru anii 2013-2014 prevede sporirea rolului Consiliului Superior al Procurorilor și a capacităților acestui organ de autoadministrare, președinte al căruia sunteți Dumneavoastră din 17 ianuarie curent. Consiliul este o structură mai nouă în cadrul Procuraturii și chiar pe parcursul primului mandat s-a văzut necesitatea unor schimbări în activitatea acestuia. Termenul prevăzut pentru Programul de dezvoltare strategică a Procuraturii se apropie de sfârșit. Ce s-a făcut și ce se face pentru a spori rolul și capacitățile CSP?

- Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016 a fost aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la finele lunii noiembrie 2011. Pornind de la cadrul legal constituțional, potrivit căruia Procuratura este o componentă a autorității judecătorești, indiscutabil că această reformă urma să vizeze inclusiv instituția Procuraturii. Din păcate, constat cu stupoare că reforma Procuraturii stagnează, iar de pe urma acestui fapt cei care suferă sunt, în primul rând, procurorii. În altă ordine de idei, nepromovarea reformei Procuraturii o pun și pe seama politicului. Or, în momentul în care au fost create grupurile de lucru (până acum au fost 2 la număr), accentele au fost puse foarte clar: o reformă reușită nu poate fi definitivată doar de cei din interiorul Procuraturii și s-a decis ca cei implicați să facă parte din diferite structuri ale statului, care au tangențe cu justiția, inclusiv reprezentanți ai societății civile și mediului academic. Nu a fost nici cea mai mică opoziție din par-

tea procurorilor, din contra - am încercat să identificăm cele mai bune modele care ar fi aplicabile sistemului organelor Procuraturii Republicii Moldova. Nu în ultimul rând, ne-am ghidat și de Recomandările Comisiei de la Veneția adresate procurorilor. La finele lunii aprilie curent, Concepția de reformare a Procuraturii a fost înregistrată la Biroul Permanent al Parlamentului ca inițiativă a deputaților și abia zilele trecute Legislativul a aprobat-o, în sfârșit. Totuși, Concepția nu este decât un document directoriu. Actul cu finalitate și care interesează este noua lege cu privire la Procuratură.

Referitor la întrebarea adresată, voi menționa: fortificarea capacităților Consiliului Superior al Procurorilor este condiționată de reforma Procuraturii, or, unul dintre capitolele reformei vizează și organele de autoadministrare, în speță - Consiliul Superior al Procurorilor și Colegiile sale (de calificare și disciplinar).

Fortificarea capacităților Consiliului înseamnă atribuirea unei independențe financiare în raport cu Procuratura Generală, un sediu, atribuirea unor competențe importante și excluderea altora, care au doar valoare de oficializare/validare a hotărârilor Colegiilor.

Între cele mai importante atribuții ale Consiliului Superior al Procurorilor urmează să se regăsească: organizarea concursului pentru funcția de Procuror General și propunerea candidatului la funcția de Procuror General Președintelui Republicii Moldova; examinarea doar a contestațiilor împotriva hotărârilor Colegiilor (această din urmă reglementare ar fortifica, în primul rând, capacitățile Colegiilor, pentru că și membrii acestora, ca și cei ai Consiliului, sunt aleși tot din rândurile procurorilor la Adunarea Generală); înaintarea propunerilor Procurorului General de numire, promovare, detașare, suspendare în condițiile unei urmăriri penale existente sau eliberare din funcție a procurorilor; participarea la elaborarea planurilor de dezvoltare strategică a Procuraturii etc.

Deși în acest amplu proces de reformare se pare că suntem contracronometru, cred în reușita acestei dezvoltări/reformări a Procuraturii.

- Concomitent, exercitați și funcția de șef al Direcției judiciare a Procuraturii Generale, dar sunteți și membru al grupului de lucru pentru reformarea Pro-

curaturii. La ce etapă sunt acțiunile de reformare? Ce s-a reușit de făcut și care sunt piedicile în calea schimbărilor din interiorul Procuraturii?

- De fapt, în grupurile de lucru instituite reprezentam Consiliul Superior al Procurorilor. Din partea Procuraturii Generale au mai participat alți 4 colegi. În calitate de conducător de subdiviziune în Procuratura Generală, cunoșteam problemele cu care se confruntă procurorii în exercitarea atribuțiilor pe domeniile de competență în materie civilă și contravențională. În timpul exercitării mandatului de președinte al Colegiului de calificare am avut posibilitate să aflu problemele procurorilor pe aspecte de interpretare și aplicare practică a diferitor probleme de drept. Astfel, toate aceste elemente mi-au permis să vin cu propuneri și soluții concrete, unele dintre ele regăsindu-se și în Concepție.

Există și o variantă brută a textului noii legi cu privire la Procuratură, axată pe recomandările fixate în Concepție.

Nu în ultimul rând, vreau să menționez că în fiecare săptămână avem întâlniri cu partenerii noștri de dezvoltare, care se implică și ne dau asigurări pe segmente de instruire, expertiză, schimb de bune practici etc.

Cea mai mare piedică în realizarea reformei? Piedica este timpul, pentru că rezultatele le vom vedea doar odată cu trecerea lui. Legea cu privire la Procuratură este o lege organică, iar reieșind din dezideratele fixate în Concepție, aceasta implică și revizuirea Constituției. Prin urmare, în mandatul actualului legislativ procurorii nu se vor putea bucura de o nouă lege.

- Faceți parte din generația mai tânără a procurorilor, de altfel – ca și Procurorul General. Cum conlucrați cu cadrele care au trecut prin „practica sovietică”, pe care unii le consideră conservatoare? Dorința de a eficientiza subdiviziunile Procuraturii nu sugerează și necesitatea unor schimbări de personal?

- Un vechi proverb românesc spune „Cine nu are bătrâni să și-i cumpere”. Am crescut din punct de vedere profesionist alături de colegi mai experimentați și care, chiar dacă au activat și în procuratura sovietică, au fost apreciați enorm, gândindu-mă aici la un Vladimir Holban sau Emilian Chirtoacă. De altfel, procurori cu grad sporit de conservatorism nu prea există. Majoritatea a înțeles că activitatea Procuraturii trebuie privită prin prisma directivelor trasate de Comisia de la Veneția pentru procuraturile europene. Necesitățile societății sunt mari, iar potențialul Procuraturii (uman și bugetar) nu ne mai permite realizarea extinsă a atribuțiilor în afara sferei penalului, or, statul va trebui în termeni foarte restrânși să vină cu instruire adecvată pentru angajații organelor de control, care urmează să preia sarcinile Procuraturii. Nu mai puțin relevant este modul cum se va comunica societății civile despre transferul de competență de la Procuratură către alte organe. Recent, Centrul de Resurse Juridice din

Moldova a finalizat un studiu cu privire la optimizarea instituției Procuraturii, pe de o parte - la nivel de resurse umane, iar pe de altă parte, ceva mai profund - la nivel structural. Scopul studiului a fost să se determine încărcătura pentru fiecare procuror în parte în fiecare procuratură, efecuirea unei evaluări medii pe republică și, pe cale de consecință - propuneri de completare sau, după caz, de reducere a statelor de personal în anumite procuraturi. În dependență de necesități, au fost formulate propuneri de lichidare a unor procuraturi sau de creare a unor structuri noi.

Indiferent de opoziția unora sau altora dintre procurori, schimbările sunt inevitabile și se vor produce. Important este ca procesul de adaptare să se realizeze în termeni proximi.

- CSP trebuie să asigure ocrotirea drepturilor și libertăților procurorilor, să contribuie la promovarea principiului independenței acestora.

Mai întâi: cum promovați drepturile procurorilor în situația în care colegii lor din sistemul judecătoresc au reușit să obțină mai multe „facilități” în cadrul reformărilor din ultimii ani, inclusiv substanțiale majorări de salariu?

Apoi: obținerea unei adevărate independențe a procurorilor e un ghem cu mai multe probleme. Cum îl desfaceți? Se dorește această independență sau intenția va finisa doar cu o lustruire de fațadă pentru a prezenta un raport pozitiv instituțiilor europene și donatorilor externi?

- Obligația de ocrotire a drepturilor și libertăților procurorilor trebuie privită ca o competență complexă. Cei care privesc Consiliul Superior al Procurorilor ca pe un potențial avocat în fața unor acțiuni de încălcare a legii interpretează greșit. Consiliul are menirea de a descuraja ilegalitățile și abuzurile și, în egală măsură - de a încuraja bunele practici cu rezultate remarcabile.

Este de notorietate faptul că corpul magistraților a cunoscut în ultimul an realizări foarte mari. Pornind de la aspectele de finanțare specifice instanțelor de judecată, ei au reușit să creeze condiții decente de muncă, infrastructuri, nemaivorbind de salarizare. Adevărul e că au avut în persoana Președintelui Republicii Moldova un pilon care i-a asigurat de sprijin necondiționat, Președintele fiind și inițiatorul unor proiecte de acte legislative care au vizat corpul judecătorilor.

Ani de-a rândul procurorii și judecătorii au fost pe poziții de egalitate sau apropiate - ca statut, garanții sociale, salarizare sau pensionare. La acest capitol, Hotărârea Curții Constituționale de la finele anului 2011 a creat o prăpastie între procurori și judecători. Cel puțin mie mi se pare incorectă abordarea, deși vorbim de două componente ale autorității judecătorești (după cum prevede Constituția).

Cât despre presupusa afectare a independenței procurorilor, trebuie să distingem două aspecte: sub-

ordonarea administrativă și cea procesuală. Prima nu este specifică doar procurorilor, o asemenea subordonare o veți identifica în majoritatea structurilor statului, inclusiv în sectorul privat.

Pe dimensiunea de subordonare procesuală lucrurile stau un pic altfel. Abordarea statutului procurorului, potrivit Concepției, a exclus posibilitatea ca procurorilor să le fie acordat statutul de magistrat. Și toată această chestiune izvorăște anume din controlul ierarhic existent în procuratură. Pentru a nu permite mai multe trepte de control ierarhic, Concepția stabilește doar o singură asemenea intervenție, indiferent de procurorul care îl efectuează, iar etapa următoare va fi cea a controlului judiciar al procedurii prejudiciare. În raport cu ultimele modificări operate la Codul de procedură penală, care permit deja două grade de jurisdicție asupra procedurii prejudiciare, controlul ierarhic pare unul mai restrâns.

Dacă ne referim la independența procesuală a procurorului - acuzator de stat -, aici deja nu mai este posibilă intervenirea în ordine de control ierarhic, or, toate pârghiile procesuale și discreția aparțin în exclusivitate celui care participă în instanță.

Generalizând, opinez că pe seama acestui deziderat se face prea mult tam-tam, iar pretextele de intervenire a superiorilor, prin formularea indicațiilor cu o anumită tentă, au devenit o modă a celor în conflict cu legea și care încearcă să inducă societății un anumit grad de probitate.

- Corupția este cel mai mare flagel al Republicii Moldova pe calea transformării sale într-un stat de drept european. Deși lumea consideră că aceasta a afectat în special structurile judecătorești, ea continuă să rămână ca o bubă rea și în structurile Procuraturii, ceea ce presupune „scăpări” în activitatea CSP, care formează componența Colegiului de calificare și a Colegiului disciplinar ale Procuraturii Generale, precum și selectează candidaturi pentru locurile vacante de procurori. Ce faceți pentru a curăța și ocroti Procuratura de elemente corupte, care urmăresc doar interese personale?

- Vin, întâi de toate, cu o precizare: Consiliul Superior al Procurorilor nu are competențe la desemnarea membrilor în componențele Colegiilor de calificare și disciplinar. Procurorii membri în colegii sunt desemnați prin votul secret al procurorilor exprimat în cadrul Adunării Generale. Ca excepție, doar cei doi profesori titulari în drept, membri ai Colegiului de calificare, sunt numiți de către Consiliul Superior al Procurorilor.

Revenind la întrebare, a nega fenomenul înseamnă a nu recunoaște activitatea de combatere a corupției, compartiment la care s-a lucrat și se lucrează enorm. Fenomenul există. Dar problema pentru a fi soluționată trebuie abordată din mai multe puncte de vedere. Pe de o parte, trebuie să lucrăm intens pentru a schimba mentalitatea societății, cetățeanul să conștientize-

ze că coruperea este o infracțiune și că pentru aceasta cel care propune mită riscă ani grei de închisoare. Dar problema cea mai mare e că cel care oferă, la rândul său, de asemenea urmărește un interes ilicit, condiție în care, aparent, nici una dintre părți nu este interesată să denunțe activitatea criminală. În al doilea rând, trebuie să oferim procurorilor mai multe garanții și un salariu decent, doar astfel îi vom face intolerabili față de anumite „mulțumiri”. Știind că riscă cu cariera, cu poziția sa socială, înainte de a lua mita, procurorul se va gândi de zeci de ori ce urmează după acest pas.

Cât privește selecția cadrelor, sunt în speranța că opțiunile făcute până în prezent de către Consiliu pe dimensiunea procurorilor conducători sunt cele mai bune.

Referitor la încadrarea în funcția de procuror, beneficiem de o arie restrânsă de selecție. O primă categorie o reprezintă absolvenții Institutului Național al Justiției, foarte buni teoreticieni, dar aproape lipsiți de experiență, iar cea de-a doua - cei care au o anumită experiență, dar nu sunt la fel de buni la capitolul teorie. Din aceste considerente, un rol foarte important în felul cum procurorul va face primii pași în cariera revine procurorului conducător.

Am venit cu mesaje suficient de clare pentru Colegiile de calificare și disciplinar, care reprezintă primele verigi în procesul de epurare a cadrelor, or, sarcina de a identifica și elimina elementele corupte, rău-intenționate și neglijente le revine anume lor. Totodată, i-am asigurat și de suportul Consiliului în realizarea acestor filtre.

- Este un lucru cunoscut - ziaristii s-au săturat de trâmbițat pe această temă - că în structurile superioare ale statului corupția a devenit un mod de viață, dar și de șantaj. Un rezultat al transformărilor în Procuratură ar fi și niște dosare cu ecou în care să figureze persoane cu actuale sau precedente înalte funcții de conducere. Cât va continua tăcerea, căci transformările în Procuratură au, totuși, loc?

- Mi se pare foarte dură abordarea, chiar exagerată aș spune: corupția și șantajul - mod de viață în structurile superioare ale statului. Absolutizarea fenomenului și punerea tuturor procurorilor pentru a fi priviți prin aceeași prismă mi se pare incorectă, or există procurori onești și devotați, care-și fac meseria foarte bine.

Să nu credeți că Procuratura nu regretă insuccesele în anumite cauze penale, în special - în cele cu rezonanță sporită în societate. Din păcate, nu întotdeauna este posibilă identificarea făptuitorilor sau probarea vinovăției lor. Societatea întotdeauna acuză insuccesele. Prea puțin, totuși, se vorbește despre cauzele cu finalitate. Până la urmă, nici nu așteptăm mari laude, pentru că identificarea făptuitorilor face parte din meniul activității procurorilor. Cu regret constat totuși că chiar și în cazurile cu răsunet, despre procurori și Procuratură nu se vorbește în termeni laudativi, iar această

stare de lucruri de asemenea contribuie la intensificarea crizei de imagine a procuraturii.

Când eram la studii în România se vorbea că tot românul se pricepe la politică și fotbal. Felul în care este mediatizată activitatea procuraturii și permanentele acuzații mă fac să cred că în Republica Moldova toată lumea este expert în investigarea cauzelor penale, în implementarea anumitor politici și modele de succes în Procuratură și doar cei din interior nu se pricep la toate acestea.

- De ce în structurile Procuraturii există o mare fluctuație de cadre?

- Este o întrebare care pe alocuri doare. Pentru a menține un specialist în sistem, trebuie să-i oferi siguranța zilei de mâine, siguranță atât la nivel de garanții sociale, cât și la nivel de salarizare imediată. Or, astăzi procurorii reprezintă veriga cea mai prost salarizată dintre toți actorii implicați în procesul penal.

Din fericire, școala procuraturii este una încă foarte puternică. Odată ce trece această școală, persoana se va putea descurca în avocatură și în instanța de judecată. În procuratură se învață lucruri care în altă parte nu se fac. Procesul penal trece prin procuratură de la depunerea plângerii și îl părăsește însoțit de rechizitoriu. Apoi, participarea procurorului în instanțele de fond și apel este obligatorie. Cei care cunosc acest lucru își îndrumă copiii să facă carieră în justiție începând cu procuratura.

Discutam cu un coleg dintr-un stat al UE, care mi-a spus vorbe cu mult adevăr: în procuratură nu poți deveni bogat, dacă vrei să devii bogat trebuie să mergi în altă parte - în business, în avocatură -, dar în procuratură poți să înveți și să devii un bun profesionist, apreciat.

- CSP coordonează cu Institutul Național al Justiției instruirea inițială a viitorilor procurori. În primăvara curentă ați fost Președinte al Comisiei de examinare, apoi ați participat la lansarea oficială a celei de-a șasea promoții de absolvenți ai INJ. Cum apreciați instruirea viitorilor procurori de către INJ și ce schimbări sunt necesare la acest capitol?

- Am descoperit audienți buni și foarte buni, iar din discuțiile preliminare pe care le-am avut cu ei, par să dorească să se dedice și să se implice cât mai rapid. Sunt în speranța că despre acești procurori, în câțiva ani, să se vorbească la superlativ - că au instrumentat excelent anumite cauze penale, că au dirijat iscusit tacticile pe anumite cazuri etc.

- După cum știți, INJ are și un program de formare continuă a procurorilor, mereu actualizat și coordonat cu responsabilii de la Procuratura Generală, inclusiv prin intermediul reprezentanților PG în Consiliul INJ. Care e partea slabă și cum poate fi îmbunătățită perfecționarea profesională, conform standardelor europene, a procurorilor aflați în funcție?

- Realizarea unor atribuții de către Consiliul Institutului Național al Justiției este condiționată de o coordonare prealabilă a chestiunilor cu Consiliul Superior al Procurorilor și Consiliul Superior al Magistraturii. Aceste activități vizează planificarea în general a formării inițiale și continue în cadrul Institutului, programele didactice și planurile de învățământ pentru cursurile de formare inițială și continuă, avizarea regulamentelor de organizare a concursului de admitere în Institut, organizarea concursului pentru suplینirea posturilor didactice, delegarea membrilor în componența Comisiei pentru examenele de admitere și a Comisiei pentru examenele de absolvire și, nu în cele din urmă, evaluarea numărului de locuri scoase la concursul de admitere pentru formarea inițială a candidaților la funcțiile de procuror. Cu siguranță, activitatea CSP-ului cu INJ nu se limitează doar la realizarea sarcinilor despre care am vorbit mai sus. La instruirea continuă, de exemplu, am prezentat tematici actuale pe care acum cei de la INJ trebuie să se gândească cum să le realizeze, să identifice experți și parteneri de dezvoltare pentru asigurarea susținerii financiare a seminariilor etc.

Cea mai apropiată realizare comună ține de reactivarea în toamna anului curent a cursurilor de „management și leadership”, care, în opina mea, este o disciplină indispensabilă procurorilor conducători sau pentru acei care tind să devină procurori conducători. Mai mult, în discuțiile cu reprezentanții Ambasadei SUA la Chișinău am găsit susținere și, se pare, ideea are șanse foarte mari de realizare. În general, dialogul inițiat cu INJ pe parcursul anului curent pare a fi unul constructiv și benefic pentru ambele părți.

Mircea Roșiorul înmânarea atestărilor absolvenților din promoția 2014 a Institutului Național al Justiției

VIAȚA INJ: CRONICA EVENIMENTELOR

ECHIPA DE EXPERTI AI UNICEF ÎN VIZITĂ LA INJ

16.04.2014

Între 11 și 17 aprilie 2014, în Republica Moldova s-a aflat în vizită o echipă de experți contractați de către oficiul regional al UNICEF pentru Europa Centrală și de Est și Comunitatea Statelor Independente în Republica Moldova pentru consultări cu principalii actori guvernamentali, oficiali publici, ONG-uri și organizații internaționale în vederea evaluării impactului reformelor justiției juvenile asupra copiilor în conflict cu legea. Perioada de evaluare include anii 2006-2012.

Miercuri, 16 aprilie, experții internaționali – Francesca Ballarin, psiholog și formator specializat în protecția copilului, și Joseph Moersoen, judecător onorific la Curtea pentru drepturile copilului din Milano (Italia), formator

în domeniul justiției juvenile, asistați de către Gheorghe Caraseni, consultant național al Rețelei Cercetătorilor în Dezvoltare (DNR), au avut o întrevvedere cu reprezentanții Institutului Național al Justiției.

În cadrul întrevederii s-a discutat despre atribuțiile de bază ale Institutului, despre prioritățile și rezultatele obținute în procesul instruirii inițiale, continuă și formare formatori, în mod special, oferindu-se informații referitoare la activitățile dedicate justiției juvenile.

NORLAM ESTE UNUL DINTRE PARTENERII EXTERNI PRINCIPALI AI INJ

14.05.2014

În Republica Moldova s-au aflat într-o vizită de lucru experți internaționali care evaluează activitatea Misiunii Norvegiene de Experți pentru Promovarea Supremăției Legii în Moldova (NORLAM).

La 14.05.2014, pentru a face o analiză a implicării NORLAM în procesul de formare continuă a judecătorilor și procurorilor, la Institutul Național al Justiției au sosit Emily Rakhorst, consultant *Rakhorst Consulting*, Teohna Williams, consilier, și Alexander Burian, coordonator de proiecte la *International Security Sector Advisory Team* (ISSAT).

Evaluarea activității are scopul de a stabili o eventuală extindere a duratei mandatului Misiunii NORLAM după anul 2016 – termenul final de implementare a Strategiei de reformă a sectorului justiției din Republica Moldova.

În intervențiile lor pe marginea subiectului pus în discuție, Anastasia Pascari, Veaceslav Didăc și Ecaterina Popa

au subliniat, aducând exemple concrete, cooperarea strânsă, chiar din 2007, între Institutul Național al Justiției și NORLAM, această Misiune fiind unul dintre partenerii externi de bază ai INJ. Bunăoară, doar la instruirea continuă NORLAM a susținut financiar și cu experți în 2009 – 29, în 2010 – 17, în 2011 – 20, în 2012 – 16 cursuri, seminare, ateliere de lucru și mese rotunde... Această investiție, în care au fost implicați experți internaționali de bună calitate, asigură eficiența și eficacitatea Institutului Național al Justiției în procesul de reformare a sectorului justiției din Republica Moldova.

ÎNTREVEDERE CU REPREZENTANȚII CENTRULUI DE DREPT AL FEMEILOR (CDF)

28.05.14

Miercuri, 28 mai, conducerea Institutului Național al Justiției, în persoana dnei Anastasia Pascari, director executiv, Ecaterina Popa, șefa Secției instruire inițială, și Olga Pisarenco, consilierul directorului executiv, a avut o întrevvedere cu reprezentanții Centrului de Drept al Femeilor – Angelina Zaporojan-Pîrgari, director de program, și Eleonora Grosu, coordonator de program – în vederea stabilirii unei viitoare colaborări de consolidare a capacităților sistemului judiciar în domeniul violenței în familie.

În cadrul întrevederii, au fost discutate inițiative de instruire a judecătorilor, procurorilor și avocaților în domeniul violenței domestice în perioada 2014-2015, precum și posibilitatea organizării unui curs de formare formatori, urmat de alte ateliere de instruire. Oaspeții au

dat asigurări că vor invita în calitate de formatori experți ai organizației „Avocații pentru Drepturile Omului” din SUA.

De asemenea, în timpul discuțiilor, a fost accentuată importanța elaborării unor materiale informative pentru judecători și procurori, inclusiv a unui ghid privind soluționarea cazurilor de violență în familie.

Administrația Institutului s-a arătat interesată și dispusă de a se implica în realizarea a astfel de cursuri de instruire.

VIZITA REPREZENTANTULUI ORGANIZAȚIEI INTERNAȚIONALE ECPAT LA INJ

28.05.2014

Discutarea oportunităților de implementare a proiectelor ce se referă la prevenirea exploataării sexuale comerciale a copiilor și apărarea drepturilor copiilor a fost scopul principal al vizitei de documentare, la Institutul Național al Justiției, a dnei Mariana Yuevsyukova, coordonator de programe în cadrul organizației internaționale ECPAT. Dumneaei a fost însoțită de către Tatiana Moca, manager de programe la CCF (Copil. Comunitate. Familie) Moldova, și Tatiana Buianina, psiholog la Centrul internațional „La Strada”.

Întrucât INJ este un partener strategic important în formarea specialiștilor în domeniul protecției drepturilor copiilor, colaborarea între aceste două instituții ar fi binevenită.

Anastasia Pascari, director executiv al INJ, le-a vorbit oaspeților despre instruirea inițială și instruirea continuă în cadrul Institutului Național al Justiției și, în mod special, despre tematicile din domeniul justiției pentru minori abordate, inclusiv sub aspect practic, la seminare și ateliere de lucru

La întrevvedere au mai participat Veaceslav Didăc, director executiv adjunct al INJ, Mariana Pitic, șefa Direcției instruire și cercetare, Valeria Șterbeț, șefa Secției metodicodidactică și cercetări, Ecaterina Popa, șefa Secției instruire continuă, și Olga Pisarenco, consilierul directorului executiv.

ȘEDINȚA COMITETULUI DE COORDONARE A DONATORILOR INJ

17.06.2014

Marti, 17 iunie, Comitetul de Coordonare a Donatorilor INJ s-a reunit într-o ședință ordinară la Institutul Național al Justiției.

Reprezentanți ai partenerilor Institutului (USAID ROLISP, NORLAM, ABA ROLI, ICMPD Moldova, Centrul Internațional pentru protecția și promovarea femeii „La Strada”, Misiunea OSCE în Moldova, Organizația Internațională a Muncii, ICNUR, OHCHR, Fundația SOROS Moldova, UNICEF, SP CNTFU, CDF) au fost salutați de către Anastasia Pascari, director executiv al INJ.

Convocarea ședinței a fost condiționată de oportunitatea implementării Metodologiilor de determinare a necesităților de formare continuă a judecătorilor și procurorilor, Statutului formatorului și a Metodologiei de evaluare a calității programelor de formare din cadrul Institutului, elaborate cu suportul USAID ROLISP. Actele în cauză au fost aprobate de către Consiliul INJ în coordonare cu Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliul Superior al Procurorilor și Ministerul Justiției, ținându-se cont de avizele partenerilor noștri”.

Totodată, directorul executiv al INJ a lansat donatorilor invitația de a se implica în pregătirea unor cursuri de instruire la distanță, menționând că, la primul training online „Specificul psihologic și particularitățile audierii victimelor traficului de ființe umane”, realizat de către Tatiana Buianina, cu susținerea Programului de Consolidare a Instituțiilor Statului de Drept (USAID ROLISP), au fost instruiți 23 de persoane.

Tatiana Ciaglic, șefa Secției e-transformare, e-instruire și tehnologii informaționale a INJ, a accentuat faptul că, pe 16 iunie 2014, s-a început înscrierea online pentru al doilea grup de beneficiari ai acestui curs, iar, în anunțul plasat pe pagina web a INJ (www.inj.md), pot fi găsite informații relevante la capitolul dat, inclusiv Ghidul didactic.

Ecaterina Popa, șefa Secției formare continuă din cadrul INJ, a expus Metodologiile de determinare a necesităților de formare continuă a judecătorilor și procurorilor, care au drept scop colectarea datelor în vederea realizării unui studiu care să stea la baza elaborării planurilor de formare continuă a judecătorilor și procurorilor, a agendelor și a programelor de studiu.

De asemenea, audiența a luat cunoștință de Statutul formatorului și de Metodologia de evaluare a calității programelor de formare din cadrul INJ, ambele prezentate de către Valeria Șterbeț, șefa Secției didactico-metodică și cercetări.

Donatorii au salutat eforturile INJ de a elabora asemenea documente pentru standardizarea activității Institutului. Stela Cotorcea, coordonatorul Programului Protecția Copilului (UNICEF), a comunicat că, la moment, Oficiul regional UNICEF elaborează un set de instrumente dedicate anume formatorilor în domeniul justiției juvenile, care, ajustate la necesitățile din RM, ar fi foarte utile pentru formatorii din cadrul INJ.

Marian Roman, coordonator național în domeniul protecției refugiaților (UNHCR Moldova), a evidențiat un aspect important ce ține de procedura de înscriere a beneficiarilor la cursurile de formare continuă, sugerând elaborarea unei metodologii de selectare a acestora.

RELAȚII INTERNAȚIONALE

INJ A OBȚINUT STATUTUL DE OBSERVATOR ÎN CADRUL REȚELEI EUROPENE DE FORMARE JUDICIARĂ

În luna mai curent, Rețeaua Europeană de Formare Judiciară a Uniunii Europene a făcut o invitație oficială Institutului Național al Justiției din Republica Moldova pentru a participa la lucrările Adunării Generale a acestui prestigios for european în domeniul justiției.

Pe calea integrării europene, Institutul Național al Justiției susține mai multe activități ce au ca scop aplicarea normelor și standardelor europene în procesul de instruire a persoanelor care îndeplinesc actul de justiție. Anume în cadrul acestor activități, Institutul a urmărit în ultimii ani obținerea statutului de observator al Rețelei Europene de Formare Judiciară, consolidându-și relațiile de cooperare cu diferite organisme internaționale, proiectele și programele cărora oferă noi posibilități de sporire nu numai a capacităților instituționale și manageriale, dar și a celor ce țin nemijlocit de modernizarea proceselor de instruire.

În străduințele sale de a se încadra în rețeaua europeană, Institutul Național al Justiției a fost și este susținut de colegi din mai multe instituții de magistratură europene, s-a bucurat de suportul consolidat acordat de către Institutul Național al Magistraturii din România, în special - din partea doamnei Octavia Matei-Spineanu, Directorul INM. În urma bunei colaborări, a apărut posibilitatea examinării cererii privind acordarea Institutului Național al Justiției din Republica Moldova a statutului de membru-observator în cadrul Adunării Generale EJTN.

Adunarea Generală a Rețelei Europene de Formare Judiciară a institutelor de magistratură din statele-membre ale Uniunii Europene și-a desfășurat lucrările în clădirea Școlii Naționale de Judecători din Grecia, la Thessaloniki, pe 12 și 13 iunie curent. Participanții au fost salutați de către dl Wojciech Postulski, Secretarul General al Rețelei Europene de Formare Judiciară. În fața celor prezenți a rostit un mesaj și dl Michael Pikramenos, Directorul general al Școlii Naționale de Judecători din Grecia. Luările lor de cuvânt au fost susținute de reprezentanți ai Comisiei Europene și ai autorităților publice din Grecia.

La lucrările Adunării Generale au luat parte reprezentanți ai tuturor institutelor de magistratură din statele membre ale Uniunii Europene, ai Comisiei Europene și ai organizațiilor internaționale cu

vocație în domeniul justiției. Delegația INJ din Moldova a fost reprezentată de către Mariana Pitic, șefa Direcției instruire și cercetare, și Eugenia Kistruga, șefa Secției resurse umane și documentare.

Participanții au discutat pe marginea unor probleme de interes comun: raportul anual al Secretarului General, raportul anual al Comitetului de conducere, viitorul Rețelei Europene de Formare Judiciară.

În cadrul primei zile de lucru, un loc aparte l-au avut discuțiile privind cererile pentru obținerea statutului de observator înaintate de către Academia Judiciară din Serbia, Institutul Național al Justiției din Republica Moldova și Institutul de Justiție din Georgia – reprezentanții acestora prezentând rapoarte de susținere a solicitărilor înaintate. Vom menționa că toate delegațiile statelor membre ale UE prezente la întrunire au votat unanim și, astfel, Institutul Național al Justiției din Republica Moldova, Academia Judiciară din Serbia și Institutul de Justiție din Georgia au fost acceptate în cadrul Rețelei Europene de Formare Judiciară a Uniunii Europene cu statut de observator, statut care urma să fie acordat oficial odată cu intrarea în vigoare a Acordului de Asociere a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.

ACTIVITATEA CONSILIULUI

CONSILIUL INJ A APROBAT STATUTUL FORMATORULUI INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

24.04.2014

Consiliul Institutului Național al Justiției s-a întrunit pentru a discuta și aproba următoarele chestiuni: completarea rețelei de formatori, desfășurarea cursurilor de formare inițială a asistenților judiciari, Planului de formare inițială a consilierilor de probațiune în anul 2014 etc.

În urma discuțiilor, în rețeaua de formatori a Institutului Național al Justiției la cursurile de formare inițială și continuă (prin cumul și ocazional) au fost incluse mai multe persoane care au susținut concursul pentru suplinirea posturilor didactice în cadrul INJ. Ținând cont de Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 376/13 din 15.04.2014 și Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor nr. 12.-65/14 din 17.04.2014 privind prognoza asupra numărului de locuri vacante la funcțiile de judecător și procuror pentru următoarea promoție a Institutului Național al Justiției, au fost aprobate 15 locuri la concursul de admitere în anul 2014 pentru formarea inițială a candidaților la funcția de judecător și 25 de locuri la concursul de admitere pentru formarea inițială a candidaților la funcția de procuror în cadrul INJ. Totodată, au fost aprobate anunțul, tematica și calendarul de desfășurare a concursului de admitere 2014 și Planul de acțiuni pentru

implementarea Concepțiilor de formare inițială și continuă (mai 2014-decembrie 2015), elaborate cu asistența USAID ROLISP.

La ședință s-a discutat despre necesitatea aprobării *Statutului formatorului Institutului Național al Justiției* al cărui scop este de a reglementa aspectele referitoare la selectarea, angajarea, evaluarea, excluderea formatorilor, inclusiv despre necesitatea aprobării *Metodologiei de evaluare a calității programelor de formare din cadrul INJ*. Atât *Statutul formatorului INJ*, cât și *Metodologia* au fost elaborate cu suportul USAID ROLISP și vor fi puse în aplicare odată cu operarea modificărilor în Legea privind Institutul Național al Justiției.

A FOST SUSȚINUT DEMERSUL CONSILIULUI SUPERIOR AL MAGISTRATURII

30.06.2014

Consiliul Institutului Național al Justiției s-a întrunit în ședință ordinară la care a discutat și a decis o serie de chestiuni ce țin de activitatea curentă a INJ. La ședință, moderată de președintele Consiliului, Eduard Ababei, vicepreședinte al Curții de Apel Bălți, au fost prezenți: Sabina Cerbu, secretar, viceministru al Justiției, membrii Consiliului: Igor Serbinov, adjunct al Procurorului General, Nicolae Gordilă, judecător la Curtea Supremă de Justiție, Viorica Mihaila, judecător la Judecătoria Botanică din mun. Chișinău, Ghenadiu Eni, președinte al Curții de Apel Cahul, Radu Țurcanu, judecător la Judecătoria Botanică din mun. Chișinău, Iurie Perevoznic, procuror, șef al Secției minori și drepturile omului din cadrul Procuraturii Generale, și Eduard Mașnic, procuror al sectorului Buiucani din mun. Chișinău.

Subiectele incluse pe ordinea de zi au fost prezentate de către Eduard Ababei, Anastasia Pascari, director executiv al INJ, Valeria Șterbeț, șefa Secției didactico-metodică și cercetări, și Iulia Gorbatenko, șefa Secției instruire inițială.

La ședință au fost aprobate curriculumurile stagiului de practică al candidaților la funcțiile de judecător și procuror, dar și al asistenților judiciari. Acestea au fost elaborate în conformitate cu prevederile art. 15 din Legea privind Institutul Național al Justiției, ale Statutului Institutului Național al Justiției. Ele stabilesc scopul, condițiile, modul de organizare și de desfășurare a stagiului. Consiliul a votat curriculu-

murile disciplinare și al stagiului de practică pentru formarea inițială a consilierilor de probațiune pentru anul 2014.

În urma dezbaterilor referitor la demersul Consiliului Superior al Magistraturii privind necesitatea urgentării desfășurării examenului de capacitate pentru solicitanții la funcția de judecător în baza vechimii în muncă, ținând cont de explicațiile oferite de către Dumitru Visternicean, președinte interimar al CSM, Consiliul a instituit Comisia de organizare a examenelor de capacitate pentru solicitanții la funcția de judecător în baza vechimii în muncă, care va elabora, până la 16 iunie 2014, proiectele actelor necesare pentru demararea examenelor, inclusiv programul, procedura, componența grupului de elaborare a testelor și spețelor.

FORMARE FORMATORI

GRUPUL-RESURSĂ S-A REUNIT LA UN NOU CURS DE FORMARE FORMATORI

30.05.2014

Pentru continuitatea cursului de formare formatori privind drepturile omului, la Institutul Național al Justiției a avut loc seminarul „Procedura în fața Curții Europene a Drepturilor Omului: noile tendințe, provocări și perspective”.

Seminarul, al șaselea la număr din cadrul unui program amplu pentru cei 23 de formatori, s-a desfășurat în cooperare cu Misiunea NORLAM și ABA ROLI Moldova. De data aceasta, Oficiul Consiliului Europei în Moldova s-a alăturat echipei de parteneri ai INJ pentru a colabora în procesul de instruire în domeniul drepturilor omului a grupului-resursă alcătuit din judecători, procurori și avocați.

Participanții au luat cunoștință de viziunea guvernamentală asupra unui element însemnat în jurisprudența Curții la ora actuală – remedierea. Dacă înainte Curtea se axa mai mult pe probleme de interpretare a drepturilor materiale, acum, având în vedere că există o jurisprudență amplă în ce privește interpretarea Convenției, interesul Curții și al statelor membre la Convenție se concentrează pe modalități de exercitare a acestor drepturi. Importanța interpretării obligațiilor statelor în remedierea încălcărilor este în continuă creștere.

În cadrul cursului au fost expuse principiile care guvernează remedierea (principiul subsidiarității, principiul

aplicării directe a standardelor internaționale în materia drepturilor omului, principiul marjei de apreciere), cerințele principale ale remediului izvorâte din jurisprudența Curții Europene (*rolul primar* al autorităților, mai cu seamă al instanțelor judecătorești, de a oferi remediere și reparație; remediile de obicei sunt de *natură judiciară*, deși și alte remedii ne-judiciare sunt permise; *eficacitatea*, astfel încât remediile să fie pasibile să ofere nu numai constatări declarative, dar și o reparație *de facto* a situației; *individualitatea* remediului se interpretează de la caz la caz, prin urmare, caracteristicile generale se iau în considerație doar în situația în care remediul nu a fost epuizat), clasificarea remediilor (compensatorii, acceleratorii și injonctive; judiciare, quasi-judiciare și administrative; penale și civile) etc.

INSTRUIRE ÎN DOMENIUL STANDARDELOR INTERNAȚIONALE ALE MUNCII

10-11.06.2014

Institutul Național al Justiției a găzduit seminarul de formare formatori în domeniul dreptului muncii și al standardelor internaționale în domeniul muncii ale Organizației Internaționale a Muncii (OIM) la care au participat judecători și inspectori ai muncii. Evenimentul a avut loc grație suportului Organizației Internaționale a Muncii, având drept scop aplicarea eficientă a standardelor internaționale ale muncii în R. Moldova prin îmbunătățirea cunoștințelor judecătorilor și inspectorilor muncii privind tratatele internaționale referitoare la drepturile fundamentale în muncă ale OIM. Totodată, această activitate permite Guvernului R. Moldova să își îndeplinească pe deplin obligația internațională, care decurge din Constituția OIM, de a raporta periodic asupra modului în care aplică, prin lege și în practică, inclusiv cea judiciară, Convențiile ratificate.

În cadrul seminarului au fost abordate teme privind caracterul legal al Convențiilor și Recomandărilor OIM, adoptarea, ratificarea și denunțarea standardelor internaționale, inclusiv prezentarea acestora autorităților naționale competente, mecanismul OIM de supervizare și procedurile speciale de supervizare.

Participanții au luat cunoștință și de metodologia de formare activ-participativă, care presupune identificarea și definirea obiectivelor de formare, corelarea obiectivelor cu metodele de formare, întocmirea planului sesiunii de formare și elaborarea agendei de formare.

De menționat că, în toamnă, vor fi continuate instruirile de acest fel în teritoriu pentru judecători și inspectori ai muncii.

FORMARE INIȚIALĂ

INJ A LANSAT INSTRUIREA INIȚIALĂ A ASISTENȚILOR JUDICIARI

12.05.2014

Institutul Național al Justiției a lansat instruirea inițială a 26 de asistenți judiciari din primele instanțe ale capitalei. Acest curs de instruire are drept scop formarea profesioniștilor care vor asigura calitativ suportul administrativ și organizațional în activitatea magistraților.

După finalizarea cursurilor de formare inițială, asistenții judiciari vor susține examene de capacitate – verbal și scris. Proba scrisă va consta în elaborarea proiectului unei hotărâri judecătorești și a unei sentințe judecătorești, iar cea orală – în verificarea cunoștințelor

la disciplinele „Activitatea administrativ-judiciară a instanțelor judecătorești” și „Deontologia profesională a asistentului judiciar”.

FOCUS-GRUP: EVALUAREA NECESITĂȚILOR DE FORMARE INIȚIALĂ

12.05.2014

La INJ au avut loc discuții în cadrul unui focus-grup: „Evaluarea necesităților de formare inițială a candidaților la funcția de judecător și procuror în cadrul INJ”, moderate de Valeria Șterbeț, șefa Secției didactico-metodică și cercetări a INJ.

Participanții – formatori INJ pentru formarea inițială care activează în sistemul judiciar – au răspuns la o serie de întrebări privind programele de formare în cadrul Institutului și recomandările pentru optimizarea lor, coraportul aspectelor teoretice și practice ale programului de învățământ, dotarea sălilor de studii etc.

Un alt focus-grup, alcătuit din formatori pentru instruirea inițială care nu activează în sistemul judiciar, s-a întrunit și a identificat necesitățile de formare inițială a candidaților la funcția de judecător și procuror în cadrul INJ.

Informațiile colectate în urma focus-grupurilor vor fi utilizate la elaborarea rapoartelor de determinare a necesităților de formare inițială a candidaților la funcția de judecător și procuror. Rapoartele respective vor servi la întocmirea agendelor, a planurilor de formare inițială și continuă.

A FOST CONVOCAT GRUPUL DE LUCRU PENTRU ELABORAREA TESTELOR ȘI SPEȚELOR

13.06.2014

Grupul de lucru pentru elaborarea testelor și spețelor la concursul de admitere 2014, constituit prin Hotărârea Consiliului INJ nr. 6/2 din 30 mai 2014, s-a convocat pentru a lua cunoștință de procedura de elaborare a testelor-grilă și spețelor în concordanță cu tematica de concurs, asigurând gradul de complexitate corespunzător.

Membrii Grupului de lucru, opt la număr, inclusiv președintele Grupului, sunt formatori ai Institutului cu experiență în domeniul pedagogic și urmează să elaboreze, până la 22 august 2014, câte 100 de teste (proba scrisă) și câte 100 de spețe (proba verbală) la disciplinele: drept civil, drept procesual civil, drept penal și drept procesual penal.

Grupul de lucru trebuie să asigure integritatea și confidențialitatea testelor și spețelor.

Ulterior, Comisia pentru examenele de admitere va forma patru variante de teste-grilă pentru proba scrisă, fiecare test-grilă având trei răspunsuri, dintre care doar unul este corect, iar cu 24 de ore înainte de proba orală – biletele cu spețe.

Cererile pentru înscrierea la concurs se depun personal, în termen de 30 de zile (de la 1 iulie până la 1 august 2014, de luni până vineri, între orele 9.00-17.00), la Comisia de organizare și desfășurare a concursului de admitere al Institutului Național al Justiției.

Procedura de organizare și desfășurare a concursului, tematica și alte informații vezi pe www.inj.md.

FORMARE CONTINUĂ

STANDARDE PROFESIONALE PENTRU AVOCAȚII CARE ACORDĂ ASISTENȚĂ JURIDICĂ GARANTATĂ DE STAT

25.03 - 1.8.04.2014

În vederea formării continue a avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat și a fortificării mecanismelor de gestionare și asigurare a asistenței juridice din Republica Moldova, Institutul Național al Justiției, în cooperare cu Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat, a organizat trei seminare cu genericul *Standarde profesionale în activitatea avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat la etapa inițială a urmăririi penale*.

Instruirea a constat în determinarea standardelor profesionale în activitatea avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat și identificarea atribuțiilor avocatului privind apărarea în cauze penale.

În cadrul acestor seminare, audienții și-au perfecționat cunoștințele în domeniul aplicării standardelor de apărare la etapa inițială a urmăririi penale pentru asigurarea reprezentării efective a beneficiarilor pe durata aflării în sectoarele de poliție, în fața procurorului și a judecătorului de instrucție.

Codul comportamentului profesional și atribuțiile avocaților în acordarea asistenței juridice la etapa inițială a desfășurării procesului penal au constituit subiectele incluse în agenda seminarului: *Prezentarea standardelor profesionale de activitate ale avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat la etapa inițială a urmăririi penale; Dexterități privind interacțiunea primară cu beneficiarul asistenței juridice garantate de stat; Identificarea strategiei de apărare privind obținerea celor mai bune soluții pentru beneficiar.*

A FOST LANSAT CURSUL-PILOT DE INSTRUIRE LA DISTANȚĂ

1.04.2014

Institutul Național al Justiției a lansat trainingul online „Specificul psihologic și particularitățile audierii victimelor traficului de ființe umane”, elaborat de către formatorul INJ Tatiana Buianina, psiholog la Centrul Internațional „La Strada”, cu susținerea Programului de Consolidare a Instituțiilor Statului de Drept (USAID ROLISP), și procesat tehnic de către Secția e-transformare, e-instruire și tehnologii informaționale a INJ. Cursul este găzduit pe platforma de instruire la distanță ILIAS a Institutului, platformă oferită de către Fundația Germană pentru Cooperare Juridică Internațională (IRZ).

Modulul, destinat judecătorilor, procurorilor și altor profesioniști din sectorul justiției, are o durată de 12 ore

de instruire, în cadrul căruia cursantul parcurge trei capitole și susține trei teste, iar la final este certificat de către Institutul Național al Justiției.

Cursul este accesibil pentru instruirea beneficiarilor Institutului Național al Justiției și suplinește Planul de formare continuă al INJ.

IMPACTUL JURISPRUDENȚEI CtEDO ASUPRA CADRULUI LEGISLATIV NAȚIONAL

1-2.04.14

Pe 1 și 2 aprilie curent, Institutul Național al Justiției, în colaborare cu Misiunea Norvegiană de Experți pentru promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM), a organizat, pentru judecătorii din mai multe regiuni ale republicii, seminarul cu genericul *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și metoda juridică conform tradiției precedentului judecătoresc*.

Menționăm cu această ocazie că echipa NORLAM și-a schimbat componența: Marit Helene Evjemo, procuror public, este noul șef al Misiunii în Republica Moldova; Inger Wiing, judecător la Curtea de Apel din Oslo, s-a alăturat echipei în ianuarie curent, succedându-i pe Torolv Groseth, al cărui mandat în Republica Moldova s-a încheiat, și Ingve Skoly, procuror în cadrul poliției, a sosit la începutul lunii martie curent, succedându-i pe Bjørn Larsen.

Dat fiind faptul că Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CtEDO) a pronunțat hotărâri care au dus la modificarea legislației mai multor țări, experții norvegieni au venit cu scopul de a acorda asistență la realizarea reformelor democratice, dar și de a efectua un schimb de opinii și experiențe cu profesioniștii din sistemul judecătoresc național. Subiectul menționat va fi tratat în cadrul mai multor seminare pe parcursul acestui an.

UN SUBIECT DE ACTUALITATE: PROTECȚIA REFUGIAȚILOR ȘI SOLICITANȚILOR DE AZIL

20-21.05.2014

De Ziua mondială a refugiaților, Institutul Național al Justiției și UNHCR Moldova au organizat seminarul cu tematica „Protecția refugiaților și a solicitanților de azil în conformitate cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului și dreptul internațional al refugiaților/solicitanților de azil”, desfășurat pe 20 și 21 mai la complexul „Vatra-Elita” din Vadul lui Vodă.

Numărul mare de audienți a inclus, pe lângă judecători și procurori, reprezentanți de la UNHCR Moldova, Direcția azil și integrare, Biroul migrație și azil ale MAI, Centrul de drept al avocaților și Ministerul Justiției.

În sesiunile programate pentru prima zi a seminarului, Samuel Boutruche, expertul UNHCR sosit de la Strasbourg, s-a referit pe larg la evoluțiile recente ale jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, a prezentat și analizat cauze CtEDO în materie de expulzare și extrădare, a explicat jurisprudența CtEDO în cazurile detenției

solicitanților de azil și migranților, referindu-se în special la motivele detenției și la situația specială a copiilor neînsoțiți.

Ziua a doua a seminarului a inclus subiecte ce țin de legislația și jurisprudența națională în domeniul protecției refugiaților și solicitanților de azil. Formatorii au prezentat poziția UNHCR în materie de detenție, expulzare și extrădare a solicitanților de azil și refugiaților; jurisprudența românească și cea națională în materie de detenție, expulzare și extrădare; legislația și practica națională în domeniul luării în custodie publică și îndepărtării străinilor.

CURSURI DE INSTRUIRE PENTRU ȘEFII SECRETARIATELOR INSTANȚELOR DE JUDECATĂ

12-13.05.2014

Reieșind din necesitatea unor cursuri de instruire continuă specializate pentru șefii secretariatelor instanțelor judecătorești, Institutul Național al Justiției, cu suportul Programului USAID de Consolidare a Instituțiilor Statului de Drept (ROLISP), a stabilit organizarea mai multor seminare cu tematici utile pentru activitatea acestora.

Primul seminar, care a durat două zile, 12 și 13 mai, a fost dedicat aplicării instrucțiunilor privind efectuarea lucrărilor de secretariat.

Subiectele abordate au vizat rolul șefului secretariatului în asigurarea implementării Instrucțiunii cu privire la activitatea de evidență și documentare procesuală în

judecătoria și curți de apel – în materie penală, interacțiunea dintre șeful secretariatului și președintele instanței judecătorești, circuitul cauzelor penale în cadrul instanței de judecată, procedura înregistrării materialelor judecătorului de instrucție, arhivarea dosarelor penale și a materialelor judecătorului de instrucție ș.a

În zilele de 14, 15 și 26 mai, participanții au audiat următoarele cursuri: „Procedura de achiziții publice. Inventarierea. Casarea”; „Managementul resurselor umane. Întocmirea dosarelor personale ale angajaților, completarea carnetelor de muncă”; „Planificarea și gestionarea bugetului în cadrul instanțelor judecătorești. Managementul financiar. Raportare financiară”.

Al doilea grup de participanți, format din 24 de persoane, a fost instruit pe 19-20, 21, 22 și 27 mai curent.

ATELIER DE LUCRU: INTEGRAREA STRĂINILOR ÎN SOCIETATEA MOLDOVENEASCĂ

24.06.2014

Institutul Național al Justiției a găzduit pe 24 iunie atelierul de lucru cu genericul *Crimele pe bază de ură și integrarea străinilor: provocări și soluții*, organizat cu sprijinul proiectului finanțat de Uniunea Europeană *Consolidarea managementului migrației și a cooperării în domeniul readmisiei în Europa de est (MIGRECO)*.

Acesta a prevăzut prezentarea constatărilor *Studiului cu privire la integrarea străinilor în Republica Moldova, discriminarea și crimele pe bază de ură* realizat de către Centrul pentru Drepturile Omului în colaborare cu Organizația Internațională pentru Migrație, inclusiv a recomandărilor formulate, supunerea acestuia spre dezbate publică și consultarea opiniei practicienilor în scopul îmbunătățirii cercetării, dezvoltării și perfecționării practicii în domeniul vizat.

Evenimentul a întrunit reprezentanți ai autorităților publice centrale, judecători, procurori, ofițeri de urmărire penală, reprezentanți ai ONG-urilor și instituțiilor internaționale cu responsabilități și activități în domeniul migrației, azilului și drepturilor omului.

Mai multe informații citiți pe www.inj.md.

EXAMENE DE CAPACITATE

CONCURS PENTRU A ACCEDE ÎN FUNCȚIA DE JUDECĂTOR ÎN BAZA VECHIMII ÎN MUNCĂ

Pentru a accede în funcția de judecător, persoanele care au vechimea în muncă prevăzută la alin.(2) din Legea cu privire la statutul judecătorului, cu excepția judecătorilor în instanțele internaționale și a judecătorilor Curții Constituționale, susțin un examen în fața Comisiei de absolvire a Institutului Național al Justiției conform procedurii și condițiilor prevăzute de Legea nr.152-XVI din 8 iunie 2006 privind Institutul Național al Justiției.

Institutul Național al Justiției organizează în anul curent pentru prima dată un asemenea examen, pregătirea către care a fost definitivată în ședința Consiliului Institutului din 24 iunie. În urma propunerilor și dezbaterilor susținute pe marginea lor, Consiliul a aprobat următoarele documente privind examenul de capacitate pentru solicitanții la funcția de judecător în baza vechimii în muncă: procedura de desfășurare a examenului, tematica examenului de capacitate, anunțul, calendarul desfășurării examenului și cererea tipizată pentru înscriere la examen, componența Grupului de lucru pentru elaborarea biletelor și spețelor la examenul de capacitate.

În hotărârea Consiliului privind procedura de desfășurare a examenului de capacitate se menționează că temei pentru admiterea persoanei la examenul de capacitate constituie Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii privind trimiterea persoanei spre examinare în fața Comisiei de absolvire a Institutului. Examenul de capacitate pentru solicitanții la funcția de judecător în baza vechimii în muncă se organizează de către Institut în corespundere cu calendarul de desfășurare a examenului. Tematica, anunțul, calendarul și cererea tipizată pentru înscrierea la examen, aprobate de Consiliul Institutului, se afișează pe panoul informativ din sediul Institutului și se publică pe paginile web ale Institutului și Consiliului Superior al Magistraturii, cu cel puțin 60 de zile înainte de data desfășurării primului examen. Cererile pentru înscrierea la examenul de capacitate se depun la Secția instruire inițială, începând cu data publicării anunțului de desfășurare a examenului de capacitate, dar nu mai târziu de 15 zile înainte de data primului examen, și se includ în Registrul participanților la examenul de capacitate. La cererea de înscriere se anexează copia actului de identitate. Lista participanților înscriși pentru susținerea examenului de capacitate se aprobă, cu 10 zile înainte de data primului examen, de către Directorul executiv al Institutului.

Reieșind din prevederile art.6 alin.(3) din Legea nr.544 din 20.07.95 cu privire la statutul judecătorului în redacția Legii nr.153 din 05.07.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, examenul de capacitate va fi susținut în fața Comisiei de absolvire (pentru primirea examenului de capacitate) a Institutu-

lui, constituită prin hotărârea Consiliului Institutului cu cel mult 10 zile înainte de data primului examen (membrii Comisiei vor fi numiți, de regulă, dintre persoanele care au urmat cursuri la INJ privind metodele și tehnicile de evaluare). Comisia de absolvire (pentru primirea examenului de capacitate) își va desfășura activitatea în conformitate cu prevederile Regulamentului privind formarea inițială și absolvire din 21.06.2007, cu modificările și completările ulterioare.

Examenul de capacitate constă din două probe:

proba scrisă se susține la domeniile *drept civil și drept procesual civil, drept penal și drept procesual penal* și constă în întocmirea, în baza dosarelor concrete, a două documente procesuale – hotărâre și sentință;

proba orală, care se susține la disciplinele *drept civil, drept procesual civil, drept penal, drept procesual penal, jurisprudența CtEDO*, constă în prezentarea verbală a răspunsurilor la 5 subiecte (câte unul din fiecare domeniu) extrase personal în ziua examenului prin intermediul unui program computerizat.

Proba scrisă și proba orală se desfășoară în zile diferite. La stabilirea calendarului de susținere a probelor se vor rezerva 3 zile pentru depunerea contestațiilor și 3 zile pentru examinarea contestațiilor. Proba scrisă se susține în două zile consecutiv, pentru fiecare domeniu separat a câte 4 ore.

Organizarea, desfășurarea, evaluarea și examinarea contestațiilor se realizează conform prevederilor Regulamentului privind formarea inițială și absolvire din 21.06.2007, care se aplică în mod corespunzător.

Elaborarea subiectelor și selectarea dosarelor este efectuată de către un grup de lucru, desemnat de Consiliul Institutului. Grupul de lucru va transmite Institutului subiectele, elaborate și prelucrate, cu o lună înainte de data primului examen pentru a fi plasate pe pagina web, iar dosarele, selectate și prelucrate - cu 10 zile înainte de data primului examen.

Informațiile necesare le găsiți pe site-ul INJ – www.inj.md

ECUSOANE

INSTRUIREA LA DISTANȚĂ – O NOUĂ OPȚIUNE LA DISPOZIȚIA DUMNEAVOASTRĂ

Tatiana CIAGLIC,
șefa Secției e-transformare,
e-instruire și tehnologii
informaționale,
Institutul Național al Justiției

Instruirea la distanță capătă o tot mai mare popularitate în lume grație multiplelor avantaje evidente, cum sunt comoditatea, accesibilitatea, resursele reduse, facilitatea gestionării și prestării etc. Institutul Național al Justiției nu este o excepție la acest capitol. În luna iunie, noi am lansat primul curs de instruire la distanță – „Specificul psihologic și particularitățile audierii victimelor traficului de ființe umane”, elaborat în parteneriat cu USAID ROLISP.

Acest curs, în perioada 26.05.2014-09.06.2014, a fost urmat de 23 de participanți: președinți de instanță, judecători, asistenți judiciari, grefieri, absolvenți ai Institutului etc.

Vă propunem atenției câteva aprecieri ale participanților la cursul de instruire menționat, preluate din chestionarele de evaluare a calității cursului:

„Sunt sigură că această metodă de instruire la distanță este binevenită. Economisim timpul și nu avem cheltuieli mari”.

„Cursul este interesant, conține elemente atractive - video, fotografii foarte interesante și informație adițională”.

„Este foarte benefic faptul că materialul didactic în marea majoritate a fost redat schematic, ceea ce, în viziunea mea, contribuie la o însușire rapidă și eficientă a informației”.

„Un curs util, care permite a combina munca zilnică și perfecționarea profesională concomitent, cu economie de timp, fără mari cheltuieli materiale. Un sincer mulțumesc!”.

„Sunt foarte binevenite asemenea cursuri pentru acumularea informației și cunoștințelor în domeniu”.

Instruirea la distanță, numită și instruirea electronică, e-instruire sau e-learning, este o formă modernă de instruire caracterizată prin utilizarea resurselor electronice, informatice și de comunicare specifice, activități de autoinstruire și autoevaluare completate, după caz, cu activități specifice de tutorat. Cursurile de instruire la distanță prestate în cadrul Institutului Național al Justiției sunt certificate. Fiecare beneficiar al Institutului poate să se înscrie la cursurile disponibile în condițiile specificate în anunțurile periodice lansate.

Vă prezentăm beneficiile instruirii la distanță.

Accesibilitatea - pentru a beneficia de cursul de instruire e nevoie doar de un computer și conexiune la internet.

Costurile reduse - instruirea la distanță permite economisirea mijloacelor financiare atât ale participantului, cât și ale instituției pe care o reprezintă.

Lipsa necesității de deplasare la centrul de instruire pentru participare fizică la activitatea instructivă.

Comoditatea gestionării timpului. Participantul decide când și cât timp se instruieste.

Toate materialele cursului de instruire la distanță pot fi mereu la îndemână, descărcate pe computer. Participantul poate oricând accesa cursul, reveni la conținut, prelua informația (în perioada activă a cursului).

Posibilitatea de a comunica cu formatorul și colegii participanți la cursul de instruire la distanță prin intermediul unui forum electronic închis sau e-mail (dacă sunt prevăzute activități de tutorat).

Urmarea cursului electronic nu este condiționată de o pregătire specială, iar în caz de necesitate este disponibilă asistența tehnico-informațională.

Cursurile de instruire la distanță create de Institutul Național al Justiției sunt plasate pe o platformă de instruire la distanță numită ILIAS

Periodic, pe site-ul Institutului Național al Justiției sunt plasate anunțuri privind desfășurarea cursurilor de instruire la distanță. Anunțul conține o trimitere (link) la Ghidul didactic al cursului de instruire la distanță din care aflați mai multe despre curs:

- numărul orelor de instruire;
- participanții cărora le este destinat cursul;
- echipamentul necesar pentru urmarea cursului;
- descrierea generală a cursului de instruire;
- descrierea modulelor, părților, capitolelor cursului;
- modul de testare;
- certificarea;
- informație despre formator (formatori) și asistența tehnică.

Fiecare curs de instruire are o perioadă de înscriere și o perioadă activă.

În cadrul perioadei de înscriere, fiecare solicitant din grupul de participanți cărora le este destinat cursul poate aplica prin expedierea unui mesaj electronic pe adresa menționată în anunț, cu indicarea numelui și prenumelui, funcției, locului de lucru, datelor de contact - tel.fix, tel.mob, e-mail.

Ulterior, după expedierea solicitării de înscriere, participantul va primi un mesaj electronic privat în care se conține un cont de acces (login și parolă) pentru platforma ILIAS.

În cadrul perioadei active participantului care a obținut contul de acces pe platforma ILIAS i se deschide accesul la cursul de instruire solicitat. Participantul va avea acces la cursul de instruire începând cu data începerii perioadei active și finalizând cu ultima dată a perioadei active a cursului. După această dată, accesul participantului la cursul electronic este revocat. Următoarea etapă este evaluarea rezultatelor și certificarea participanților care au susținut testele cursului.

După urmarea cursului de instruire la distanță, Institutul Național al Justiției vă eliberează un certificat cu indicarea numărului de ore academice specificate în Ghidul didactic al cursului.

Calitatea cursului de instruire la distanță reprezintă o preocupare esențială pentru noi și, la finalizarea studiului, invităm participanții să completeze un chestionar electronic de evaluare a calității cursului. Rezultatele chestionării sunt utilizate pentru optimizarea și perfecționarea modului de instruire la distanță și a cursului de instruire urmat de Dvs.

Dacă doriți să aflați mai multe despre instruirea la distanță în cadrul Institutului Național al Justiției sau să vă înscrieți la curs, vom fi bucuroși să vă consultăm.

laț cum ne puteți contacta:

Institutul Național al Justiției,
Secția e-transformare,
e-instruire
și tehnologii informaționale.

Chișinău, str.S.Lazo, nr.1
telefon: 022 93-01-24
e-mail: tatiana.ciaglic@inj.gov.md
site: www.inj.gov.md

TRIBUNA CU OPINII

O REFORMĂ ARE SORTI DE IZBÂNDĂ NUMAI ATUNCI CÂND ESTE BINE GÂNDITĂ ȘI DORITĂ

Maria GHERVAS,
 judecător

Din perspectiva experienței pe care o am (activez ca judecător din 1987), pot spune că, în prezent, trecem printr-o perioadă cu mari provocări, una dintre ele fiind reconstrucția sistemului juridic - foarte dificilă din multiple puncte de vedere.

Într-un timp relativ scurt, justiția din R. Moldova a trecut prin atâtea reforme, încât uneori îmi pun întrebarea: dar cum trebuie să fie o justiție ideală și când vom reuși s-o realizăm?

Am început activitatea de judecător pe când justiția se înfăptuia de către judecătorii și Judecătoria Supremă, când termenele de judecare a cauzelor erau rezonabile, practica - uniformă, legislația - constantă. Sigur, era evidentă atunci influența politicului, dar asta e o temă de discuție aparte.

Am testat și sistemul „mini-curte de jurați”, când toate categoriile de dosare erau judecate de completul format dintr-un judecător profesionist și doi asesori populari, cu proceduri neîntrerupte. Justiția era transparentă, dar foarte anevoioasă, or, selectarea asesorilor populari provoca mari probleme pentru judecători, iar ajutorul acestora în soluționarea cauzelor era unul minim.

Îmi amintesc foarte bine și de sistemul judiciar cu patru trepte: Judecătoria, Tribunalul, Curtea de apel și Curtea Supremă de Justiție. Pentru țărișoara noastră, acest sistem a fost foarte greoi și ineficient. Despre termene rezonabile de soluționare a cauzelor nici nu se discuta: se cunoștea cert când începe examinarea cauzei, dar nimeni nu putea prognoza cât vor dura procedurile. Practica judiciară devenise îngrozitor de neuniformă.

Iată că, în sfârșit, am ajuns la un sistem optimal - de trei trepte - și suntem în plină perfecționare a lui. Reforma are sorti de izbândă numai atunci când este bine gândită, dorită și se manifestă voință politică pentru a o implementa. Personal, sunt împotriva modificărilor legislative făcute în garbă, peste noapte, care pun magistrații și cetățenii în situații extrem de dificile din perspectiva aplicării, interpretării și înțelegerii noilor norme. Goana de a modifica legile, în lipsa unui institut de expertiză legislativă, a provocat multe incoerențe sistemului de drept, creând zone de confuzie și contradicții între diferite acte normative, ceea ce se răsfărânge negativ asupra reformării sistemului.

Oare în toate acțiunile de reformare a fost luat în calcul și judecătorul, ca om viu, cu cerinți și necesități? Uneori mi se pare că judecătorul este privit ca o piesă pe „tabla de șah” a reformei, urmărindu-se eliminarea sa cât mai repede din sistem. Se raportează că sistemul este deja reînnoit cu 30 la sută,

că există peste 60 de locuri vacante, dar, straniu lucru, puțini sunt doritorii de a îmbrățișa această profesie. Din păcate, nu toți înțeleg că e nevoie de ani de zile ca un judecător să devină bun profesionist. Profesia dată necesită nu numai cunoștințe teoretice și experiență judiciară, dar și multe abilități de viață.

Avalanșa de dosare care au năvălit peste justiție l-a transformat pe judecător într-un robot, care muncește non-stop, pentru sine și pentru cei 60 lipsă din sistem. La un moment dat, el se pomenește ghidat de inerțiile zilnice, inerțiile mentale și profesionale, care devin un obstacol în calea inovației și blochează dezvoltarea sistemului. Iată de ce, pentru a schimba sistemul, pentru a învinge propria comoditate, judecătorul trebuie să dea dovadă și de curaj.

Recent, analizez activitatea instanței în care activez. M-am uitat peste agenda judecătorilor: zilnic trebuie să judece 15-25 de dosare, cu înregistrarea audio a ședințelor. Un judecător vorbește atât de mult pe zi, încât seara își pierde darul vorbirii...

Cineva a gândit că justiția va fi mai transparentă, dacă activitățile judecătorului vor fi înregistrate audio. E ridicol atunci când în ședințele de pregătire sau de judecată nu-i prezentă nici o parte, iar judecătorul vorbește de unul singur, anunță completul de judecată în sala pustie, soluționează chestiuni de examinare a cauzei, prezintă raport asupra cauzei, dă citire probelor, ca mai apoi tot el să delibereze asupra acestora... Cui îi trebuiesc aceste înregistrări? De când fac înregistrări audio ale ședințelor de judecată - iar în această perioadă am examinat peste o mie de dosare -, numai într-un singur caz mi s-a cerut înregistrarea audio, atunci când cazul a fost destul de scandalos. În rest, nimeni nu are nevoie de aceste înregistrări. E rațional să se facă înregistrări audio doar la ședințele de judecată cu rezonanță sau atunci când părțile o cer. Astfel, vom micșora cheltuielile statului de gestionare a acestui program, vom elibera asistentul judiciar, grefierul de activități neefective.

Din păcate, întârzie și medierea în R. Moldova. De ce medierea nu este introdusă ca o condiție obligatorie a procedurii prealabile de soluționare a litigiilor, în special - a celor comerciale, civile, de muncă, de familie? Astfel, am descărca instanțele de un număr enorm de dosare, cărora judecătorii nu le mai pot face față din cauza epuizării resurselor fizice.

Se vehiculează că societatea nu are încredere în justiție, zilnic în mass-media suntem învinuiți de toate relele, dar în același timp crește numărul celor care apelează la justiție pentru a-și soluționa problemele. Din numărul total de dosare examinate în instanțe, anual sunt contestate pe căile ordinare de atac în jur de 20-25 %. Oare celelalte 75% de soluții, adoptate de judecători și necontestate de justițiabili, nu combat mitul lipsei de încredere în justiție?

Îmi doresc ca reforma să scoată birocrăția din justiție, să diminueze numărul de proceduri rapide, de practici unitare, să fie pliată pe nevoile societății, iar judecătorii, respectând integritatea și fidelitatea sistemului, să devină mai curajoși, adoptând soluții argumentate coerent, să se simtă la adăpost față de unele expuneri nefericite. Toate acestea împreună vor face ca justiția să-și recâștige încrederea cetățenilor. Or, acesta și este scopul actualelor reforme din sistemul justiției.

DOCTRINA

DEZVOLTAREA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA.
20 DE ANI DE LA ADOPTAREA CONSTITUȚIEI

Victor PUȘCAȘ,
doctor în drept,
profesor universitar

Sumar

În deceniile care s-au perindat în ultimul timp asupra societății moldovenești Constituția a asigurat tranziția pașnică și eficientă de la totalitarism la sistemul democratic de guvernare, de la unipartidism la pluralismul de opinii și pluripartidism.

Grație implementării normelor constituționale, dispunem în prezent de un sistem juridic de guvernare capabil să asigure separarea puterilor în stat - legislativă, executivă și judecătorească -, protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Totuși, exigențele statului de drept și democratic, drepturile omului, libertățile publice, organizarea, separarea și echilibrul puterilor - idei exprimate limpede în Constituție - încă nu sunt pe deplin receptate în masă necondiționat de către subiecții de drept constituțional, astfel încât omul să simtă că trăiește într-o societate liberă, în care primează valorile general-umane.

Cuvinte-cheie: *noua Constituție a Republicii Moldova, statul de drept, Parlament, Guvern, Președintele țării, autoritate judecătorească.*

Summary

**Constitutional development of the Republic of Moldova.
20 years since the Constitution adoption**

During two decades of the Moldovan society independence, the peaceful and efficient transition from the totalitarianism system to democratic system, from the unipartidism to multiparty and pluralism of opinions was ensured by the Constitution. Thanks to the implementation of constitutional rules, today we have an governing legal system capable to ensure the state powers separation: the legislative, executive, judiciary, basic human rights protection. However the exigencies of the rule of law, human rights, public freedoms, the organisation, separation and balance of powers, ideas clearly expressed in the Constitution aren't still fully perceived by the constitutional law subjects such that the person feels that lives in a free society where the general human values are appreciated.

Keywords: *the new Constitution of the Republic of Moldova, rule of law, Parliament, Government, State President, Judicial authority*

Adoptarea Declarației de Suveranitate la 23 iunie 1990 și proclamarea Independenței la 27 august 1991 au impus imperativul elaborării Constituției noului stat, Republica Moldova, apărut în urma dezmembrării imperiului sovietic.

Adoptarea noii Constituții era un pas firesc dictat de transformările grandioase care aveau loc în spațiul ex-sovietic și, îndeosebi, în Republica Moldova: trecerea de la un stat totalitar la un stat democratic; de la o economie hipercentralizată la o economie de piață cu orientare socială; de la un singur partid cu o singură ideologie la pluripartidism și pluralism de opinie; trecerea de la proprietatea colectivă la cea privată și multe alte probleme care trebuiau soluționate și reglementate neîntârziat în Constituție. Constituția RSSM din 15 aprilie 1978 nu dispunea de potențial necesar pentru asemenea transformări.

Însă Republica Moldova nu s-a grăbit să adopte o nouă Constituție, ci a pregătit premisele de dezvoltare a societății, premise care își aveau începutul încă la sfârșitul anilor '80, începutul anilor '90, fiind proclamate cele mai sacre valori ale națiunii: limba, alfabetul, istoria, asigurarea suveranității naționale a poporului și imperative: libertatea mass-mediei, independența justiției, protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului etc.

Mai întâi de toate, era necesar de a determina idealul spre care tindea societatea noastră: idealul statelor occidentale, numite capitaliste, și idealul statelor socialiste sau idealul statelor comuniste. Ce fel de model constituțional putea fi propus pentru țara noastră?

Arhitecții noii formațiuni statale, în linii mari - deputații „Parlamentul 90”, erau de părerea ca elaborarea și adoptarea Constituției să fie subordonate dezideratelor concrete ale statului, și nu invers. Anume Constituția trebuia să prevadă modelul de organizare și activitate a organelor puterii de stat și regulile de conduită în relațiile dintre persoanele fizice și juridice. În comparație cu constituțiile sovietice, care reflectau trecutul și prezentul, noua Constituție a Republicii Moldova trebuia să fie orientată spre viitor. În acest scop, inginerii noii Constituții - B. Negru, A. Smochină, N. Osmochescu și întreaga Co-

misie constituțională - au studiat conținutul normativ a peste 60 de constituții ale celor mai progresiste state ale lumii.

Au fost analizate cele mai importante acte istorice care stau la baza constituționalismului modern : din Anglia – Magna Charta Libertatum (1215), în traducere - „Marea Cartă a Libertăților” (1215), The Petition of Right (1628) - „Petiția Drepturilor”, HABEAS CORPUS ACT (1679) - „Legea pentru Garantarea Libertății Supusului și Prevenirea Întemnițării peste Mări și Oceane”, Bill of Rights (1689) - „Declarația Drepturilor Omului”; din SUA - Declarația Drepturilor din Statul Virginia (12.06.1776), Declarația de Independență a SUA (4 iulie 1776) și altele; din Franța – „Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului” (26 august 1789), constituțiile celor cinci republici franceze și multe alte acte care au servit drept cadru juridic pentru dezvoltarea constituționalismului în statele cu cea mai dezvoltată democrație.

Au fost cercetate și un șir de acte istorice din Moldova medievală: Pravila de la Târgoviște - 1542, Pravila de la Putna - 1581, Pravila de la Bistrița - 1618, Hrisovul lui C. Mavrocordat - 1741, cunoscut în Europa cu titlul de Constituție, publicat în revista franceză „Mercure de France”, Constituția Cărvunarilor din Iași - 1822, care, fiind supusă dezbaterilor, n-a fost adoptată din cauza rezistenței opuse de Rusia, Turcia și alte state. Ideile conținute în aceste acte istorice, privind respectul pentru proprietate, egalitatea în fața legilor, libertatea persoanei etc., și-au găsit locul cuvenit în Constituția Republicii Moldova.

Constituția, ca lege supremă a statului, trebuia să marcheze o nouă etapă a evoluției societății, propunând pentru viitor un program de dezvoltare a relațiilor sociale, reprezentând un manifest al victoriilor și împlinirilor poporului. Caracterul suprem al Constituției trebuia să fie dedus nu numai din locul pe care îl ocupă în ierarhia actelor normative, dar și din faptul că ea se află în serviciul întregului popor. Acest act politico-juridic trebuia să statueze modul de organizare și exercitare a puterii și, după autoritatea și forța sa juridică - să subordoneze orice decizie adoptată de guvernanți. Or, Constituția este concepută într-o viziune mai largă, ce excede juridicului, fiind un act ce atestă o realitate politică și statală ce se identifică cu societatea.

În orice țară democratică Constituția este baza pe care se sprijină întregul sistem de drept. În cazul apariției unor fisuri în această bază, se poate ruina întregul sistem de drept și poate apărea un vid de legalitate în societate, care, iminent, generează instabilitate.

Noua Constituție avea să devină o oglindă a constituționalismului modern, baza filosofică a căruia este doctrina liberală sprijinită pe trei piloni: dezvoltarea autonomă a persoanei, recunoașterea de către persoană a propriei demnități și limitarea amestecului statului în viața și activitatea persoanei.

Aceste deziderate puteau fi dezvoltate și consolidate numai prin realizarea principiilor separației puterilor în stat; consacrării, promovării și asigurării drepturilor și libertăților inerente ființei umane, prin definirea și consolidarea noțiunii statului de drept.

Între interpretări și realitate

Unii specialiști caracterizează perioada-cumpănă dintre anii 1990-1994 ca lipsită de Constituție. În opinia lor, Republica Moldova nu dispunea nici de Constituție, nici de legi constituționale. O astfel de opinie o găsim expusă și în Hotărârea Curții Constituționale din 05.12.2013, potrivit căreia: „În condițiile în care Republica Moldova, ca stat suveran și independent, nu avea încă o Constituție, Declarația de Independență (27.08.1991) era singurul document care deținea ordinea constituțională a Republicii Moldova în baza căreia a fost constituit sistemul politic, economic și juridic al Republicii Moldova”. Nu putem fi de acord cu asemenea afirmații, deoarece Republica Moldova dispunea și de Constituție, și de legi constituționale.

Credem că nu vom greși dacă vom afirma că temelia statului a fost așezată de primul act de nivel constituțional - Declarația de Suveranitate din 23 iunie 1990. Conform Declarației, poporul este izvorul și purtătorul suveranității, exercitată prin intermediul reprezentanților săi. Republica Moldova a fost declarată stat unitar și indivizibil, deschis pentru colaborare cu alte state, năzuind spre aderarea la ONU și structurile internaționale, bazându-și activitatea pe principiile separației puterilor în stat și protecției drepturilor omului. Această Declarație a pus bazele reformei constituționale, stipulând în ultimul alineat că principiile enunțate în Declarație vor servi ca punct de reper la elaborarea noii Constituții.

La 27 iulie 1990 a fost adoptat cel de al doilea act de nivel constituțional – Decretul cu privire la Puterea de Stat. Acest act a fundamentat principiile deideologizării puterii, depolitizării colectivelor de muncă și de învățământ și separării puterilor în stat. Deja la 26 iulie 1990, bazându-se pe Declarația de Suveranitate, Parlamentul a adoptat Legea nr.194, prin care a modificat art. 74 din Constituția din 1978 și a legiferat că, în continuare, actele adoptate de organele puterii de stat din URSS vor acționa pe teritoriul Moldovei numai după ce vor fi ratificate de organul legislativ suprem.

În acea perioadă au fost adoptate mai mult de 20 de legi pentru modificarea Constituției din 15 aprilie 1978 (27 aprilie 1990, 10 mai 1990, 12 mai 1990, 5 iunie 1990, 19 iunie 1990, 20 iunie 1990, 21 iunie 1990, 26 iulie 1990, 26 iulie 1990, 26 iulie 1990, din 3 septembrie 1990, 23 mai 1991, 29 mai 1991, 29 mai 1991, 18 octombrie 1991, 19 octombrie 1993, 19 octombrie 1993, 29 martie 1994, 31 martie 1994, 31 martie 1994, 1 aprilie 1994). Atenționăm că majoritatea modificărilor au fost făcute în Constituție până la declararea Independenței.

Paralel, au fost adoptate un șir de legi cu un anumit grad de importanță constituțională: cu privire la adoptarea noului Drapel și a Stemei de Stat, schimbarea denumirii statului, înlocuirea formelor de proprietate socialistă și cooperatist-colhoznică cu proprietatea publică și privată, reorganizarea autorităților publice unional-republicane în republicane, formarea armatei naționale, instituirea cetățeniei Republicii Moldova, privatizarea și împrumutarea cu pământ etc. Aceste prevederi au căpătat veșmântul constituțional necesar. Astfel, a nega existența unei evoluții constituționale între anii 1990-1994 înseamnă a denatura realitatea și a manifesta rea credință.

Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, a instaurat un regim pe deplin democratic, bazat pe prioritatea drepturilor și libertăților fundamentale, orientat spre binele cetățenilor și al societății. Spre deosebire de alte state, în Republica Moldova Constituția nu a fost neapărat un colac de salvare pentru noua democrație, deoarece majoritatea principiilor și normelor constituționale au fost implementate până la adoptarea actului suprem, iar pe parcursul a cinci ani de guvernare, în condițiile noii democrații, valabilitatea lor a fost confirmată de timp și societate. Una dintre sarcinile principale ale Constituției din 1994 a fost punerea în valoare a potențialului politic și social deja acumulat. Astfel, Constituția Republicii Moldova a legitimat relațiile sociale fundamentale deja instaurate, servind drept bază pentru dezvoltarea lor în continuare.

Odată, însă, cu fundamentarea relațiilor constituționale existente, Legea supremă a instituit relații și instituții politice noi, rolul primordial al cărora rezidă în formarea unui mecanism adecvat al contractului social pentru stabilizarea regimului democratic de guvernare, promovarea și apărarea eficientă a drepturilor și libertăților constituționale.

Constituția a proclamat Republica Moldova ca stat suveran, independent și neutru, stat de drept, fundamentat pe principiile supremației Constituției, separației și colaborării puterilor, legalității, prio-

rității și protecției drepturilor omului, pluralismului politic - principii capabile să anihileze orice tentativă de reinstaurare a dictaturii și totalitarismului, de impunere a unei ideologii oficiale.

Constituția a statuat modul de formare, atribuțiile și raporturile între cele mai importante instituții caracteristice statului de drept: Parlament, Guvern, Președintele țării și autoritatea judecătorească. Legea Fundamentală a instituit atributele statului. Proclamând principiul supremației Legii Supreme, Constituția a stabilit ierarhia actelor legislative adoptate de Parlament, a delimitat competențele între instituțiile politice supreme ale statului și a specificat domeniile care se reglementează prin acte normative adoptate de Guvern.

Constituția a consfințit drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului, proclamate de Declarația Universală a Drepturilor Omului și pactele internaționale cu privire la drepturile civile, politice, economice, sociale și culturale, și a dedicat un capitol separat principiilor aplicabile drepturilor și libertăților fundamentale. Declarația Universală a Drepturilor Omului, deși în forma sa originală nu poartă un caracter obligatoriu pentru Republica Moldova, după valoarea sa juridică a fost ridicată la rang de normă constituțională. Constituția a instituit un mecanism eficient de protecție a drepturilor omului care corespunde standardelor internaționale în domeniu.

Revizuirea relațiilor dintre cetățean și stat, Constituția a statuat principiul responsabilității statului față de cetățean, garant al respectării căruia este Curtea Constituțională, împreună cu ramurile puterii: legislativă, executivă și judecătorească.

În Constituția Republicii Moldova trece ca un fir roșu ideea enunțată în Declarația franceză „Libertatea constă în a putea face tot ceea ce nu dăunează celuilalt: astfel, exercițiul drepturilor naturale ale fiecărui om nu cunoaște decât acele limite care sunt necesare altor membri ai societății pentru a se bucura de aceleași drepturi”. Autorii noii Constituții au renunțat la principiul vechi, care a stat la baza constituțiilor sovietice: „A face ceea ce permite legea”, adoptând principiul „A nu face numai ceea ce interzice legea”, admitând libera dezvoltare.

Într-o viziune nouă, Constituția a reglementat corelația dintre dreptul intern și dreptul internațional. Principiile internaționale privind dreptul tratatelor au fost aplicate nu numai în raport cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, ci și în raport cu pactele și tratatele cu privire la drepturile omului la care Republica Moldova este parte. Potrivit normelor constituționale, tratatele internaționale care

contravin Constituției intră în vigoare numai după revizuirea Constituției. În temeiul acestor norme, Republica Moldova și-a revizuit relațiile cu comunitatea internațională în privința dreptului tratatelor.

Un loc distinct în Constituție îl ocupă dispozițiile privind administrația publică locală, potrivit cărora administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit.

Pentru prima dată în istoria statului nostru a fost instituită procedura inițiativei populare de revizuire a Constituției, într-un titlu separat reglementându-se procedura și limitele revizuirii Constituției sub controlul riguros al Curții Constituționale.

Constituția, ca factor stabilizator în societate

Prin valoarea și coerența normelor sale, Constituția îndeplinește una din cele mai importante misiuni – de factor stabilizator în societate. Nu poate fi trecut cu vederea faptul că în Republica Moldova Constituția a asigurat tranziția pașnică și eficientă de la totalitarism la sistemul democratic de guvernare, de la unipartidism la pluralismul de opinii și pluripartidism.

Pentru înțelegerea rolului Constituției în societate este necesar a efectua o trecere în revistă a realizărilor obținute sub auspiciile ei.

Grație implementării normelor constituționale, Republica Moldova are în prezent un sistem juridic de guvernare bazat nu numai pe separația rigidă a puterilor de stat, ci și pe colaborarea eficientă a acestora.

Adoptarea Constituției a impulsionat desfășurarea și aprofundarea reformelor în domeniile sănătății, educației, bancar, financiar etc.

Pentru optimizarea exercitării și apărării drepturilor omului și asigurarea exercițiului principiului accesului liber la justiție a fost reformat sistemul judiciar. S-a deschis calea de acces la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Adoptarea Constituției a impulsionat dezvoltarea proprietății private, a activității de antreprenariat și formarea economiei de piață în ansamblu. În mare măsură, de încurajarea activității de întreprinzător și crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție, principii consfințite în Legea Fundamentală, depinde succesul dezvoltării economice a țării.

Garantând suveranitatea și independența statului nostru, Constituția a acordat reprezentanților poporului posibilitatea de a soluționa problemele națiunii fără intervenții externe. În baza acestui fapt, Republica Moldova a devenit membru cu drepturi

depline al prestigioaselor structuri internaționale și regionale - ONU, OSCE, Consiliul Europei ș.a.

Tot în baza Constituției, din anul 2009 Republica Moldova, în scopul integrării europene, acceptă să facă parte din Parteneriatul Estic. La 29 noiembrie 2013, la Vilnius, Republica Moldova a parafat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, care cuprinde și Acordurile creării unei zone de liber schimb, precum și liberalizarea vizelor, care s-a și produs începând cu 28 aprilie 2014. De curând, la 27 iunie 2014, Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană.

20 de ani de la adoptarea Constituției, pe care societatea moldovenească i-a marcat la 29 iulie 2014, au demonstrat viabilitatea ei ca Lege Supremă. Toate dispozițiile Constituției au o importanță egală, fiind un manifest al realizărilor și al dezideratelor care urmează a fi transpuse în viață.

Înțelegem, însă, foarte bine că chiar și în statele cu cea mai avansată democrație și cu cele mai bogate tradiții constituționale nu există norme de drept ideale. Chiar și Constituția SUA, prima constituție scrisă, adoptată la 17 septembrie 1787, considerată cea mai stabilă constituție din lume, și-a deschis portuța pentru 27 de amendamente. Nu face excepție nici Constituția Republicii Moldova, până în prezent fiind adoptate opt legi de revizuire. Ca urmare, au fost revăzute aproape o treime din normele constituționale.

Bineînțeles, unele modificări au fost provocate de realități obiective, legate de orientarea Republicii Moldova spre implementarea constituționalismului european, și anume: abolirea pedepsei capitale, emiterea mandatului de arest de către instanța de judecată și nu de procuratură, concretizarea restrângerii exercițiului unor drepturi și libertăți, sporierea independenței judecătorilor, reglementarea constituțională a instituției cetățeniei și altele. În opinia noastră, însă, unele modificări au fost nemotivate. Cu toate acestea, considerăm că Republica Moldova are o Constituție bună, care poate da răspuns la toate situațiile, cu condiția că normele ei vor fi interpretate cu bună credință.

Dar, având o Constituție progresistă, trebuie, totuși, să recunoaștem că avem, o realitate constituțională deplorabilă. În cei 20 de ani de aplicare a Constituției s-a constatat că realitatea vine în contradicție cu principiile constituționale, fiind încălcate egalitatea în fața legii, pluralismul (economic și politic), separarea puterilor și periodicitatea alegerii puterii. Nu este înțeles faptul că anume Constituția reprezintă legătura între juridic și politic. Ea are două fațete: una semnifică latura juridică, cealaltă - latura politică. Nu este conștientizat conținutul constituționalismului.

Exigențele statului de drept și democratic, drepturile omului, libertățile publice, organizarea, funcționarea, separarea și echilibrul puterilor - idei exprimate limpede în Constituție în mod obligatoriu - trebuie să fie receptate în masă necondiționat de către subiecții de drept, astfel încât omul să simtă că trăiește într-o societate liberă, în care primează valorile general-umane.

Dreptul comportă două ipostaze: formularea reglementărilor și aplicarea lor în viață. La fel și constituționalismul are două aspecte: Constituția este corpul, litera sa, iar aplicarea conținutului normelor constituționale este sufletul. Unul fără altul nu pot exista, fiind inseparabile.

Au fost realizate aceste cerințe în ultimii douăzeci de ani? Cu regret, nu. De ce? Dacă ne referim la perioada ultimilor 15-16 ani, vom constata o sumedenie de cazuri de rezolvare a unor interese prin aranjamente, numite de unii autori "cârdășii", realizate în afara câmpului constituțional.

Să ne imaginăm un arbore, conținutul căruia este cunoscut de toți: rădăcina, tulpina și coroana. Rădăcinile și tulpina sunt poporul iar coroana constituie instituțiile statului. Copacul supraviețuiește primind prin ramurile sale energia solară iar prin rădăcini - vlaga. Dar ce s-a întâmplat, însă, mai ales în perioada 2001-2009? Guvernarea a încercuit ramurile. Le-a strâns în centru și astfel ramurile au început să putrezească: au căzut florile și frunzele, au putrezit vlăstarii și, ca rezultat, au degradat instituțiile statului.

Ce s-a întâmplat cu acest arbore în perioada de după 2009? Aceeași problemă. Guvernării au partajat coroana, fiecare parte politică a guvernării a stabilit și folosește partea sa. Rezultatul este același. Nu-i conștientizat faptul că partajarea poate avea loc numai la nivelul împărțirii portofoliilor în guvernele de coaliție. În rest, interesele politice, de grup, clanuri etc. trebuie să fie înlăturate. Trebuie să domine legea și Constituția.

Conținutul normativ al Constituției n-ar trebui să depindă de interesele unor forțe politice, puteri oligarhice, clanuri, grupuri etc. Orice modificare a Constituției trebuie să corespundă principiilor ingineriei constituționale. În legătură cu această deducție, vom pune o singură întrebare: care a fost necesitatea de a schimba regimul politic de guvernare de atâtea ori? Până în prezent, în Republica Moldova au fost instaurate următoarele regimuri:

- 1) 03. 09. 1990 – 27. 08. 1994 - regim Prezidențial;
- 2) 27. 08. 1994 – 05. 07. 2000 – regim semiprezidențial;
- 3) 05. 07. 2000 – până în prezent – regim Parlamentar.

Oare nu este prea mult ca într-o perioadă atât de scurtă să fie practicate trei regimuri politice? Situația ar putea fi comparată cu cea a unei familii sărace care a construit prima casă, apoi a demolat-o pentru că stăpânului nu i-a plăcut așezarea ferestrelor; a construit a doua casă și, din nou, a demolat-o, a construit și a treia casă, dar și aici nu a reușit să trăiască, s-o aranjeze, să-și crească copiii... Acum planifică o nouă casă.

Cele mai multe modificări au fost operate prin Legea nr.1115 din 5 iulie 2000, care, în opinia noastră, este o lege anticonstituțională, deoarece s-a încălcat brutal unitatea materiei constituționale, provocând astfel un șir de crize politice și economice în stat.

Vom analiza doar procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova de către Parlament.

Inițial, a fost propus un proiect de lege de revizuire a Constituției, asupra căruia Curtea Constituțională a pronunțat un aviz pozitiv, potrivit căruia Președintele țării poate fi ales de 50%+1 din numărul deputaților aleși, însă Parlamentul a încălcat acest aviz și a introdus în Constituție o nouă variantă a art. 78, potrivit căruia șeful statului se alege cu 3/5 din numărul deputaților aleși, adică cu 61 de voturi din 101. Tot în baza acestei norme, nealegerea Președintelui țării are ca urmare dizolvarea Parlamentului.

Drept rezultat, Republica Moldova a funcționat mai mult de 2 ani fără președinte și trebuie să recunoaștem că această situație poate provoca noi crize și în viitor.

Legea 1115 a provocat, de asemenea, o serie de contradicții ce țin de atribuțiile Președintelui, rolul Guvernului într-o republică parlamentară și, îndeosebi, de rolul Primului Ministru.

Curtea Constituțională a dat peste cap noțiunea de supremație a Constituției

Un rol important în instaurarea și consolidarea constituționalismului îi revine Curții Constituționale. Anume Curtea Constituțională are îndatorirea de a asigura supremația Constituției.

În cei aproape 20 de ani de activitate, Curtea Constituțională a pronunțat un șir de hotărâri care au avut o rezonanță puternică în societate. Unele hotărâri, prin care au fost declarate neconstituționale decretul prezidențial privind demiterea ministrului apărării, hotărârea politică privind destituirea Președintelui Curții Supreme de Justiție, nerecunoașterea alegerilor prezidențiale, interpretarea art. 78 din Constituție privind alegerea Președintelui Republicii Moldova, declararea neconstituționalității desfășurării alegerilor locale anticipate și multe altele au

zdruncinat clasa politică și au agitat societatea civilă. Însă aceste efecte au fost pozitive. Nefiind acceptate de unele forțe politice sau grupări oligarhice, ele au fost recunoscute și salutate de către specialiști. În jurisprudența sa, Curtea și-a respectat atribuțiile și s-a abținut de a se substitui alte organe statale.

În ultimul timp însă, Curtea Constituțională a adoptat unele hotărâri care, în opinia noastră, vin în contradicție cu atribuțiile constituționale ale acestei instituții.

Ar putea fi aduse ca exemplu câteva hotărâri ale Curții Constituționale:

1. Hotărârea din 05. 12. 2013, prin care CC a recunoscut că, în cazul existenței unor divergențe între textul Declarației de Independență și textul Constituției, textul constituțional primar al Declarației de Independență prevalează asupra Constituției.

În opinia noastră, CC a dat peste cap noțiunea de supremație a Constituției recunoscută de doctrina națională de drept a Republicii Moldova, dar și de doctrinele de drept ale tuturor statelor lumii. Până la pronunțarea acestei hotărâri era știut și cunoscut faptul că Legea Supremă a statului este Constituția. Prin menționata hotărâre, CC a introdus noțiunea de „bloc constituțional”: Declarația de Independență + Preambulul Constituției + conținutul normativ al Constituției. Însă, din câte se cunoaște, Blocul constituțional trebuie să-l formeze legiuitorul constituant, ci nu CC.

Recunoașterea preambulului Declarației de Independență ca o normă de drept, în opinia noastră, este greșită. Ni se pare că niciun izvor științific nu apreciază Declarația ca normă de drept. Mai mult decât atât, știința confirmă faptul că preambulul Constituției, ca și preambulul oricărui alt act juridic, nu cuprinde direcții, reguli de interpretare, norme juridice și nu este obligatoriu. Astfel poate fi caracterizat și preambulul Declarației de Independență. Însemnătatea juridică a Declarației de Independență constă în faptul proclamării independenței și atât.

Caracterizând Constituția SUA, un cercetător științific scria: „Preambulul Constituției SUA nici nu recunoaște vreo putere, nici nu oprește vreo acțiune, el doar explică motivația din spatele Constituției”.

Trezește nedumerire faptul că CC nici nu a observat că Republica Moldova, pe parcursul anilor 1990-1994, dispunea de Constituție, care a fost abrogată odată cu adoptarea noii Constituții la 29 iulie 1994.

Astfel, schimbând noțiunea de supremație a Constituției prin blocul constituțional, CC s-a substituit Parlamentului.

2. Nu este mai puțin controversată și Hotărârea din 14. 02. 2014, prin care CC a dispus că, în sensul art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul con-

stituționalității legilor cuprinde legile adoptate de Parlament „atât după, cât și înainte de publicarea în M.O.” la sesizarea Președintelui Republicii Moldova și a celorlalți subiecți cu drept de sesizare.

Până la pronunțarea acestei hotărâri, CC accepta spre examinare doar sesizările care vizau actele normative intrate în vigoare, publicate în Monitorul Oficial. Pe parcursul a aproape 20 de ani de la înființarea CC, s-a înrădăcinat controlul abstract sau concret posterior al actelor normative, efectuat la sesizare, adică după intrarea actelor în vigoare. Se respecta principiul „nepublicarea actului duce la inexistența lui”. În loc să aducă argumente privind schimbarea propriei jurisprudențe, CC s-a referit la jurisprudența CC din România, care, într-adevăr, dispune de atribuția de a exercita controlul legilor înainte de publicarea lor. Însă această atribuție este prevăzută în legislație. Art. 146 lit. a) din Constituția României prevede dreptul CC de a se pronunța „asupra constituționalității legilor, înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două camere, a Guvernului, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Avocatului Poporului, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori, precum și din oficiu, asupra inițiativelor de revizuire a Constituției”.

Legislația Republicii Moldova, cu excepția controlului proiectelor de legi constituționale, nu prevede astfel de reglementări. Potrivit legislației în vigoare, procesul legislativ conține câteva etape, ultimele fiind: dezbateră proiectului de lege, adoptarea legii, semnarea legii, promulgarea și publicarea legii. Curtea a decis că poate fi contestată legea „atât după cât și înainte de publicarea în M.O.”. Apare întrebarea: la ce etapă legislativă poate fi contestată legea?

La 2 iunie 2014, CC, pare-se, a dat răspuns la această întrebare: ea a declarat neconstituțională Legea nr. 109 din 3 mai 2013, care a fost restituită Parlamentului spre reexaminare, fiind nepromulgată de Președintele Republicii Moldova.

Sușținând ideea de neconstituționalitate a legii privind retragerea de către Parlament a mandatului judecătorilor constituționali prin hotărâri politice, socotim că CC a lipsit Parlamentul de dreptul de reexaminare a legii, prevăzut de art. 74-75 din Regulamentul Parlamentului. Curioasă hotărâre, nu-i așa?

Considerăm că modificarea sau completarea atribuțiilor CC ține de competența exclusivă a Parlamentului. Anume organul reprezentativ suprem determină regulile de comportare a fiecăruia în stat. Supremația Constituției obligă toți subiecții raporturilor de drept constituțional și, în primul rând, Curtea Constituțională să activeze în câmpul constituțional.

O nouă Constituție?

Unele grupări politice au lansat în societate ideea adoptării unei noi Constituții, motivând prin faptul că Constituția anului 1994 este depășită de timp, conține multe lacune, contradicții, inexactități etc. Întru desfășurarea reformei constituționale, prin decretul nr.83-V din 1 decembrie 2009, a fost constituită chiar și o comisie, membru al căreia este și autorul acestor rânduri. Grupul de lucru a elaborat un nou proiect al Constituției, care conține, în opinia noastră, multe lacune, neclarități și lucruri care trezesc nedumeriri. Mă voi referi la un singur episod.

Autorii (proiectul încă nu a fost discutat în comisie) propun ca plafonul vârstei de participare la alegerile parlamentare să fie redus de la 18 la 16 ani. Știm însă că persoana are capacitate deplină de exercițiu a drepturilor și obligațiilor sale de la vârsta de 18 ani. Toată legislația Republicii Moldova operează cu acest plafon, pentru că anume la această vârstă, cu unele excepții, persoana se maturizează, este majoră și devine capabilă să-și exercite drepturile și să respecte obligațiile sale de cetățean al Republicii Moldova. Autorul acestor rânduri a efectuat un studiu în problemă. Fiind analizate 212 state, s-a constatat că în 190 din ele plafonul vârstei de exercitare a dreptului de vot este 18 ani. În 13 state plafonul vârstei variază între 18-23 ani și doar în câteva state vârsta de participare la alegeri este de 16 ani. Comentariile sunt de prisos.

Fiind conștienți de faptul că, practic, nu există norme de drept ideale și privind printr-o optică obiectivă, trebuie să recunoaștem că unele dispoziții ale Constituției Republicii Moldova pot fi modificate - de exemplu, art. 78 privind alegerea Președintelui Republicii Moldova - sau pot fi introduse norme noi, legate, de exemplu, de integrarea europeană a Republicii Moldova.

În prezent însă, pentru o guvernare mai eficace a societății, este necesar să se pună accentul nu

pe lacunele Constituției și fundamentarea revizuirii sau, mai rău, a abrogării ei, ci pe valorificarea potențialului ei, realizarea deplină a prevederilor constituționale. Este necesar să fie folosite mai pe larg căile de transpunere în viață a Constituției. Or, potențialul Constituției este inepuizabil.

Revizuirea frecventă a normelor constituționale comportă mai multe pericole, cele mai grave fiind instabilitatea socială, nerecunoașterea Constituției de către membrii societății, pierderea de către Constituție a calității de factor stabilizator în societate. Pentru Republica Moldova aceste pericole sunt cu atât mai grave cu cât statul nu a atins nivelul necesar de stabilitate politică și economică și nu a înregistrat o cultură politică și juridică avansată.

Orice țară democratică își dorește o Constituție viabilă, care, prin autoritatea și puterea dispozițiilor sale, generează sistemul de drept și menține stabilitatea socială. Republica Moldova nu face excepție de la această regulă.

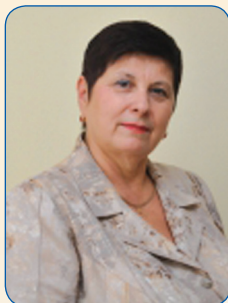
Nota redacției

Victor Pușcaș a fost membru al comisiilor constituționale în 1990-1993, 1999 și 2009, membru al Consiliului Național pentru reforma organelor de drept, 2012, coordonator al grupurilor de lucru care au pregătit textul Constituției din 29.07.94.

Referințe bibliografice

1. Hotărârea Curții Constituționale din 05.12.2013.
2. Declarația de Independență din 27.08.1991.
3. Constituția Republicii Moldova din 29.07.94.
4. Declarația de Suveranitate din 23 iunie 1990.
5. Decretul cu privire la Puterea de Stat din 27 iulie 1990.
6. Constituția RSS Moldovenești din 15 aprilie 1978.

NOȚIUNEA, CARACTERELE JURIDICE ȘI CATEGORIILE OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNȚEȚINERE

Valentina CEBOTARI,
doctor în drept,
conferențiar universitar

Sumar

Codul Familiei conține principiul potrivit căruia membrii familiei sunt datori să-și acorde unul altuia sprijin moral și material reciproc. Obligația de întreținere dintre membrii familiei, fiind una legală, formează cea mai vastă instituție a dreptului familiei. Prevederile legii sunt permisiv-imperative, ceea ce înseamnă că membrii familiei, între care există obligația respectivă, pot încheia un contract privind plata pensiei de întreținere în care să fie reglementată mărimea, condițiile și modul de plată a întreținerii, iar în lipsa înțelegerii dintre ei, se vor aplica prevederile imperative ale legii. Și, deoarece în cele mai multe cazuri apar litigii între membrii familiei, prezentul articol abordează noțiunea, caracterele juridice și categoriile pensiei de întreținere în scopul aplicării cât mai corecte a legislației de către juristii practicieni și satisfacerii intereselor membrilor familiei minori și ai celor inapți de muncă.

Cuvinte-cheie: familia, Codul familiei, obligație legală de întreținere, obligația debitorului, raporturi de întreținere

Summary

The concept, judicial character and the maintenance obligation categories

The Family Code contains the principle according to which the family members are obliged morally and financially support each other. Being legal the maintenance obligation between family members form the most large institution of family law. The law provisions are permissive-imperatives which means that the members between which exist this kind of obligation can sign a contract on alimony in which will be stipulated the size, conditions and manner of alimony payment but in case of lack of this contract the members will apply the imperative provisions of the law. Taking into account that in many cases between family members arise disputes the present article approaches the concept, legal character and the alimony categories in order to correctly apply the legislation by the practicing lawyers and to satisfy the interests of minor family members and those unable to work.

Keywords: family, Family Code, legal maintenance obligation, debtor's obligation, maintenance relationships

1. Noțiunea și caracterele juridice ale obligației de întreținere

Familia este elementul natural și fundamental al oricărei societăți, indiferent de formațiunea politică și economică care o guvernează. Toate tendințele omenirii au fost și sunt îndreptate spre asigurarea necesităților materiale și spirituale ale omului. În acest scop a apărut familia, statul și dreptul. Membrii familiei, fiind legați între ei prin căsătorie, rudenie, adopție sau alte raporturi asimilate de lege cu cele de familie, întotdeauna au avut grijă unul de altul, au purtat răspundere pentru creșterea și educarea copiilor, pentru îngrijirea persoanelor în etate și a celor care nu puteau să-și asigure singure existența. La început, acestea erau niște reguli morale, care mai târziu au fost transformate în norme juridice.

Perioada în care trăim este una de tranziție de la o formațiune socială la alta, iar trecerea de la niște reguli bine cunoscute la altele, care nu sunt, în viziunea noastră, prea bune, este întotdeauna anevoioasă. Dacă nu cu prea mult timp în urmă toată populația, cu mici excepții, beneficia de locuri de muncă, de pensii și indemnizații ce asigurau coșul minim de consum, astăzi, în lipsa locurilor de muncă, multă lume este cuprinsă de fenomenul migrației și al lucrului „la negru”, adică ilegal și neasigurat. Astfel, o bună parte a populației, în caz de boală, invaliditate, șomaj etc. rămâne fără surse de existență și grija pentru ei cade pe umerii membrilor familiei.

Constituția Republicii Moldova declară că familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, fiind bazată pe egalitatea lor în drepturi, pe îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor, ca aceștia, la rândul lor, să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor. La fel și Codul familiei conține principiul potrivit căruia membrii familiei sunt datori să-și acorde unul altuia sprijin moral și material reciproc. Principiul menționat este desfășurat în titlul IV din Codul Familiei, care se intitulă „Obligația de întreținere dintre membrii familiei”.

În jurisprudență raporturile de întreținere pot fi divizate, după modul de apariție a acestora, în două categorii: *întreținerea legală și întreținerea contractuală*. Întreținerea legală este obligația născută din prevederile Codului familiei, iar întreținerea contractuală reprezintă obligația

survenită în urma încheierii unui act juridic, cum ar fi contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață sau contractul de rentă viageră. În prezentul studiu ne vom referi la obligația legală de întreținere și problemele pe care le ridică aceasta la etapa actuală.

Una dintre cele mai utilizate noțiuni ale obligației de întreținere este noțiunea autorului român Filipescu Ion P., care o definește în felul următor: **obligația legală de întreținere** – este îndatorirea impusă de lege unei persoane de a acorda altei persoane mijloace necesare traiului, inclusiv satisfacerea nevoilor spirituale și – în cazul obligației de întreținere a părinților față de copiii lor minori – mijloacele pentru educarea, învățătura și pregătirea lor profesională.¹

Obligația legală de întreținere se fundamentează pe afecțiunea și prietenia care există între membrii familiei, cât și pe regulile de conviețuire socială² și are ca scop ajutarea persoanei apropiate aflate în nevoie. Nevoia fiind situația în care se găsește o persoană care nu-și poate procura cele necesare traiului, care nu are venituri – fie dobândite prin muncă, fie produse de bunurile sale, ori alte bunuri de valoare sau ce depășesc ceea ce îi este necesar existenței – care, eventual, ar putea fi vândute pentru a-și procura cele necesare întreținerii.³ Respectiv, scopul obligației de întreținere reprezintă ajutarea și reabilitarea persoanelor aflate în neputință, în baza relațiilor de familie sau celor similare acestora. Dacă este să privim apariția relațiilor de întreținere cu ideea realizării scopului obligației legale din punct de vedere juridic, atunci, ca relație juridică, obligația de întreținere ia naștere în baza unui acord dintre părți sau în baza unei hotărâri judecătorești, conform căreia unii membri ai familiei sunt îndreptățiți să primească întreținerea, iar alții sunt îndatorați să o presteze beneficiarilor prestației date.

Astfel, analizând scopul și reglementarea obligației legale de întreținere, am putea desprinde câteva caractere specifice acesteia, care o deosebesc într-un mod individual de alte tipuri de obligații ce sunt prezente în raporturile dintre oameni. Individualizarea dată este necesară pentru trasarea unor granițe clare între obligația legală de întreținere și celelalte tipuri de obligații, care, deși aparent sunt similare, se deosebesc semnificativ una de alta. Așadar, obligația legală de întreținere are următoarele caractere:

Caracterul legal. Caracterul dat al obligației de întreținere rezultă din faptul că ea este stabilită de lege, există în condițiile legii și există numai între persoanele prevăzute de lege. Aceste dispoziții sunt imperative, deoarece sunt prevăzute în scopul de a ocroti, de a se asigura existența persoanelor anume care se află în nevoie, din cauza incapacității de muncă.⁴

Caracterul dat plasează obligația legală de întreținere într-un loc intangibil, astfel nimeni nu va putea să limiteze anticipat dreptul beneficiarului prestației date și, respectiv, obligația de a oferi întreținerea dată prin anumite acte juridice menite să radieze obligația dată din sarcina debitorului prestației. Deci, indiferent de actele juridice încheiate între participanții raporturilor de întreținere, aici referindu-ne la beneficiarul întreținerii și titularul obligației respective, obligația de întreținere va lua naștere în baza faptelor juridice, expres prevăzute de legislația în vigoare, și anume:

- existența între subiecte a relațiilor de familie;
- existența condițiilor necesare pentru întreținere, stabilite de contract sau de lege (spre exemplu, minoritatea celui îndreptățit să primească sau incapacitatea de muncă, starea de nevoie ș.a.);
- acordul părților sau hotărârea instanței judecătorești privind plata pensiei de întreținere.⁵

Obligația legală de întreținere se poate realiza atât prin pronunțarea unei hotărâri de către instanța de judecată, cât și printr-un contract privind plata pensiei de întreținere încheiat între persoana care datorează întreținerea și persoana care are dreptul la întreținere. Reieșind din prevederile art. 92 Codul familiei, contractul menționat are o natură juridică civilă, dar se deosebește de contractele prevăzute de Codul civil prin faptul că subiecte ale contractului pot fi doar persoanele prevăzute în lege, iar obiectul acestuia poate fi doar prestația legală pe care un membru al familiei o datorează altor membri ai familiei. Deci, contractul privind plata pensiei de întreținere, reglementat de Capitolul XV din Codul familiei, apare ca o modalitate de realizare a dreptului unui membru al familiei de a primi întreținerea de la alți membri ai familiei, drept stabilit de normele imperative ale legii, ceea ce confirmă caracterul legal al acestei obligații.

Obligația de întreținere este o obligație imperativă prevăzută de lege, deoarece legea este cea care determină cadrul exercițiului dreptului la

¹ Filipescu I.P., *Tratat de Dreptul Familiei*, București: All Beck, 2001, p. 443.

² Cebotari Valentina, *Dreptul Familiei Ed. a 2-a*, Chișinău: S.N., 2008, p. 218.

³ Filipescu I.P., *Tratat de dreptul familiei*, București: All Beck, p. 446.

⁴ Ștefan Cocoș, *Dreptul Familiei vol. II*, București: Lumina Lex, p. 114.

⁵ Cebotari Valentina, *Prevederi legale privind obligația de întreținere*, în: "Revista Națională de Drept", 2003, nr.2, p.16.

întreținere și al executării obligației de întreținere. Ca urmare, obligația legală de întreținere se naște direct din lege atunci când sunt îndeplinite condițiile pe care aceasta le prevede.⁶

Caracterul strict personal al obligației de întreținere reiese din faptul că ea există între anumite categorii de persoane, strict determinate de lege, fiind destinată satisfacerii nevoilor personale impuse creditorului obligației de existență sa zilnică. Caracterul dat și, evident, strictețea acestui caracter reies din faptul că există o legătură strânsă a persoanei care beneficiază de pensia de întreținere, precum și a persoanei obligate să o presteze cu însăși obligația. Aceasta nu poate fi într-un oarecare mod transferată prin moștenire, nu poate constitui în nici un caz obiect al contractelor, nu poate fi cedată de creditor unor terțe persoane, iar debitorul nu poate trece datoria sa în sarcina altor persoane.

În literatura de specialitate și, în special, în cea română, se pot desprinde elemente definitorii ale caracterului dat, respectiv menționăm că caracterul personal al obligației de întreținere determină anumite particularități ale ei. Adică, în consecință, putem enumera următoarele elemente definitorii ale caracterului dat:

- obligația legală de întreținere nu poate fi transmisă la moștenitori, atât activ, cât și pasiv;
- creanța de întreținere este incesibilă, atât activ, cât și pasiv, ceea ce înseamnă că cesiunea de creanță, novația prin schimbare de debitor sau stipulația pentru altul sunt incompatibile cu ea;
- obligația legală de întreținere nu poate forma obiectul acțiunii oblice, dar creditorii debitorului obligației legale de întreținere vor putea cere pe această cale sistarea întreținerii sau reducerea cuantumului acesteia⁷;
- obligația de întreținere poartă un caracter personal, deoarece este inseparabil legată de persoana obligată să o presteze și de cea îndreptățită să o primească.⁸

Obligația de întreținere este de regulă reciprocă. Chiar dacă obligația de întreținere nu este condiționată de reciprocitate, ea oricum își are existența în raporturile obligaționale din domeniul dreptului familiei, deoarece, chiar dacă copilul nu a beneficiat cât era minor de un ajutor material necesar întreținerii sale, din motiv că părintele, care era și debi-

torul întreținerii, era în imposibilitate de a-și onora obligația dată, acesta din urmă va avea dreptul de a beneficia de o întreținere din partea copilului său în momentul în care se va afla în imposibilitate de a munci și în stare de nevoie. Deci, putem observa că, chiar dacă copilul, deja matur, care are calitatea de debitor al întreținerii, nu a beneficiat de o astfel de întreținere cât el era minor, este obligat la întreținerea părintelui său aflat în nevoie. Respectiv, conform celor enunțate mai sus, observăm că există și cazuri în care reciprocitatea dată nu se evidențiază, însă acest fapt îl putem cataloga ca o excepție de la regula generală, iar regula generală în cazul dat reprezintă ideea introducerii unei solidarități în societate, pentru a apăra persoanele aflate în nevoie prin intermediul raporturilor familiale sau al raporturilor asimilate celor familiale.

Reciprocitatea din raporturile obligaționale de întreținere legală este similară principiului solidarității din dreptul protecției sociale, conform căruia contribuabilii varsă un procent anumit din salariul acestora în Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat, cu scopul de a forma un capital suficient, încât statul, prin procesele sale de gestiune, să ofere ulterior plăți, numite pensii, persoanelor aflate în etate și care au ajuns pragul de pensionare. Următoarele generații vor face același lucru pentru urmașii lor, respectiv - se evidențiază într-un mod clar o oarecare reciprocitate solidară din partea societății în ansamblu, care este condusă de către stat, iar acesta din urmă are tendința, chiar și menirea, de a crea și, ulterior, de a implementa o politică socială ce ar uni societatea și ar face-o cât mai solidară. În doctrina română reciprocitatea este trasată de un șir de excepții, care în literatura autohtonă nu au dobândit o popularitate precum au dobândit-o autorii de peste Prut, aceasta datorându-se și Codului familiei vechi, care conținea prevederi ce au dat naștere unor ipoteze care pot în mod evident constitui excepții de la regula generală, cea a reciprocității, dar, din cauza că șirul prezentat de doctrinarii vecini nu și-a găsit fundament în legislația autohtonă, acestea din urmă nu au fost enumerate, fiind omise din situațiile ce pot exista în cadrul relațiilor de întreținere. Unii autori - ca Al. Bacaci și V. Dumitrache - consideră ca sunt situații în care relațiile de întreținere legală pot îmbrăca în unele cazuri forma nu a unor obligații doar reciproce sau doar unilaterale, ci forma unor relații mixte, deoarece obligația de întreținere, născându-se cu un caracter reciproc, obține mai apoi un caracter unilateral sau invers, adică prestația care a avut ca scop să fie doar o prestație de întreținere unilaterală, fără aspectul legal de solidaritate și reciprocitate, devine un raport de reciprocitate. Totuși,

⁶ Bacaci Al., *Raporturile juridice patrimoniale în dreptul familiei*, Cluj-Napoca: Dacia, 1986, p. 183.

⁷ Filipescu I., Diaconu M., *Soluții privind unele probleme actuale din practica instanțelor judecătorești în materia dreptului familiei*, în: *Revista Română de Drept*, nr. 8/1982, p. 47.

⁸ Cebotari Valentina, *Prevederi legale privind obligația de întreținere*, în: *Revista Națională de Drept*, 2003, nr.2, p.16.

menționăm încă o dată că, în linii generale, relațiile de întreținere sunt ghidate de un caracter intangibil al specificului raporturilor date și, cu siguranță, este acel al reciprocității.

Caracterul succesiv (sau îndelungat). Caracterul dat datorează faptului că întreținerea este oferită pe o perioadă relativ îndelungată, respectiv - obligația de întreținere va persista în sarcina debitorului o perioadă de lungă durată. Succesivitatea obligației de întreținere înseamnă că obligația se execută prin prestații succesive, deoarece este destinată să satisfacă nevoile actuale ale beneficiarului ei, care pot fi diversificate zi de zi. Deci, putem spune că durata dată este, în primul rând, nedeterminată în unele situații și determinată în altele. Perioada de întreținere pe care noi o considerăm cea determinată este perioada în care părinții își întrețin copiii lor minori, deoarece întreținerea dată este o obligație prevăzută de lege: anume alin.(1) art. 74 din Codul familiei prevede că „*părinții sunt obligați să-și întrețină copiii minori...*”. Astfel, perioada determinată stabilită de lege, prin care debitorii obligației de întreținere sunt părinții, iar creditorii întreținerii date sunt copiii acestora, durează până la vârsta de 18 ani a copiilor, deoarece, după această dată, copiii nu mai sunt minori. Pe tot parcursul perioadei date, debitorii obligației de întreținere sunt datori să ofere grija și întreținerea cuvenită copiilor lor, care sunt exemplificate prin acordarea de către primii a suportului material și spiritual necesar unei dezvoltări normale și menținerii unei bune stări a sănătății.

Perioade determinate în care obligația de întreținere își găsește aplicare în legislație sunt puține (unul dintre soți este obligat la întreținerea celuilalt atunci când ultimul îngrijește de copilul comun timp de 3 ani după nașterea acestuia sau de un copil comun invalid până la vârsta de 18 ani), aceasta datorându-se situației prevăzute de esența obligației de întreținere, care este acordată persoanelor aflate în nevoie și necesită ajutor în satisfacerea nevoilor lor, pe care, din motive de incapacitate, nu pot să și le satisfacă, iar incapacitatea lor nu poate fi stabilită pe un anumit termen expres prevăzut, deoarece situația de *nevoie* este o stare incertă și nu poate fi stabilită cu exactitate perioada de existență a acesteia. Din categoria obligațiilor de întreținere, căroră nu le putem determina un termen, fac parte, în principiu, celelalte întrețineri legale, precum sunt: întreținerea între soți, când unul dintre soți plătește celuilalt pe viață sau pe tot timpul cât celălalt este inapt de muncă și necesită sprijin material; întreținerea între copii și părinți; întreținerea între părinți și copiii majori, care sunt inapți de muncă etc.

Caracterul succesiv al obligației legale de întreținere se manifestă, de regulă, prin executarea care are loc prin plata de prestații periodice corespunzătoare ritmului nevoilor beneficiarului, nevoi pe care este destinat să le satisfacă. De aceea, în principiu, plata anticipată a întreținerii sub forma unei prestații globale nu este acceptată. Totuși, în cazurile în care cel obligat la plata pensiei de întreținere încheie cu cel îndreptățit să primească întreținerea un contract privind plata pensiei de întreținere, este posibil ca această obligație să fie executată prin plata unei sume globale sau prin transmiterea unor bunuri.

Din prevederile legale (art.96 Codul familiei) deducem că plata întreținerii printr-o sumă bănească fixă, plătită periodic sau prin transmiterea unor bunuri poate avea loc ori de câte ori părțile au convenit la un astfel de mod de plată. Dacă, conform prevederilor contractului, bunurile au fost transmise, iar creditorul întreținerii, peste un anumit timp, se află iarăși în stare de nevoie, mai poate el oare pretinde întreținerea? Este greu de dat un răspuns ferm la această întrebare, deoarece contractul privind plata pensiei de întreținere, conform art.94 alin.(1) Codul familiei, se încheie, se execută, se modifică, se reziliază și se declară nul în conformitate cu normele Codului civil, iar dispozițiile acestuia consacră executarea obligației întocmai cum prevede contractul. Urmează de subliniat: art.111 din Codul familiei prevede că „*obligația de întreținere, apărută în baza contractului privind plata pensiei de întreținere, încetează în urma decesului uneia dintre părți, a expirării duratei contractului sau conform clauzelor acestuia*”. Respectiv, deducem că, în cazul încheierii contractului privind plata pensiei de întreținere, legiuitorul moldav a ignorat caracterul succesiv al obligației de întreținere, prin care fapt a micșorat protecția acelor membri ai familiei care sunt inapți de muncă și necesită sprijin material. Ne raliem la autorii care consideră că, „*chiar dacă executarea întreținerii s-ar face printr-o plată globală, creditorul întreținerii nu își pierde dreptul de a solicita majorarea cuantumului întreținerii, dacă s-au modificat criteriile avute în vedere inițial la stabilirea nivelului pensiei de întreținere*”⁹.

Caracterul divizibil. Din literatura de specialitate și din dispozițiile Codului Familiei, care se referă și reglementează obligația legală de întreținere, rezultă că aceasta mai are și caracterul divizibil, care denotă faptul că obligația de întreținere o pot presta și/sau primi mai mulți debitori și creditori. Divizibi-

⁹ Emese Florian, *Dreptul Familiei*, Cluj-Napoca: Limes, 2003, p. 312.

litatea creanței de întreținere între creditorii obligației date constă în faptul că un debitor al obligației de întreținere poate avea nu doar un unic creditor, ci doi sau mai mulți. Astfel, prin intermediul instanței de judecată, debitorul va putea diviza obligația acestuia între toți creditorii, cărora le datorează întreținerea.

Pe de altă parte, privitor la divizibilitatea obligației de întreținere putem exemplifica situația cu prezența unui singur creditor și existența mai multor debitori, care îi datorează respectiva întreținere. Divizibilitatea obligației de întreținere este aplicată nu din dorința nesăbuită sau negândită a legislatorului, ci din necesitatea persoanelor care sunt subiecți ai raporturilor de întreținere, astfel luând în considerație, nevoile și situația individualizată – luată în parte de judecătorul ce hotărăște soarta acestei diviziuni. Deci, divizibilitatea sau cel puțin posibilitatea unei astfel de proceduri în raporturile de întreținere va fi hotărâtă doar în temeiul unor situații speciale, care fac ca divizibilitatea dată să fie necesară.

Divizibilitatea între creditorii aceluiași debitor este situația când mai multe persoane sunt îndreptățite la întreținere, în același timp, din partea aceluiași debitor, care nu o poate presta la toate. În situația dată instanța judecătorească, ținând cont de nevoile fiecăruia dintre creditorii, poate hotărî fie ca întreținerea să se presteze numai unuia dintre ei, fie ca întreținerea să se împartă între mai multe sau toate persoanele îndreptățite să o ceară. În acest ultim caz, instanța trebuie să decidă modul în care va fi împărțită întreținerea între persoanele care urmează a o primi. De altfel, obligația de întreținere este și ea din categoria obligațiilor de drept civil și, la fel, poate fi divizibilă. Dispozițiile articolului 518 Cod civil al Republicii Moldova confirmă faptul că obligația este divizibilă în prezența mai multor debitori, iar articolul 519 ne vorbește despre posibilitatea divizării când obligația are o pluralitate de creditorii. Conform articolului 518 Cod civil, obligația este divizibilă între mai mulți debitori în cazul în care aceștia sunt obligați la aceeași prestație față de creditor, dar fiecare debitor poate fi urmărit separat până la concurența părții sale din datorie. Respectiv, dacă facem o analogie dintre obligațiunea din dreptul civil și cea din dreptul familiei, respectiva datorie este îndatorirea debitorului de a asigura întreținerea creditorului, deci am putea pune un semn de egalitate între cuvântul *datorie*, utilizat de Codul civil, și termenul *întreținere* din dreptul familiei, deoarece înțelesul acestui articol va fi utilizat de către instanța de judecată în lipsa unor prevederi exprese ale Codului familiei în acest sens. Prin intermediul Codului

civil am mai putea deduce următoarele teze: obligația este divizibilă între debitori în cazul în care o prestație față de creditor aparține mai multor debitori, care însă pot fi urmăriți fiecare doar pentru o parte din această prestație. Creditorul nu poate cere unuia dintre debitori executarea obligației în întregime.

Iar conform articolului 519 Cod civil, obligația este divizibilă între mai mulți creditorii în cazul în care aceștia sunt îndreptățiți la aceeași prestație din partea debitorului, dar fiecare creditor poate pretinde numai la partea sa din creanță. Dacă mai mulți creditorii au dreptul la o prestație, dar fiecare dintre ei are dreptul doar la o parte din prestație, creanța acestora este divizibilă. Fiecare creditor nu poate pretinde debitorului decât cota-parte din creanța ce i se cuvine. Aceasta este teza ce se referă la obligațiile de drept comun, însă, în relațiile de întreținere legală faptul dat este hotărât de către instanța de judecată care va decide proporționalitatea cotelor-părți a prestației care urmează a fi divizate. Respectiv, făcând o analiză comparativă între sensul prevederilor Codului civil în privința divizibilității obligațiilor, trasăm mai întâi de toate o linie de similitudini ce le apropie sensul una de alta, și anume, la fel ca în obligațiile din dreptul comun, obligația de întreținere poate avea într-o situație o pluralitate de debitori, iar într-o altă situație - o pluralitate de creditorii, divizibilitatea este posibilă în ambele cazuri etc. Deosebirea dintre aceste două este, în primul rând, cea de natura apariției obligației, iar în al doilea rând - că creditorii obligațiilor din dreptul comun din start pot avea doar cote-părți dintr-o anumită creanță, iar în cazul dreptului familiei și a raporturilor de întreținere creanța nu poate fi divizată din startul apariției ei și anume aici ne referim la faptul că obligația legală de întreținere se referă, în primul rând, la satisfacerea nevoilor creditorului creanței, iar întreținerea dată nu poate fi secționată, deoarece nu putem secționa sau, mai bine zis, nu putem limita din start întreținerea, care într-un final este necesară pentru existența sau dezvoltarea unei persoane căreia suntem obligați să-i asigurăm aceste necesități inalienabile. Totuși, sub dinamica situației sociale și economice, în practică s-au dovedit și situații în care asupra unuia și aceluiași creditor sunt doi sau mai mulți debitori, sau invers - asupra unuia și aceluiași debitor sunt doi sau mai mulți creditorii, care toți necesită o întreținere destoinică sau, mai bine zis, necesară pentru dezvoltare sau o existență adecvată, însă, din considerente materiale, debitorul întreținerii se va afla în imposibilitate de a asigura acoperirea integrală a necesităților creditorilor. În asemenea situații, după cum am mai spus, intervine

instanța de judecată, care se va expune asupra divizibilității obligației debitorului.

Totuși, se consideră că obligația de întreținere a părinților față de copiii minori este o obligație *in solidum*, în sensul că respectivul copil are dreptul să ceară de la fiecare dintre părinții săi întreaga întreținere, urmând ca părintele obligat la întreaga întreținere să se întoarcă împotriva celui alt părinte, potrivit principiului egalității dintre mamă și tată.¹⁰

Caracterul variabil. Pe lângă caracterul divizibil al obligației de întreținere, obligația dată, după părerea unor autori, mai deține și un caracter variabil. Întrucât pensia de întreținere se stabilește în funcție de nevoile celui îndreptățit să o primească și de posibilitățile materiale ale celui obligat, elemente variabile în timp, obligația de întreținere poate fi mărită sau micșorată prin hotărâre judecătorească. Pe acest caracter se întemeiază și faptul că hotărârile judecătorești, pronunțate în acest domeniu, nu prezintă decât o relativă putere de lucru judecat, astfel că se poate introduce o nouă cerere de majorare sau de reducere a pensiei de întreținere ori de câte ori starea de fapt s-a modificat.¹¹

Aspectul variabil al obligației de întreținere nu este utilizat ca un caracter aparte de către mai mulți autori, însă suntem obligați să-i oferim însemnătatea cuvenită, deoarece nu putem să nu fim de acord cu faptul că această obligație nu are un caracter variabil, fiindcă, prin intermediul instanței de judecată, obligația de întreținere poate fi modificată, suspendată etc. din cele mai diverse motive, dar legale în același timp. Temeiurile date, nu sunt altceva decât situații care survin în raporturile de întreținere prin prisma problemelor materiale, de sănătate sau indiferent de natura acestora. Într-un final, acestea au un impact incontestabil asupra modificării raporturilor de întreținere, aducând astfel partea de adevăr în folosul introducerii caracterului dat. În general, cuvântul variabil reprezintă faptul că unele lucruri sunt susceptibile de a se schimba sau modifica, respectiv - și în cazul obligațiilor de întreținere sunt lucruri care oricum se schimbă. Aici mă refer la situații în care starea de nevoie a creditorului întreținerii a încetat să mai fie, adică starea acestuia s-a ameliorat semnificativ și acesta din urmă nu mai are nevoie de întreținerea de care a beneficiat anterior. Sau, în același context, putem plasa situația în care starea creditorului se înrăutățește și acesta din urmă are nevoie de un aport mai serios în privința

întreținerii acordate de către debitor, aportul dat se referă la un suport material mai semnificativ sau la o întreținere social-morală minuțioasă, în funcție de caz și de situații. Deci, putem conchide faptul că caracterul variabil al obligației de întreținere este unul de sine stătător, deoarece variabilitatea raporturilor de întreținere coincide nestingherit cu variabilitatea numărului de cazuri întâlnite în practica ce ține de obligația de întreținere, iar numărul dat, am putea spune, este echivalent cu numărul de modificări care pot surveni în raporturile de întreținere, astfel sugerând că caracterul variabil persistă, practic, mereu în multitudinea de raporturi din domeniul obligațiilor legale de întreținere.

(Continuare în numărul următor)

¹⁰ Filipescu I.P., *Tratat de dreptul familiei*, București: All Beck, 1996, p. 501;

¹¹ Bacaci Al. Dumitrache V. Hageanu C., *Dreptul Familiei Ed. a II-a*, București: All Beck, 2001, p. 214;

ACTELE CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Diana SÂRCU-SCOBIOALĂ,
doctor în drept,
conferențiar universitar

Sumar

Mecanismele contenciosului internațional al drepturilor omului sunt frecvent reclamate de către justițiabilii europeni în fața unei jurisdicții internaționale în obiectivul cărora intră protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Iar actele juridictionale internaționale emise de către aceste instanțe deja produc efecte nu doar asupra statelor, dar și asupra persoanelor fizice, și nu reprezintă un enunț abstract, odată ce afectează viața indivizilor concreți. Curtea Europeană a Drepturilor Omului emite hotărâri la cererea indivizilor, hotărâri care, pe de o parte, restabilesc și/sau repară drepturile încălcate de autoritățile statale, iar pe de altă parte - indică statelor carențele dreptului lor intern și, în consecință, trebuie să fie executate în ordinea juridică internă, necondiționat, hotărâri care fac, de asemenea, parte din categoria actelor juridictionale internaționale.

Cuvinte-cheie: *Curtea Europeană a drepturilor omului, hotărâre, decizie, fond, satisfacție echitabilă, admisibilitate, radiere de pe rol, interpretare, revizuire, desesizare, retrimiteră.*

Summary

Acts (documents) of European Court of Human Rights

Mechanisms of the international contentious law are frequently claimed by the European litigants in front of the international jurisdictions which activity vises the protection of fundamental rights and freedoms. The judicial acts rendered by such jurisdictions have effects not only upon the states, but also upon the individuals, representing not an abstract statement if affect the life of certain persons. The European Court of Human Rights adopts judgments based on individual applications, which reestablish and repair the rights violated by state authorities and indicates to the states the lacks of the national legal systems. These judgments, part of generic category of international judicial acts, should be executed unconditionally in internal legal order of the concerned states.

Keywords: *European Court of Human Rights, judgment, decision, merits, just satisfaction, admissibility, striking out, interpretation, revision, relinquishment, referral.*

Avântul extraordinar pe care l-a luat în secolul trecut domeniul drepturilor omului, fiind un subiect obligatoriu pe masa de negocieri a diverselor tratate internaționale, astăzi deja depășește proporțiile imaginate vreodată. Fiecare domeniu - fie vorba de securitate, mediu ambiant, relații externe, agricultură sau transporturi -, odată cu introducerea de noi reglementări în legislație, urmărește conformitatea cu drepturile omului. Mecanismele contenciosului internațional al drepturilor omului sunt frecvent reclamate de către justițiabilii europeni în fața unei jurisdicții internaționale în obiectivul cărora intră protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Iar actele juridictionale internaționale emise de către aceste instanțe deja produc efecte nu doar asupra statelor, ci și asupra persoanelor fizice, și nu reprezintă un enunț abstract, odată ce afectează viața indivizilor concreți.

Jurisdicțiile specializate în domeniul drepturilor omului, cum este Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO), emit hotărâri la cererea indivizilor, hotărâri care, pe de o parte, restabilesc și/sau repară drepturile încălcate de autoritățile statale, iar pe de altă parte - indică statelor carențele dreptului lor intern. În consecință, aceste hotărâri trebuie să fie executate în ordinea juridică internă necondiționat, hotărâri care fac parte din categoria actelor juridictionale internaționale. Numărul lor este în continuă creștere, iar substanța asupra căreia se pronunță este adaptată provocărilor, uneori celor mai radicale, din cadrul societăților interne - eutanasia, amprente genetice, familie homosexuală sau transsexuală, reglementarea Internetului, procesarea automatizată a datelor cu caracter personal, *whistle - blowing* etc.

Actele juridictionale oferă o protecție efectivă drepturilor omului și dau sens deplin dreptului la acțiune individuală, care stă la baza dreptului internațional al drepturilor omului. Protecția jurisdicțio-

nală internațională a drepturilor omului implică posibilitatea unui organ jurisdicțional internațional de a statua asupra unei spețe (referitoare la o încălcare a drepturilor omului) printr-o hotărâre care beneficiază de autoritatea lucrului judecat.

Deosebit de importante, diverse și eficiente pentru protecția efectivă a drepturilor omului, aceste acte contribuie în mod determinant la definirea și interpretarea paletei de drepturi și libertăți consacrate în izvoarele juridice. Evident, o hotărâre a unei jurisdicții internaționale nu are forță obligatorie [20, p.52-53] decât pentru părțile în cauză și numai pentru cauza pe care o soluționează [8, art. 46]. În esență, hotărârile instanțelor internaționale sunt acte jurisdicționale obligatorii prin care instanțele se pronunță asupra încălcărilor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, formulând standarde clare și de cele mai dese ori precise privind limitele exercitării unui sau altui drept consacrat convențional, astfel aplicând și interpretând textul convențional. Prin urmare, jurisprudența internațională reflectă nivelul respectării efective a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, oferind o imagine complexă în afara oricăror frontiere.

Dacă ne referim la specificul practicii judiciare degajate de jurisdicțiile internaționale în materia dreptului internațional al drepturilor omului, atunci cea mai bogată și voluminoasă jurisprudență este cea a instanței de la Strasbourg. Mai bine de șaiszeci de ani, înalții magistrați ai Curții Europene a Drepturilor Omului creează repere fundamentale de respectare a drepturilor omului în spațiul pan-european, statuând asupra cererilor individuale și inter-statale, formulând reguli autonome de interpretare a noțiunilor convenționale.

Hotărârile Înaltei Curți Europene, suplimentar rolului de bază de asigurare a garantării drepturilor și libertăților consacrate convențional cu privire la indivizi concreți, exercită rolul de interpretare a noțiunilor fundamentale ca limite și concepte. În plus, cadrul jurisprudențial formează un sistem de drept instituțional particular, care generează scheme unice de asigurare a respectării drepturilor omului în spațiul Europei, obligatorii pentru toate statele-părți la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, este asigurată o uniformizare a sistemelor naționale de drept, cel puțin în optica garantării drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Spre exemplu, în speța *Guja c. Moldovei* [12], de referință pentru jurisprudența Curții pe marginea libertății de exprimare (consacrată de art. 10 al Convenției), instanța internațională a statuat asupra termenului de *whistle – blowing* (dezvăluire de informații) și categoriilor de informații care sunt acoperite de

dezvăluire protejată (secrete, confidențiale, de serviciu/interne), astfel exercitând funcția interpretativă a noțiunii de drept la libertatea de exprimare, garantat în sens convențional.

Din punct de vedere al redacției formale, varietaatea actelor CtEDO se reduce doar la hotărâri și decizii. Aceasta nu înseamnă că instanța europeană nu adoptă în cadrul procedurii simple instrucțiuni, doar că ele nu îmbracă forma unor hotărâri sau decizii formale, ca și în cazul Curții Internaționale de Justiție (ordonanțe), ci desemnează acțiuni procesuale efectuate de comitet, cameră sau președintele camerei, acțiuni considerate a fi adoptate din numele CtEDO.

I. Astfel, Curtea Europeană, din masa variată de acte (pentru comparație: numai în anul 2012 CtEDO a adoptat 1093 hotărâri asupra fondului) [23, p. 77], emite următoarele **hotărâri**:

- **Cu privire la constatarea unor încălcări/neîncălcări** [8, art. 42]. Acestea sunt hotărârile prin care CtEDO se pronunță în fond asupra unei cereri inter-statale, introduse potrivit art.33 din Convenția EDO, sau asupra unei cereri individuale introduse în conformitate cu art.34. Printr-o singură hotărâre, Curtea poate constata încălcarea unor articole din Convenția europeană și neîncălcarea altora, ca de exemplu, în hotărârea *Buldashev c. Rusiei* din 18 octombrie 2011 [6]. În același context se înscriu frecvente hotărâri ale Curții prin care ea constată unele încălcări ale anumitor articole din Convenția europeană, iar în privința altora, invocate de reclamant, consideră că nu este necesară examinarea lor separată, cum ar fi exemplul hotărârii în speța *Biserica Adevărat Ortodoxă c. Moldovei* [4]. Totuși majoritatea hotărârilor contra Republicii Moldova constată încălcări ale Convenției Europene. Printre extrem de puține hotărâri adoptate de CtEDO contra Moldovei în care instanța de la Strasbourg nu a constatat vreo încălcare este hotărârea *Flux (nr.6)* din 29 iulie 2008 [11].

Deoarece CtEDO judecă în formațiuni diferite, din această categorie fac parte:

- hotărârea unui comitet privind fondul cauzei, în cazul în care există o jurisprudență bine stabilită a Curții (acest tip de hotărâri sunt adoptate după intrarea în vigoare a Protocolului nr. 14) [8, art. 28 para. 1 lit. b);
- hotărârea unei camere prin care se declară dacă a avut loc sau nu o încălcare a Convenției EDO [8, art. 29);
- hotărârea Marii Camere prin care declară dacă a avut loc sau nu o încălcare a Convenției EDO în cazul în care o cameră s-a desesizat în favoarea ei [24, art. 72);

- hotărârea Marii Camere prin care aceasta se pronunță asupra cererii de retrimiteră a cauzei soluționate, printr-o hotărâre pronunțată de cameră, și se pronunță asupra cauzei [24, art. 73 para.3];
- hotărârea Marii Camere în cadrul procedurilor prevăzute de par.4 și 5 ale art.46 din Convenția EDO, astfel cum a fost modificat prin Protocolul 14 [24, art. 99].

- **Cu privire la cererea de interpretare a unei hotărâri** [24, art. 79 para. 4]. Potrivit Regulamentului Curții, o hotărâre de interpretare este adoptată de camera care a adoptat hotărârea inițială. Dacă aceasta nu este posibil de întrunit, atunci președintele Curții o va completa sau constitui prin tragere la sorți. Practica Curții nu abundă în exemple de asemenea hotărâri. Totuși, cu acest prilej, pot fi amintite hotărârea *Hentrich c. Franței* din 3 iulie 1997 [13], prin care CtEDO a respins cererea de interpretare depusă de fosta Comisie a Drepturilor Omului, sau hotărârea de interpretare *Ringeisen c. Austriei* din 23 iunie 1973 [25].

- **Cu privire la cererea de interpretare a unei hotărâri solicitate de către Comitetul de Miniștri** în cadrul procedurilor prevăzute de par.3 al art.46 din Convenția EDO, astfel cum a fost modificat prin Protocolul 14 [24, art. 93]. Până în prezent, CtEDO nu a emis vreo hotărâre de acest gen, faptul rămânând o opțiune convențională în procesul monitorizării executării hotărârilor CtEDO de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei.

- **Cu privire la cererea de revizuire a unei hotărâri** [24, art. 80 para. 4]. Hotărârea de revizuire este adoptată la fel de camera inițială, atunci când acest lucru este posibil. În caz contrar, președintele Curții este acela care va constitui formațiunea contencioasă. Printr-o astfel de hotărâre, CtEDO poate respinge cererea, poate să o admită și, subsecvent, să o transmită camerei inițiale, care, la rândul ei, să ia decizia în acest sens. De exemplu, în speța *McGinley și Egan c. Marii Britanii* [16], prin hotărârea din 28 ianuarie 2000, Curtea a respins cererea de revizuire depusă de fosta Comisie a Drepturilor Omului în numele reclamantilor, iar prin hotărârea *Pardo c. Franței* din 10 iulie 1996 [19], Curtea a admis cererea de revizuire și a transmis-o camerei care a adoptat hotărârea inițială. O hotărâre interesantă este cea emisă în speța *SC Placebo Consult SRL c. României* din 21 iunie 2011 [27], prin care CtEDO a admis cererea de revizuire a guvernului român și a radiat cauza de pe rolul său.

- **Cu privire la satisfacția echitabilă** [24, art. 75²]. Aceasta este o hotărâre de prestare și, după cum am analizat supra, CtEDO o adoptă separat de fond atunci când chestiunea asupra satisfacției echitabile nu este

suficient de pregătită pentru deliberare. Totuși, ea acordă părților un termen – reieșind din practica stabilită - de trei luni (a se vedea hotărârea *Prodan* din 18 mai 2004 [22]), pentru a informa instanța despre orice acord amiabil încheiat între părți cu privire la mărimea prejudiciului. În cazul în care părțile nu ajung la o asemenea reglementare, CtEDO va adopta o hotărâre distinctă asupra satisfacției echitabile.

În situația în care Curtea a statuat, printr-o singură hotărâre în același timp, asupra fondului propriu-zis a cauzei și asupra acordării unei satisfacții echitabile, doctrina franceză ridică unele critici legitime. De exemplu, profesorul F. Sudre [28, p.113-124] consideră că această practică ar transforma **contenciosul indemnizatoriu** într-un ordinar **contencios de convenționalitate**. De fapt, suntem de acord cu această opinie, deoarece, statuând imediat asupra sumei pe care statul reclamat trebuie să o achite reclamantului, Curtea nu lasă autorităților naționale oportunitatea de a analiza și remedia ele însele consecințele constatării încălcării pe care au comis-o, încălcându-se, prin urmare, principiul subsidiarității [26, p. 39-40]. Profesorul G. Cohen-Jonathan este de părere că judecătorii europeni nu ar trebui să intervină decât în cazul în care statul nu folosește această oportunitate, spunând că „principalul constă în repararea integrală a răului cauzat; accesoriul rezidă în vărsarea unei satisfacții echitabile” [7, p.109-139].

Prin urmare, dacă practica CtEDO de a reglementa printr-o singură hotărâre fondul cauzei și acordarea satisfacției echitabile ar răspunde exigenței de celeritate a procedurii, atunci ea rămâne discutabilă din punct de vedere al principiului subsidiarității. În pofida acestui fapt, practica oferă avantajul non-neglijabil de a garanta victimei o remediere imediată a situației sale - urmare a constatării încălcării comise în privința sa. În viziunea Marinei Eudes [10, p. 130], soluția ar consta în utilizarea tehnicii de „disociere a contenciosului de prestare”: judecătorii ar condamna imediat statul la plata cheltuielilor legate de procedurile internaționale, rezervând pentru o dată ulterioară chestiunea satisfacției echitabile privind prejudiciul material și moral. Dar această metodă, în viziunea noastră, nu ar favoriza reglementarea rapidă a cauzelor în fața CtEDO. Curtea pare să adopte în unele spețe o variantă de compromis, în special atunci când decizia asupra încălcării este degajată, dar mărimea satisfacției echitabile încă nu este calculată: ea adoptă hotărârea de condamnare, acordând statului un termen, tradițional, de trei luni, pentru a o informa asupra oricărei reglementări amiabile între părți asupra mărimii satisfacției echi-

tabile. Practica a fost utilizată și în spețele contra Moldovei - *Prodan* [22], *Oferta Plus* [18], *ASITO* [1], *Avramenco* [2], *Baroul Partner-A* [3], *Boicenco* [5], *Dacia S.R.L.* [9], *Ipteh S.A.* și alții [14], *Lungu* [15], *Moldovahidromaș* [17] - în următoarea formulă: Curtea „invită Guvernul Republicii Moldova și reclamantul să prezinte, în următoarele trei luni, observațiile lor scrise cu privire la această chestiune și, în special, să informeze Curtea despre orice acord la care ei ar putea ajunge”.

- **De radiere de pe rol** [24, art. 75²]. CtEDO pronunță o hotărâre de radiere de pe rolul său atunci când părțile ajung la o reglementare amiabilă asupra mărimii satisfacției echitabile acordate de către Guvern victimei încălcării, constatate de Curte prin hotărârea asupra fondului. De asemenea, Curtea poate radia, printr-o hotărâre, chestiunea privind satisfacția echitabilă, dacă Guvernul pârât a reparat prejudiciul suportat urmare a constatării unei încălcări, în pofida faptului că reclamantul nu este de acord cu valoarea acestuia, dar jurisdicția de la Strasbourg îl consideră rezonabil [21].

II. Deciziile, caracteristice doar CtEDO, reprezintă actele prin care instanța se pronunță asupra admisibilității sau radierii de pe rol [8, art. art. 27-29] a unei cereri individuale sau interstatale. Potrivit Regulamentului jurisdicției, acestea, la rândul lor, de asemenea, pot fi adoptate de mai multe formațiuni ale CtEDO:

- decizia judecătorului unic, formațiune introdusă prin Protocolul 14, prin care declară inadmisibilă sau radiază de pe rol o cerere [24, 52A¹];
- decizia unui comitet, prin care declară inadmisibilă sau radiază de pe rol o cerere [24, art. 53²];
- decizia unei camere sau a Marii Camere privind radierea de pe rol a unei cereri [8, art. 37];
- decizia unei camere privind declararea ca inadmisibilă a unei cereri [24, art. 54³, para.1];
- decizia unei camere privind declararea ca admisibilă a unei cereri [24, art. 54A¹];
- decizi unei camere sau a Marii Camere privind radierea cauzei de pe rol în cazul rezolvării pe cale amiabilă [24, art. 62¹].

După cum am menționat, spre deosebire de Curtea Internațională de Justiție, CtEDO nu adoptă ordonanțe formale, prin care ordonă instrucțiuni ale instanței. De regulă, asemenea decizii îmbracă forma scrisorilor oficiale pe care Grefa Curții le expediază părților, enunțând decizia jurisdicției pe anumite chestiuni, ca de exemplu:

- decizia unei camere privind desesizarea în favoarea Marii Camere [24, art. 72];
- hotărârea camerei de joncțiune a două sau mai multe cauze [24, art. 42];

- hotărârea unei camere sau a Marii Camere privind repunerea pe rol a unei cereri ș.a.

În concluzie, clasificarea actelor CtEDO în funcție de criteriile nominalizate supra, prezintă mai mult importanță teoretică decât practică, spre deosebire de conținutul lor, dat fiind faptul că tribunalele internaționale în activitatea lor nu fac o distincție netă a deciziilor emise în ceea ce privește caracterul obligatoriu și executoriu al măsurilor dispuse prin astfel de acte. Cu alte cuvinte, oricare ar fi denumirea actului jurisdicțional, el este investit cu forță obligatorie pentru destinatarii săi.

Referințe bibliografice

1. Asito c. Moldovei, hotărârea din 8 noiembrie 2005, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/ASITO%20\(fond%20si%20admisibilitate\)%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/ASITO%20(fond%20si%20admisibilitate)%20(ro).pdf)
2. Avramenco c. Moldovei, hotărârea din 06 februarie 2007, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/AVRAMENCO%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/AVRAMENCO%20(ro).pdf).
3. Baroul Partner-A c. Moldovei, hotărârea din 16 iulie 2009, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/BAROUL%20PARTENER%20A%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/BAROUL%20PARTENER%20A%20(ro).pdf).
4. Biserica Adevărat Ortodoxă c. Moldovei, hotărârea din 27 februarie 2007, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/BISERICA%20ADEVARAT%20ORTODOXA%20DIN%20MOLDOVA%20SI%20ALTII%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/BISERICA%20ADEVARAT%20ORTODOXA%20DIN%20MOLDOVA%20SI%20ALTII%20(ro).pdf)
5. Boicenco c. Moldovei, hotărârea din 11 iulie 2006, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/BOICENCO%20\(fond%20si%20admisibilitate\)%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/BOICENCO%20(fond%20si%20admisibilitate)%20(ro).pdf).
6. Buldashev c. Rusiei, hotărârea din 18 octombrie 2011, publicată pe <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-107024>.
7. Cohen-Jonathan G. Quelques considérations sur la réparation accordée aux victimes d'une violation de la Convention européenne des droits de l'homme. In: *Mélanges P. Lambert*, Bruxelles: Bruylant, 2000, p.109-139.
8. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale din 4 noiembrie 1950, publicată pe http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.
9. Dacia S.R.L. c. Moldovei, hotărârea din 18 martie 2008, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/DACIA%20SRL%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/DACIA%20SRL%20(ro).pdf).

10. Eudes M. La pratique judiciaire interne de la Cour Européenne des Droits de l'Homme. Paris: A. Pedone, 2005. 564 p.
11. Flux (nr.6) c. Moldovei, hotărârea din 29 iulie 2008, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/FLUX%20\(No.%206\)%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/FLUX%20(No.%206)%20(ro).pdf).
12. Guja contra Moldovei, hotărârea din 12 februarie 2008, publicată pe <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=76267052&skin=hudoc-fr&action=request>.
13. Hentrich c. Franței, hotărârea din 03 iulie 1997, publicată pe <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58040>.
14. Ipteș S.A. și alții c. Moldovei, hotărârea din 24 noiembrie 2009, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/IPTEH%20S.A.%20SI%20ALTI%20\(fond\)%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/IPTEH%20S.A.%20SI%20ALTI%20(fond)%20(ro).pdf).
15. Lungu c. Moldovei, hotărârea din 09 mai 2006, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/LUNGU%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/LUNGU%20(ro).pdf).
16. McGinley și Egan c. Marii Britanii, hotărârea din 28 ianuarie 2000, publicată pe <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58452>.
17. Moldovahidromaș c. Moldovei, hotărârea din 27 februarie 2007, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/MOLDOVAHIDROMAS%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/MOLDOVAHIDROMAS%20(ro).pdf).
18. Oferta Plus c. Moldovei, hotărârea din 19 decembrie 2006, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/OFFERTA%20PLUS%20SRL%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/OFFERTA%20PLUS%20SRL%20(ro).pdf).
19. Pardo c. Franței, hotărârea din 10 iulie 1996, publicată pe <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57994>.
20. Pettiti L.E., Decaux E., Imbert P.H. La Convention Européenne des Droits de l'Homme. Commentaire article par article, Paris: Economica, 1999. 1091 p.
21. Prodan c. Moldovei (satisfacția echitabilă), hotărârea din 25 aprilie 2006, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/PRODAN%20\(RADIERE\)%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/PRODAN%20(RADIERE)%20(ro).pdf).
22. Prodan c. Moldovei, hotărârea din 18 mai 2004, publicată pe [http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/PRODAN%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CtEDO_judgments/Moldova/PRODAN%20(ro).pdf).
23. Rapport annuel 2012. Cour Européenne des Droits de l'Homme. Strasbourg, 2013, publicat pe http://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2012_FRA.pdf.
24. Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului din 01 ianuarie 2014, publicat pe http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_FRA.pdf.
25. Ringeisen c. Austriei, hotărârea din 23 iunie 1973, publicată pe <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57567>.
26. Sârcu D. Accesul la Curtea Europeană a Drepturilor Omului: condiții de admisibilitate. Chișinău: Centrul de Drept, 2001. 124 p.
27. SC Placebo Consult SRL c. României, hotărârea din 21 iunie 2011, publicată pe <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-10527114>.
28. Sudre F. De quelques interrogations sur l'évolution du mécanisme européen de garantie des droits de l'homme. In: Mélanges APOLLIS, Paris: Pedone, 1992, p.113-124.

REFLECȚII ASUPRA CERCULUI DE PERSOANE CARE POT ÎNCHEIA VALID UN CONTRACT MATRIMONIAL PÂNĂ LA ÎNREGISTRAREA CĂSĂTORIEI

Olga PISARENCO,
doctorand, USM,
lector universitar, UTM,
consilierul Directorului executiv
al INJ

Sumar

În prezentul studiu vom analiza însemnătatea noțiunilor „persoane care doresc să se căsătorească” și „viitorii soți” utilizate de legiuitor în Codul familiei. Totodată, vom analiza și noțiunile „logodnici” și „concubini”, care, deși nu sunt prevăzute în legislația familială, sunt întâlnite în ordinea juridică și socială din RM. Necesitatea unui asemenea studiu se impune în contextul determinării cadrului temporal în care părțile pot conveni asupra conținutului regimului matrimonial contractual, precum și a cercului de persoane care pot încheia valid un contract matrimonial până la înregistrarea căsătoriei.

Cuvinte-cheie: *contract matrimonial, regim matrimonial, căsătorie, familie, soț, logodnic, concubin.*

Summary

Reflections on the circle of persons who can validly conclude a matrimonial contract until the registration of marriage

In this study we will analyze the significance of the terms „people who want to get married” and „future husbands” used by the legislator in the Family Code. We will also analyze the concepts „plighted lovers” and „concubines”, which, although not included in family law, are meeting in the legal and social order of the RM. The necessity of such a study is required in the context of determining the time frame in which the parties may agree on the contents of the matrimonial contractual regime, and the numbers of people who can validly sign a matrimonial contract until the registration of the marriage.

Keywords: *matrimonial contract, matrimonial regime, marriage, family, husband, fiancé, concubine.*

Potrivit art.27 CF¹, contractul matrimonial poate fi încheiat între persoanele care doresc să se căsătorească sau între soți. Astfel, contractul matrimonial poate fi încheiat atât până la încheierea căsătoriei, cât și oricând în timpul căsătoriei. Dacă în privința soților este clar statutul juridic legal al acestora și nu apar inadvertențe sau impedimente la determinarea acestuia, întrucât legea este destul de explicită, atunci în privința persoanelor care doresc să se căsătorească sunt necesare concretizări, întrucât formează o categorie distinctă de subiecți care pot încheia contract matrimonial, despre care legea păstrează tăcerea.

Astfel, legiuitorul național utilizează în art.11 alin.(2), art.12 alin.(2), art.13 alin.(1) și art.27 CF expresia *persoane care doresc să se căsătorească* și, doar într-un singur articol – art.10 alin.(2) CF – expresia *viitorii soți*. În context, apare întrebarea logică dacă legiuitorul face sau nu distincție între aceste noțiuni?

Înainte de a oferi răspuns la această întrebare, vom analiza cadrul legislativ al statelor vecine: România, Ucraina și Federația Rusă, în special - cu referire la unicitatea sau dualitatea utilizării, existența sau lipsa definițiilor legale, contextul și scopul întrebării.

În România, în noul Cod Civil² este utilizată doar expresia „viitorii soți”, fără a se prezenta definiția sau să se ofere careva explicații referitor la statutul juridic al persoanelor care doresc să încheie un contract matrimonial înainte de înregistrarea căsătoriei. Mai mult ca atât, atunci când se referă la regimul matrimonial, legiuitorul român utilizează doar o singură dată expresia „viitorii soți” în art.312 alin.(1) NCC, care prevede că „Viitorii soți pot alege ca regim matrimonial: comunitatea legală, separația de bunuri sau comunitatea convențională”. Observăm că acest aspect nu prezintă importanță pentru legiuitorul din statul vecin, nici pentru doctrina românească.

Însă, reieșind din contextul utilizării expresiei „viitorii soți” la capitolul încheierii căsătoriei, concluzi-

¹ Codul familiei al Republicii Moldova. Nr.1316-XIV din 26 octombrie 2000, în vigoare începând cu 26.04.2001. În: Monitorul Oficial al RM, 26.04.2001, nr.47-48 (210).

² Codul civil al României. Nr.287 din 17.07.2009, în vigoare începând cu 01.10.2011. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, 24.07.2009, nr.511.

onăm că legiuitorul se referă la cercul persoanelor care au împlinit vârsta de 18 ani, pentru motive temeinice – 16 ani (art.272 alin.(1)-(2) NCC).

Totodată, în art.284 NCC se menționează că „În cazul în care căsătoria nu s-a încheiat în termen de 30 de zile de la data afișării declarației de căsătorie sau dacă viitorii soți doresc să modifice declarația inițială, trebuie să se facă o nouă declarație de căsătorie și să se dispună publicarea acesteia”. Din această normă legală s-ar putea trage concluzia că prin viitorii soți se subînțeleg persoanele care au depus declarația de căsătorie, însă nu optăm pentru o interpretare restrictivă. Or, o interpretare extensivă ar corespunde mai bine principiului libertății convențiilor matrimoniale instituit prin NCC.

Alta este situația **în Ucraina**, unde, în conformitate cu art.92 alin.(1) CF³, „Contractul matrimonial poate fi încheiat de persoanele care au depus cerere de înregistrare a căsătoriei, precum și de către soți”. În acest fel, legiuitorul ucrainean prevede exact din ce moment persoanele au dreptul să încheie contractul matrimonial și anume din momentul depunerii cererii de înregistrare a căsătoriei. Însă, prin alin.(2) al aceluiași articol, potrivit căruia, „Pentru a încheia contract matrimonial până la înregistrarea căsătoriei, dacă o parte este persoană minoră, trebuie acordul scris al părinților sau curatorului, autentificat notarial”, s-ar părea că se prevede o excepție, însă nu este așa. Or, prin alin.(2) se urmărește scopul de a oferi minorului posibilitatea de a încheia contractul matrimonial până la înregistrarea căsătoriei, dacă are acordul scris al părinților sau curatorului, autentificat notarial, iar în temeiul alin.(1) contractul matrimonial poate fi încheiat din momentul depunerii cererii de înregistrare a căsătoriei.

Din această ordine logică de idei ar rezulta că notarul, autentificând contractul matrimonial înainte de încheierea căsătoriei, trebuie să solicite de la părțile contractante dovada că au depus cerere de înregistrare a căsătoriei. Obținerea unui asemenea certificat în practică poate fi destul de problematică, ceea ce va îngreuna esențial dreptul viitorilor soți la încheierea contractului matrimonial.⁴

Mai mult ca atât, depunerea cererii de înregistrare a căsătoriei nu atrage nicio răspundere juridică pentru persoanele care doresc să se căsătorească. Acestor persoane nu le poate fi impusă obligativitatea încheierii căsătoriei, nici chiar prin intermediul

instanței de judecată. Până la momentul înregistrării căsătoriei ele pot să-și retragă cererea fără nici o explicație sau pot doar să nu se prezinte la ceremonia de înregistrare a căsătoriei.⁵

Totodată, în cazul încheierii contractului matrimonial anterior căsătoriei, notarul trebuie să specifice că acest contract va intra în vigoare din momentul înregistrării căsătoriei între părțile contractului.⁶

În Federația Rusă, potrivit art.40 CF⁷, „Contract matrimonial este convenția persoanelor care se căsătoresc sau convenția soților prin care se determină drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților în timpul căsătoriei și (sau) în caz de desfacere a căsătoriei”. În literatura de specialitate rusă se menționează că nici CF, nici alte acte normative nu oferă temei de a considera că statutul de persoane care se căsătoresc se obține doar din momentul depunerii cererii de căsătorie la Oficiul de Stare Civilă. În plus, CF nu prevede obligativitatea încheierii contractului matrimonial înainte de căsătorie doar de către persoanele care au depus cerere de căsătorie, ceea ce, evident, nu este întâmplător.⁸

Susținem o asemenea abordare, întrucât atingerea acordului de voință asupra conținutului regimului matrimonial contractual este o etapă prioritară, care stă la baza deciziei de a se căsători, iar depunerea cererii de înregistrare a căsătoriei nu garantează și atingerea acordului de voință asupra conținutului regimului matrimonial contractual, în cazul în care se intenționează discutarea acestuia.

În Republica Moldova, cu referire la categoria persoanelor care pot încheia contract matrimonial până la înregistrarea căsătoriei, legiuitorul utilizează, după cum am menționat, expresia *persoane care doresc să se căsătorească*, iar expresia *viitorii soți* este utilizată doar în art.10 alin.(2) CF cu referire la conținutul declarației de căsătorie, în care viitorii soți trebuie să indice că nu există nici un impediment legal la căsătorie. Astfel, rezultă că, din momentul depunerii declarației de căsătorie, persoanele care doresc să se căsătorească obțin statutul de viitori soți. În cumulul situațiilor legale analizate, considerăm că legiuitorul național face distincție între aceste noțiuni.

Mai mult ca atât, considerăm binevenită expresia *persoane care doresc să se căsătorească*, utilizată de legiuitorul național pentru a desemna părțile con-

³ Семейный кодекс Украины. №.2947 от 10.01.2002, вступивший в действие с 01.01.2004. В: Офіційний вісник України, 2002, н.7.

⁴ Мыскин А.В. Брачный договор в системе российского частного права. Москва: Статут, 2012, с.72.

⁵ Ильичева М.Ю. Домашняя юридическая энциклопедия. Брак. Развод. Москва: Олимп, АСТ, 1998, р.9.

⁶ Мыскин А.В. *op.cit.*, 2012, с.72-73.

⁷ Семейный кодекс Российской Федерации. №.223-ФЗ от 29.12.1995, вступивший в действие с 01.03.1996.

⁸ Мыскин А.В. *op.cit.*, 2012, с.72.

tractului matrimonial încheiat până la înregistrarea căsătoriei. În ceea ce privește sensul expresiei „viitorii soți”, considerăm că are o semnificație mai îngustă, desemnând mai degrabă situația persoanelor care aproape că au obținut statutul de soți, fiind considerați viitori soți ca rezultat al faptului că au depus declarația de căsătorie. Această concluzie se întemeiază pe prevederea art.10 alin.(2) CF, singura normă juridică în care legiuitorul național utilizează expresia „viitorii soți”. Iar expresia „persoane care doresc să se căsătorească” considerăm că oferă un înțeles mai larg și oferă dreptul de a semna contract matrimonial atât până la depunerea declarației de căsătorie, cât și după depunerea acesteia.

Totodată, considerăm necesar a ne referi în context și la noțiunea de „logodnici”, utilizată de către legiuitorul național, însă nu și în CF, cum o face legiuitorul român.

Spre exemplu, în Titlul II, Capitolul I, art.266-270 din NCC al României este prevăzută instituția logodnei. Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române⁹, prin *logodnă* se desemnează: 1) Ceremonia (religioasă) prin care un bărbat și o femeie se angajează să se căsătorească; legământ solemn, promisiune de căsătorie între logodnici; credință. 2) Petrecerea organizată cu prilejul acestei ceremonii. 3) Intervalul de timp dintre această ceremonie și nuntă.

Conform art.266 NCC, logodna este promisiunea reciprocă între bărbat și femeie de a încheia căsătoria, care însă nu condiționează încheierea căsătoriei, nu este supusă nici unei formalități și poate fi dovedită cu orice mijloc de probă. Astfel, se creează impresia că instituția logodnei nu aduce garanții în vederea încheierii căsătoriei, respectiv - ne interesează care este necesitatea acesteia și care este rolul ei în contextul încheierii contractului matrimonial.

Răspunsul îl oferă art.268 și 269 NCC prin care se aduc garanții legale, prescrie într-un an de la ruperea logodnei, ce constau în:

- a) restituirea darurilor pe care logodnicii le-au primit în considerarea logodnei sau, pe durata acesteia, în vederea căsătoriei, cu excepția darurilor obișnuite;
- b) plata despăgubirilor de către partea care rupe logodna în mod abuziv, pentru cheltuielile făcute sau contractate în vederea căsătoriei, în măsura în care au fost potrivite cu împrejurările, precum și pentru orice alte prejudicii cauzate;

- c) plata despăgubirilor în aceleași condiții menționate la lit.b) de către partea care, în mod culpabil, l-a determinat pe celălalt să rupă logodna.

În ceea ce privește rolul logodnei la încheierea contractului matrimonial, nu este susceptibil de interpretare din conținutul normelor legale citate, din care motiv optăm, ca și în alte cazuri, la o interpretare extensivă în vederea neadmiterii îngrădirii principiului libertății contractuale. Considerăm astfel că, în România, contractul matrimonial poate fi încheiat atât de către logodnici și persoanele care au depus declarația de căsătorie, cât și de către orice alte persoane care au atins vârsta matrimonială și doresc să formeze o familie.

Potrivit art.31 alin.(3) CF al Ucrainei, persoana care renunță la căsătorie este obligată să compenseze celelalte părți cheltuielile pe care le-a suportat în legătură cu organizarea nunții și înregistrarea căsătoriei. Aceste cheltuieli nu sunt recuperabile, dacă refuzul de a se căsători este cauzat de comportamentul ilegal și imoral al miresei sau mirelui, ori de tăinuirea situațiilor care au importanță pentru cel care a renunțat la căsătorie (boală gravă, existența unui copil, cazier judiciar etc.). Similar legiuitorului român, cel ucrainean prevede în art.31 alin.(4) CF garanții legale pentru ruperea logodnei. Astfel, dacă renunță la căsătorie persoana care a primit cadou în legătură cu viitoarea căsătorie, atunci contractul de donație poate fi reziliat de către instanța de judecată, la cererea donatorului. În caz de reziliere a contractului de donație, persoana trebuie să restituie donația, iar dacă nu a fost păstrată – să ramburseze contravaloarea acesteia.

După cum am menționat, CF al RM nu reglementează instituția logodnei, deși existența acesteia este recunoscută de către legiuitor prin art.134 lit.c) CPC¹⁰, art.90 alin.(11) CPP¹¹, art.377 CContr.¹² și art.2 alin.(10) din Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal¹³, prin care logodnicii sunt considerați membri de familie care au libertatea de mărturisire împotriva sa și a altor membri de familie.

Considerăm oportun a reglementa instituția logodnei și în CF din RM, spre exemplu, prin completarea art.9 cu trei alineate noi, cu următorul cuprins:

¹⁰ Codul de procedură civilă al RM. Nr.225 din 30.05.2003 // *Monitorul Oficial* 111-115/451, 12.06.2003.

¹¹ Codul de procedură penală al RM (partea generală). Nr.122 din 14.03.2003 // *Monitorul Oficial* 104-110/447, 07.06.2003.

¹² Codul contravențional al RM. Nr.218 din 24.10.2008 // *Monitorul Oficial* 3-6/15, 16.01.2009.

¹³ Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. Nr.105 din 16.05.2008 // *Monitorul Oficial* 112-114/434, 27.06.2008.

⁹ Dicționarul explicativ al limbii române. București: Univers Enciclopedic Gold, 2009, p.599.

„(3) Încheierea logodnei nu condiționează încheierea căsătoriei, nu este supusă nici unei formalități și poate fi dovedită cu orice mijloc de probă.

(4) Dispozițiile privind condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei sunt aplicabile logodnei în mod corespunzător.

(5) Persoana care renunță la căsătorie este obligată să compenseze cheltuielile pe care le-a suportat cealaltă parte în legătură cu organizarea nunții și înregistrarea căsătoriei”.

Considerăm că asemenea concretizări vor contribui la întărirea ordinii juridice, la disciplinarea relațiilor de mariaj și la reducerea cazurilor de escrocherie între logodnici.

Totodată, ținem să menționăm că, spre deosebire de legiuitorul român, în legislația națională alături de noțiunea „logodnici” este utilizată și noțiunea de „*concubini*”. Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, prin *concubin* se desemnează persoana care trăiește în concubinaj – conviețuire a unui bărbat cu o femeie, fără îndeplinirea formelor legale de căsătorie; căsătorie nelegitimă¹⁴.

Termenul *concubinaj* a luat ființă odată cu instaurarea crizei durabilității familiei romane. În scopul menținerii stabilității relațiilor familiale, prevenirii abuzului față de libertatea divorțului, stimularea încheierii căsătoriilor și creșterea natalității, împăratul Augustin a emis o lege care prevedea răspunderea penală pentru adulter. Această lege a introdus conceptul sancțiunilor patrimoniale în cazul cererii divorțului fără motive întemeiate. Totodată, copiii, născuți în timpul relațiilor de concubinaj, deși nu erau recunoscuți legali, aveau, totuși, unele drepturi la moștenire după moartea părinților.¹⁵

Deși, instituția concubinajului nu este reglementată de CF, nici de CC, existența acesteia este recunoscută de către legiuitorul național prin art.134 lit.c) CPC, art.90 alin.(11) CPP, art.133¹ lit.a) CP¹⁶, art.2 alin.(10) din Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal¹⁷ ș.a., prin care concubinii sunt considerați membri de familie cu libertatea de mărturisire împotriva sa și a altor membri de familie.

Considerăm că, odată ce concubinajul nu este recunoscut de legislația familială ca o formă de exis-

tență a familiei, se impune analiza dreptului concubinilor de a încheia contract matrimonial.

La acest capitol, revoluționar este art.74 CF al Ucrainei, care prevede că relațiile patrimoniale dintre concubini sunt supuse regimului proprietății comune în devălmășie, dacă altfel nu s-a convenit printr-un acord scris între ei. Astfel, bunurile obținute de către concubini în timpul traiului comun sunt considerate bunuri comune, relațiile patrimoniale dintre aceștia fiind reglementate de normele legale aplicabile regimului matrimonial legal. Considerăm că această abordare nu încurajează căsătoriile, ci din contra - reflectă tendința legiuitorului de a încuraja relațiile de concubinaj.

În RM, întrucât concubinajul nu oferă calitatea de soț, bunurile dobândite în perioada concubinajului nu vor fi prezumate a fi comune. Deoarece numai căsătoria generează prezumția de comunitate, în cazul concubinajului aceasta nu funcționează, ceea ce înseamnă că bunurile dobândite de concubini vor deveni proprietatea fiecăruia, în proporția în care au contribuit la achiziționarea lor. Dovada proprietății comune, în ceea ce-i privește pe concubini, se face raportat la fiecare bun în parte și nu la totalitatea bunurilor, cum se procedea în cazul comunității de bunuri generate de căsătorie, iar contribuția fiecărui concubin la achiziționarea bunurilor, fiind o problemă de fapt, urmează a fi dovedită prin probele ce se administrează în proces.¹⁸

În pct.26 din Hotărârea Plenului CSJ al RM nr.10 din 15.11.1993 se explică faptul că litigiul cu privire la partajarea bunurilor persoanelor care duc o viață familiară fără înregistrarea căsătoriei urmează să fie soluționat potrivit art.366-373 CC, dar nu potrivit regulilor CF. Concomitent, necesită să fie luat în considerație gradul participării acestor persoane cu mijloace și muncă personale la procurarea bunurilor, deoarece proprietate a soților sunt numai acele bunuri care au fost dobândite de către ei în timpul căsătoriei încheiate în modul stabilit.¹⁹

Cât privește imobilul dobândit în perioada concubinajului, dacă numai unul dintre concubini figurează în actul de dobândire, celălalt concubin nu devine coproprietar, chiar dacă el a pus la dispoziția celui alt întregă sumă necesară achiziționării bunului, dar își va putea valorifica dreptul de creanță împotriva concubinului în condițiile dreptului co-

¹⁴ Dicționarul explicativ al limbii române. București: Univers Enciclopedic Gold, 2009, p.217.

¹⁵ Бондов С.Н. Брачный договор. Москва: Юнити – Дана, 2000, с.17.

¹⁶ Codul penal al Republicii Moldova (în vigoare din 24.05.2009). Nr.985 din 18.04.2002 //Monitorul Oficial 128-129/1012, 13.09.2002.

¹⁷ Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. Nr.105 din 16.05.2008 //Monitorul Oficial 112-114/434, 27.06.2008.

¹⁸ Bacaci A., Dumitrache V., Hageanu C. Dreptul familiei. Ediția a II-a. București: ALL Beck, 2001, p.45.

¹⁹ Hotărârea Plenului CSJ al RM cu privire la aplicarea unor dispoziții ale Codului civil și ale altor acte normative referitoare la dreptul de proprietate privată asupra imobilelor, inclusiv asupra construcțiilor anexe. Nr.2 din 27 martie 2006. În Buletinul CSJ al RM, 2006, nr.12, p.14, pct.26.

mun. Imobilul dobândit de unul dintre concubini în timpul concubinajului urmat de căsătoria părților poate intra, pe data încheierii căsătoriei, în comunitatea devălmașă a soților, dacă, alături de contribuția comună, se dovedește existența unei convenții exprese sau tacite între aceste persoane în sensul caracterului comun al imobilului.²⁰ Totodată, în practica sa, CSJ a RM a generalizat că, reieșind din faptul că soția a participat la construcția casei (începută până la înregistrarea căsătoriei), ea are dreptul la cota-parte din casa partajată în natură.²¹

Pentru unii cetățeni prezintă interes întrebarea „Poate fi încheiat contractul matrimonial între persoane ce au ales concubinajul ca mod de conviețuire?”. În literatura de specialitate se consideră că „Așa cum concubinajul nu se află sub incidența Codului familiei, adică persoanele respective nu sunt recunoscute drept soți, contractul matrimonial încheiat între aceste persoane este privit ca un raport de drept comun. Aceasta înseamnă că contractul va intra în vigoare odată cu înregistrarea căsătoriei. Dacă persoanele ce trăiesc în concubinaj nu intenționează să înregistreze căsătoria, atunci încheierea contractului matrimonial este lipsită de sens, deoarece el nu poate intra în vigoare”.²²

Suștinem această idee și dorim să concretizăm că contractul matrimonial este o instituție a dreptului familiei, deci el se referă la relațiile ce apar între soți. Odată ce concubinajul nu este recunoscut de legislația familială ca o formă de existență a familiei, rezultă că prevederile legislației familiale nu se aplică relațiilor de concubinaj, deci nici contractul matrimonial încheiat între concubini nu va avea putere juridică, atâta timp cât nu va fi autentificat notarial și nu va intra în vigoare, ca rezultat al încheierii căsătoriei. Mai mult ca atât, este cunoscut faptul că contractul matrimonial se încheie pentru a asigura bunurile soților în caz de divorț, însă, atâta timp cât concubinii nu vor deveni soți în sensul juridic, nu poate fi vorba de divorț. Deci, persoanele care se află în relații familiale nelegalizate (de concubinaj) pot încheia contract matrimonial în relațiile dintre ei, însă acesta se va afla într-o stare înghețată.²³

Totodată, considerăm că în toate cazurile în care un combin justifică existența unui interes poate să solicite pe cale judecătorească să se constate concubinajul, în temeiul art.281 alin.(2) lit.j) CPC. Astfel, dacă unul dintre concubini are motive temeinice,

poate să solicite instanței de judecată, pe calea unei acțiuni în constatare, să constate concubinajul și să stabilească că un anume bun imobil este sau nu este comun pe cote-părți al concubinilor. Printr-o astfel de acțiune se clarifică, pe de o parte - situația unui drept care se află în stare de incertitudine, ceea ce justifică invocarea prevederilor art.281 alin. (2) lit.h) CPC, iar pe de altă parte - această acțiune are în astfel de cazuri și semnificația asigurării dovezilor, în sensul prevederilor art.127 CPC.

Cu referire la cadrul temporal în care părțile pot conveni asupra conținutului regimului matrimonial contractual, concluzionăm că acesta nu este determinat de o anumită perioadă de timp, însă este în strânsă legătură cu cercul subiecților care pot, în condițiile legii, încheia valid un contract matrimonial până la înregistrarea căsătoriei.

Prin subiect al contractului matrimonial se înțelege persoana fizică care încheie contractul matrimonial. Nu orice persoană fizică poate fi subiect al contractului matrimonial, ci doar aceea care întrunește condițiile și calitățile impuse de lege. Astfel, poate fi subiect al contractului matrimonial orice persoană care dorește să se căsătorească, precum și orice persoană căsătorită, indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, opinie, apartenență politică, avere și origine socială.

Subiectul contractului matrimonial trebuie să întrunească aceleași condiții prevăzute de lege pentru încheierea căsătoriei, adică să aibă capacitatea de a se căsători, respectiv - capacitatea de a încheia contract matrimonial. Or, fiind strâns unită de actul căsătoriei, convenția matrimonială se ghidează după regula de capacitate, potrivit căreia cine poate încheia valid o căsătorie poate să săvârșească valid și un contract matrimonial (*habilis ad nuptias habilis ad pacta nuptialia*). Această regulă comandă ca în materie de capacitate să fie respectate, de principiu, unele exigențe de la încheierea căsătoriei și la încheierea contractului matrimonial.²⁴ Nu trebuie dedus că aceste condiții ar fi identice. Important este că viața contractului matrimonial depinde de încheierea căsătoriei, iar dacă aceasta nu va avea loc, regimul matrimonial contractat va fi caduc.

Momentul încheierii convenției matrimoniale este diferit de cel al căsătoriei, capacitatea părților fiind apreciată, pentru fiecare dintre acestea, la momentul încheierii respectivului act.²⁵ De aici: vârsta matrimonială trebuie să fie împlinită și la data

²⁰ Florian E. Dreptul familiei. Cluj Napoca: Limes, 2003, p.91-92.

²¹ Decizia Colegiului civil al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.2r/a-214/2001 din 23.05.2001.

²² Mărgineanu L., Mărgineanu G. Dreptul familiei. Chișinău: Elena-V.I., 2002, p.192.

²³ Мыскин А.В. *op.cit.*, 2012, c.75.

²⁴ Vasilescu P. Regimuri matrimoniale. Partea generală. București: Rosetti, 2003, p.196-197.

²⁵ Crăciunescu C-M., Berindei M.G. Convenția matrimonială. Considerații critice. În: Noul Cod civil. Comentarii, Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Coordonator M. Uliescu, Editura Universul Juridic, București, 2010, p.356.

încheierii convenției matrimoniale, nu doar la data celebrării căsătoriei.²⁶

Ca regulă generală, contractul matrimonial poate fi încheiat numai între persoane care au capacitatea de exercițiu și care au atins vârsta necesară pentru a se căsători. Conform art.14 CF, „Vârsta matrimonială minimă este de 18 ani. Pentru motive temeinice, se poate încuviința încheierea căsătoriei cu reducerea vârstei matrimoniale, dar nu mai mult decât cu doi ani”.

Dacă persoana n-a atins vârsta matrimonială minimă, dar a primit încuviințarea de la autoritatea administrației publice locale de a se căsători, atunci considerăm că aceasta poate să încheie contract matrimonial până la înregistrarea căsătoriei, cu acordul înscris al părinților sau curatorilor. După înregistrarea căsătoriei, soțul minor dobândește capacitate juridică civilă deplină, din care motiv considerăm că este în drept să încheie contract matrimonial până la căsătorie, dacă a împlinit vârsta de 16 ani, a primit acordul înscris al părinților sau curatorilor și încuviințarea de la autoritatea administrației publice locale de a se căsători. Cu respectarea aceluiași condiții, considerăm că sunt în drept să încheie contract matrimonial până la încheierea căsătoriei minorii emancipați în conformitate cu legea, întrucât din momentul emancipării ei obțin capacitate de exercițiu.

În ceea ce privește persoana limitată în capacitatea de exercițiu de către instanța judecătorească, aceasta poate încheia contract matrimonial, însă cu acordul curatorului său sau al altui reprezentant legal,²⁷ iar persoanele lipsite de capacitatea de exercițiu nu pot să încheie contract matrimonial, tot așa cum nu pot să încheie căsătoria în temeiul art.15 alin.(1) lit.f) CF. Mai mult ca atât, impedimentele la căsătorie prevăzute la art.15 CF sunt aplicabile și cu referire la limitarea cercului persoanelor care pot încheia contract matrimonial. Astfel, nu se admite încheierea contractului matrimonial între:

- persoane dintre care cel puțin una este deja căsătorită;
- rude în linie dreaptă până la al IV-lea grad, inclusiv frați și surori, inclusiv cei care au un părinte comun;
- adoptator și adoptat;
- adoptat și rudă a adoptatorului în linie dreaptă, până la al II-lea grad inclusiv;

- curator și persoană minoră aflată sub curatela acestuia, în perioada curatelei;
- persoane dintre care cel puțin una a fost lipsită de capacitatea de exercițiu;
- persoane condamnate la privațiune de libertate în perioada în care ambele își ispășesc pedeapsa;
- persoane de același sex.

Cu referire la cercul subiecților care pot, în condițiile legii, încheia valid un contract matrimonial până la înregistrarea căsătoriei, concluzionăm că trebuie respectate aceleași cerințe care există pentru încheierea căsătoriei, adică să fie persoană fizică, să aibă capacitatea de a se căsători, vârsta matrimonială, după caz, să fie emancipați sau să aibă acordul înscris al părinților sau curatorilor și încuviințarea de la autoritatea administrației publice locale de a se căsători.

Concluzionăm că prin expresia *persoane care doresc să se căsătorească* se desemnează cercul persoanelor fizice de sex opus, care au atins vârsta de 18 ani, după caz - 16 ani, au capacitate de exercițiu deplină sau limitată și doresc să formeze împreună o familie. Iar prin expresia *viitorii soți* se desemnează persoanele care doresc să se căsătorească și au depus declarația de căsătorie.

Termenul „*logodnici*” este utilizat în viața cotidiană, chiar și în normele juridice procesuale, cu considerațiunea de membri de familie care au libertatea de mărturisire împotriva lor și a altor membri de familie. Considerăm că între persoanele care doresc să se căsătorească apar efectele juridice ale unei asemenea legături spirituale cum este logodna, din care motiv necesită a fi reglementată instituția logodnei prin normele CF. Întrucât starea de persoană logodită persistă până la data înregistrării căsătoriei, considerăm că logodnicii pot încheia valid un contract matrimonial.

În ceea ce privește „*concupinii*”, considerăm că ei, la fel, pot încheia valid un contract matrimonial, autentificat notarial, care va intra în vigoare ca rezultat al încheierii căsătoriei.

Observăm astfel că cercul persoanelor care pot încheia valid un contract matrimonial până la înregistrarea căsătoriei este condiționat doar de existența vârstei matrimoniale și a capacității de exercițiu, în timp ce producerea efectelor juridice care pun în aplicare contractul matrimonial este un alt subiect de discuție.

Recenzent: Valentina CEBOTARI,
doctor în drept, conferențiar universitar, USM

²⁶ Avram M., Nicolescu C. Regimuri matrimoniale. Bucuresti: Hamangiu, 2010, p.81.

²⁷ Пчелинцева Л.М. – ответственный редактор. Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации. Москва: Норма, 2000, p.140.

ASPECTE LEGALE PRIVIND DIMINUAREA VIOLENȚEI PRIN EDUCAREA CORESPUNZĂTOARE A COPIILOR

Valentina STRATULAT,
*doctorandă a Institutului
de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe
a Moldovei*

Sumar

Globalizarea interesului față de violența în familie este consecința conștientizării privind necesitatea includerii problemei violenței pe agendele de lucru a părinților, juriștilor, avocaților și a organelor de drept responsabili de identificarea unor soluții în redresarea situației. Rolul primordial în prevenirea și/sau diminuarea fenomenului violenței în familie le revine părinților.

Cuvinte-cheie: *violența în familie, părinți, copii, combatere, prevenire, cod de procedură civilă, drepturile omului, codul familiei.*

Summary

Legal aspects on the violence diminution through the corresponding child education

The globalization of interests towards the family violence is the consequence of awareness regarding the need to include the issue of violence on the agendas of parents, lawyers, advocates and law enforcement agencies responsible for identifying solutions to redress the situation. The primal role in preventing and/or diminishing the phenomenon of violence within families is the responsibility of the parents.

Keywords: *violence in family, parents, kids, combating, prevention, civil procedure cod, human rights, family code.*

Apropierea unui stat de idealul statului de drept este determinată de respectarea de către acesta a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului. Astfel, problematica protecției drepturilor omului, în special a membrilor de familie, reprezintă pentru societatea actuală o importanță majoră.

Dezvoltarea societății are ca obiectiv fundamental intensificarea proceselor și procedeele de informare. Atunci când crește viteza de comunicare, crește repede și cantitatea de informații cu o tematică mult mai variată. În perioada modernizării societății, în condițiile extinderii informației, în fața omeniției apare obiectivul adaptării la aceste condiții cu menținerea integrității morale și culturale. Soci-

etatea contemporană în mod tradițional introduce modificări globale în procesele istorice, economice, sociale [18].

La rândul său, și familia a suferit transformări profunde. Termenul „familia” își are originea din latină și provine de la **famulus** - *sclav de casă*. De-a lungul timpului, înțelesul cuvântului s-a schimbat. În trecut, familia era proprietatea bărbatului (*pater familias*) – ca soția, copiii, sclavii, sclavii eliberați și tot avutul, aceștia nefiind, de fapt, între ei în relații familiale, dar erau considerați o proprietate subordonată, astfel tatăl nefiind numit *pater*, ci *genitor* [19].

Potrivit Convenției cu privire la Drepturile Copilului, familia este privită ca „unitatea fundamentală a societății și mediul natural pentru creșterea și bunăstarea tuturor membrilor săi, în mod deosebit a copiilor, care trebuie să beneficieze de protecția și de asistența de care au nevoie, pentru ca ei să-și poată juca pe deplin rolul lor în societate” [16, Preambulul].

Termenul de familie încorporează realități diferite în urma transformărilor intervenite atât la nivel social, cât și individual. Schimbările politice, sociale, juridice, culturale și economice din societate au fost însoțite în ultimii ani de schimbări în sfera familiei. Cea mai spectaculoasă modificare se consideră a fi trecerea de la familia nucleară la o diversitate de modele noi. Astfel, familia formată din cuplul conjugal căsătorit potrivit legislației în vigoare și din copiii acestui cuplu începează să mai fie modelul dominant. Acest fenomen, care a fost denumit „a doua tranziție demografică” [5, p.221], atrage după sine diverse consecințe negative exprimate prin agresiuni, acțiuni violente, prezența tendințelor libertine etc.

În literatura de specialitate principalele schimbări din sfera familiei sunt reflectate în următoarele planuri [1, p. 161]:

- Relația familie-societate. Familia nu mai este recunoscută o instituție fundamentală pentru supravețuirea individului și reproducerea societății;
- Comportamentul tinerilor necăsătoriți. Relațiile conjugale înainte sau în afara căsătoriei nu mai constituie tabu, ci o realitate generalizată;
- Comportamente nuptiale. În ultima perioadă, în procesul de formare a familiilor s-a afirmat un nou model matrimonial în cadrul căruia căsătoria nu mai este debutul constituirii uni-

unilor conjugale. În paralel cu scăderea ratei nupțialității crește vârsta la prima căsătorie, atât pentru femei, cât și pentru bărbați. Circa două treimi dintre primele uniuni conjugale sunt coabitări și numai o treime căsătorii [4, p.VI], coabitările fiind mai puțin durabile decât căsătoriile.

- d) Comportamente familiale. În prezent, activitatea femeilor în afara domiciliului crește fără precedent. Tot mai multe femei fac carieră, preocupările pentru familie și nașterea copiilor trec pe un plan secundar.

Deși diversele schimbări constituie aspecte de modernizare a societății, acestea totuși pot constitui și premise ale violenței în familie, creând deformări serioase în societate. Din toate acestea are de suferit întreaga societate și, în primul rând, tânăra generație, care este nevoită să îndure dubla presiune pentru schimbare. Schimbări mari se produc la nivelul instituțiilor de învățământ, al procesului de instruire, activităților extrașcolare, coabitării familiale și educării copiilor. Lipsa materială, financiară, majorarea numărului de persoane mature și al adolescenților care utilizează băuturi spirtoase și utilizarea drogurilor duce la creșterea agresivității, numărului de persoane implicate în diferite acțiuni amorale, criminale, acte de violență [3, p.112]. De aceea, este foarte important ca în fiecare familie părinții să fie drept exemplu și să educe copiii potrivit normelor morale și legale. Căci, potrivit Codului familiei, „copilul are dreptul la educație din partea părinților, la dezvoltarea capacităților intelectuale, la libertatea gândirii și conștiinței, la apărarea demnității și onoarei” [13, art. 51 alin. (3)]. Doar astfel poate fi evitată dezvoltarea violenței atât în cadrul familiei, cât și între copii.

Conform Convenției cu privire la Drepturile Copilului, „copilul are dreptul de a-și cunoaște părinții și a fi îngrijit de aceștia” [16, art.7], iar statul va „veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței sale” [16, art. 9], cu anumite excepții. Principiul respectiv a fost stipulat încă prin Declarația Drepturilor Copilului din 1959. Potrivit acesteia, „pentru dezvoltarea deplină și armonioasă a personalității sale, copilul are nevoie de dragoste și înțelegere. El va crește, pe cât posibil, sub îngrijirea și răspunderea părinților săi, care vor fi responsabili pentru el [17, principiul nr. 6]”.

Însă există diverse circumstanțe care nu depind de părinți și ele pot afecta minuțios dezvoltarea morală a copiilor. Bunăoară, producătorul de informații, parte din care este Internetul [20], urmărind scopul profitului, pentru a-și mări tirajele și raitin-

gul, folosește toate metodele posibile de atragere a maselor largi, inclusiv a copiilor, oferind diverse informații cu un conținut suspect. Cu părere de rău, în multe cazuri apar invitații de a accesa și anumite site-uri, iar altele se deschid automat, în care se propoagă prostituția, agresivitatea față de persoane, jocuri cu caracter violent [2, p.181]. Azi, copiii noștri au acces mare la informație prin intermediul tehnologiilor noi. De aceea, sarcina principală a părinților și a fiecăruia dintre noi este de a utiliza cunoștințele adecvate pentru formarea tinerei generații, de a lucra cu fluxul de informații pentru a crea „propriul produs informativ - un instrument care implică activități educaționale inovative” [21].

În anul 2002, chiar Papa Ioan Pavel a declarat că informația din internet trebuie selectată, extrasă și clasificată minuțios. Este importantă calitatea și tipul informației utilizate, căci internetul propagă și valori amorale, inumane și diferite tipuri de violență virtuală.

În februarie 2007, la inițiativa Comisiei Europene, s-a realizat acțiunea „O zi cu internetul sigur”, care a avut ca scop explicarea acțiunilor negative ale unor site-uri, mai ales pentru generația tânără, care oferă cel mai mare acces la diferite tipuri de informații [18].

Comparând normele legale expuse cu cele relatate, evidențiem că părinții sau, după caz, alți membri ai familiei sunt responsabili pentru orientarea și dezvoltarea capacităților copilului. Articolul 5 al Convenției cu privire la Drepturile Copilului introduce conceptul de „responsabilitate părintească”, care este în strictă corelare cu drepturile și obligațiile recunoscute ocrotitorului legal al copilului în scopul asigurării educării și creșterii acestuia. Astfel, pentru a evita efectul negativ al emisiunilor TV sau al informațiilor de pe internet asupra copiilor, părinții trebuie să stabilească în primul rând limitele necesare, căci „răspunderea pentru creșterea copilului și asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinților” [16, art. 18 alin. (1)].

Este recomandabil părinților să țină cont de următoarele sfaturi:

- povestiți-le copilului despre televizor în fiecare etapă a creșterii sale, **explicându-i avantajele și dezavantajele;**
- limitați-vă timpul dumneavoastră la televizor, arătându-le astfel un exemplu copiilor;
- uitați-vă împreună cu copiii la programele preferate, încurajându-i să aleagă programe în care se vorbește despre dragoste, cooperare, prietenie, loialitate.

- explicați-le copiilor că emisiunile, filmele și desenele animate care conțin violențe au efect negativ pentru dezvoltarea lor;
- citiți-le copiilor mai multe povești interesante sau povestiți-le diverse istorioare ce ar putea să-i intereseze, trezindu-le interesul față de frumos.

Evidențiem că rolul primordial în creșterea și dezvoltarea copiilor le revine părinților. În acest sens, este oportun de evidențiat că și în Legea ocrotirii sănătății este prevăzută obligația părinților față de copii [14, art. 47] - "Părinții sunt obligați să aibă grijă de sănătatea copilului, de dezvoltarea lui prenatală, de educația lui fizică, spirituală și morală, să-i cultive un mod sănătos de viață. Neîndeplinirea obligațiilor menționate este pedepsită conform legii".

Realizarea obligațiilor părintești exclude orice formă de comportament abuziv, insultele și maltrătarile de orice fel, discriminarea, aceasta presupune protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență fizică sau psihică. Potrivit Codului familiei [13, art. 53 alin. (4)], copilul are dreptul la protecție contra abuzurilor, inclusiv contra pedepsei corporale din partea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc.

Creșterea unui copil necesită cunoștințe și abilități specifice. „Metodele de educație a copilului, alese de părinți, vor exclude comportamentul abuziv, insultele și maltrătarile de orice fel, discriminarea, violența psihică și fizică, aplicarea pedepsei corporale, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite” [13, art. 62 alin. (2)].

Fiecare părinte aspiră să vadă copilul său realizat. Pentru a obține acest lucru, încă din copilărie trebuie de insuflat copilului bunul gust artistic, dragostea de frumusețe și capacitatea de a se bucura de operele de artă. Astfel, începând chiar de la vârsta de trei sau patru ani, copilul poate fi luat pentru a participa la expoziții, concerte, târguri, galerii de artă, teatre de păpuși și alte evenimente benefice pentru dezvoltarea lui intelectuală și morală.

Părinților li se cere să asigure copilului o îndrumare adecvată și sfaturi corespunzătoare, ținând cont de maturitatea și de vârsta acestuia. În relațiile părinte-copil trebuie să prevaleze dialogul pozitiv și constructiv. De fapt, părinții pot cel mai bine să-i ajute pe copii să participe la luarea de decizii și să-i pregătească pentru o viață responsabilă într-o societate liberă, orientându-i și dându-le sfaturile necesare, asigurându-le dreptul de a-și exprima liber opiniile și acordând acestor opinii importanța cuvenită. În acest mod, copiii vor deveni parteneri activi, abili și dornici de participare [6, p. 446].

Toate aceste lucruri pot fi asigurate dacă în procesul de educație se implică ambii părinți. În decursul unei căsnicii, soțul și soția au drepturi și responsabilități egale. Iar în cazul unui divorț, tutela copilului, pierderea sau recuperarea autorității părintești „trebuie restricționate, avându-se în vedere ceea ce este cel mai bine pentru copil [10, p. 29]”.

Statul poate încerca să-i oblige pe părinți să-și întrețină copiii din punct de vedere financiar, dar nu-i poate sili pe aceștia să-i și îngrijească în mod adecvat [11, p. 121]. Însă statul are obligația să identifice situațiile care ar afecta integritatea fizică și psihică a oricărui membru de familie, inclusiv a copiilor. Chiar în Constituție [12, art.1] se afirmă că Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate. Conform art. 24 al Constituției, „statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică”.

În acest sens, evidențiem că abuzul fizic, psihic și emoțional asupra oricărui membru al familiei, inclusiv asupra copiilor, este interzis. Însă, cu părere de rău, una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă societatea contemporană este considerată a fi fenomenul violenței în familie, care reprezintă o problemă complexă, ce implică atât protecția integrității personale a victimelor, cât și protejarea intereselor lor sociale comune, precum libertatea și democrația.

Există numeroase dezbateri în literatura de specialitate referitoare la tipurile de comportamente care ar putea fi considerate abuz. Potrivit accepțiunii generale, abuzul reprezintă „punerea în pericol, în forme intenționate sau neintenționate, a dezvoltării fizice și emoționale a copilului” [7, & 3] și a omului în general. Formele de abuz pot fi clasificate în patru mari categorii [8, p. 71; 9, p. 303]:

- 1) Abuzul fizic – acte de violență fizică săvârșite intenționat ce afectează integritatea fizică a persoanei.
- 2) Abuzul emoțional – supunerea la diverse forme persistente și severe de rele tratamente emoționale.
- 3) Abuzul sexual – antrenarea în activități sexuale.
- 4) Lipsirea copilului de grijă și ocrotire.

Printre categoriile menționate este evident faptul că lipsirea copilului de grijă și ocrotire devine o formă a abuzului doar atunci când avem prezența unui subiect special - copilul. Dar în societatea contemporană cazurile de violență în familie sunt foarte frecvente și se săvârșesc nu doar asupra copilu-

lui, ci și asupra oricărui membru al familiei. Potrivit Legii speciale [15], orice tip de abuz aplicat asupra oricărui membru de familie prevăzut în lege este intitulat *violență în familie*. Sunt cunoscute cinci forme de violență [15, art. 2] - violența fizică, violența sexuală, violența psihologică, violența spirituală și violența economică. Deși violența în familie constituie de câțiva ani un subiect de dezbatere, comunitatea internațională nu a reușit, până în prezent, să pună capăt acestei forme de violență extrem de distructivă.

Adoptarea Legii privind combaterea violenței în familie și a modificărilor ulterioare din legislația în domeniu constituie un pas important pentru Republica Moldova la capitolul „Stop violenței în familie!”. Totodată, a fost creat un mecanism de implementare a acestei legi ceea ce a contribuit semnificativ la plasarea problemei vizate pe agenda factorilor de decizie. Pentru a implementa în practică legea menționată, în Codul de procedură civilă, la 09.07.2010, a fost introdus capitolul XXX¹, intitulat *Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*, care necesită o interpretare minuțioasă.

Referințe bibliografice:

1. C. Zamfir și E. Zamfir., *Politici sociale. România în context european*. București, Editura Alternative, 1995, p.219;
2. Ionescu, Ș., *Copilul maltratat. Evaluare, prevenire, intervenție*. 2001, p. 181;
3. A. Stoica-Constantin, A. Neculau, *Psihosociologia rezolvării conflictului*. Ed.Polirom, Iași, 1998, p.112;
4. *Dix-neuvieme rapport sur la situation demographique en Franche*. Paris, Minister des Affaires Sociales, 1990, p.VI;
5. Haskey, J.C. *Formation and dissolution of unions in the different countries of Europe*. European population, Editions John Libbey Eurotext, Montrouge, 1993, p. 221;
6. Santos Pais M. *Manualul de raportare a respectării drepturilor omului conform prevederilor a șase instrumente pentru drepturile omului*. Biroul Comisarului pentru drepturile omului, Geneva, 1997, p. 762;
7. *Children and Violence*, UNICEF, publications search results, 24.10.1998. Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la Drepturile Copilului UNICEF, Chișinău, ed. Cartier, 2001, p.238;
8. Belsey M. *Child Abuse: Measuring a Global Problem*, World Health Statistics Quarterly (W.H.O.). Nr. 46/1, 1996, p. 71;
9. *Working Together under the Children Act*, 1989 (HMSO, 1991), D. Balahur. *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*, București, ed. ALL Beck, 2001, p. 303;
10. Comentariul general C.D.O. nr. 19, *Ansamblul Comentariilor generale și a Recomandărilor generale adoptate de organisme pentru drepturile omului*. Doc HRI/GEN/1/Rev.2, din 29.03.1996, p. 29;
11. *Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la Drepturile Copilului*, UNICEF, Chișinău, ed. Cartier, 2001, p. 690;
12. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 publicată în Monitorul Oficial nr. 1 din 12.08.1994, intrată în vigoare 27.08.1994;
13. Codul familiei nr. 1316 din 26.10.2000, publicat în Monitorul Oficial nr. 47-48 din 26.04.2001;
14. Legea ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995, publicată în Monitorul Oficial nr. 34 din 22.06.1995 ;
15. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45-XVI din 01.03.2007, publicată în Monitorul Oficial nr. 55-56/178 din 18.03.2008;
16. Convenția cu privire la Drepturile Copilului adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 29 noiembrie 1989 prin rezoluția nr. 44/25 și intrată în vigoare la 2 septembrie 1990;
17. Declarația drepturilor copilului, proclamată prin rezoluția 1386 (XIV) a Adunării Generale din 20 noiembrie 1959;
18. http://www.politiaromana.ro/violenta_in_familie.htm;
19. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Familie>;
20. <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Social/99603/Barbatii-puternici-lupta-impotriva-violentei-domestice.html>;
21. <http://ru.scribd.com/doc/6578276/Stop-Violenta-in-Familie-Cartica>.

РЕАЛИЗАЦИЯ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ ОБ ОТМЕНЕ ОГРАНИЧЕНИЯ ДЕЕСПОСОБНОСТИ ЛИЦА И ПРИЗНАНИИ ЛИЦА ДЕЕСПОСОБНЫМ

Василий КРЕЦУ,
доктор права,
конференциар,
Кафедра гражданского
процесса юридического
факультета Государственного
Университета Молдовы

Резюме

Статья посвящена проблемам реализации судебных решений по делам об отмене ограничения дееспособности лица и признании лица дееспособным, освещена схема реализации решений судебных инстанций по этим категориям гражданских дел особого производства, показаны этапы их реализации, участники организационно-реализационной деятельности, вносятся предложения по совершенствованию гражданского, материального и процессуального законодательства относительно деятельности соответствующих субъектов по исполнению такого рода решений.

Ключевые слова: отмена ограничения дееспособности лица, признание лица дееспособным, решение суда о признании лица дееспособным, момент вступления указанных решений в законную силу, этапы реализации решений, участники реализационной процедуры.

Summary

The implementation of the court decisions on the capacity restrictions cancellation of the persons and the capabilities recognition of the persons

The article is devoted to the problems of implementation of judicial decisions relating to the abolition of incapacitation of a person and recognition of the person's capability; it covers the scheme of implementation of the decisions of the courts for these categories of civil cases of special proceedings; it shows the stages of their implementation, participants of the organizational implementational activities; it contains proposals for improving civil substantive and procedural legislation concerning the activities of relevant subjects and the execution of the decisions of the kind.

Keywords: cancellation of person's incapacitation, recognition of person's capability, court decision on the recognition of a person capable, moment (time) of entry of those decisions into force (validity), stages of implementation of the decisions, participants of the realizable procedure.

Решение суда по делам об отмене ограничения дееспособности или признания его дееспособным подчинено целям и задачам судебного разбирательства и гражданского судопроизводства по этим категориям гражданских дел: защита прав, свобод и достоинства личности путем восстановления способности гражданина самостоятельно, то есть от своего имени и вне зависимости от мнения других лиц (опекуна, попечителя и других), осуществлять в полном объеме свои права и обязанности, относительно которых он на формально неопределенный период был судом лишен или ограничен.

В указанном смысле судебное решение по делу об отмене ограничения дееспособности или о признании гражданина дееспособным выступает юридическим основанием совершения последующих административных действий органами публичного управления, оказывая самое непосредственное влияние на правовое положение гражданина и личности. Государство, посредством решения суда об отмене ограничения дееспособности или о признании гражданина дееспособным, выражает свою позицию к изменившейся правовой ситуации – гражданин прекратил злоупотреблять спиртными напитками или употреблять наркотические средства и не ставит семью в тяжелое материальное положение; в результате пройденного курса лечения, лицо стало способным понимать значение своих действий или руководить ими, то есть обладает достаточным уровнем интеллекта и воли, памяти, критически оценивает жизненную ситуацию и может предвидеть последствия.

Совокупность факторов и перечень оснований, необходимых для восстановления правового статуса гражданина, ограниченного в дееспособности или объявленного недееспособным, констатируется только решением суда. Решение суда, которым дееспособность гражданина восстанавливается, признается актом применения нормы права (ч.3 ст.24 ГК – признание излечившегося лица дееспособным, ч.3 ст.25 ГК – отмена ограничения дееспособности лица) и является основанием для его реализации. Эти нормы

гражданского законодательства начинают действовать (непосредственно применяться) только после вынесения соответствующего решения (об отмене ограничения дееспособности или о признании излечившегося лица дееспособным), основанного на указанных законоположениях и подлежащего исполнению в порядке, предусмотренном для исполнения решения суда по делам особого производства.

Решения суда об отмене ограничения дееспособности или о признании лица дееспособным относятся к категории преобразовательных решений, и их вынесение означает реализацию материально-правовой цели, то есть внесение изменений в содержание правового статуса гражданина путем его восстановления. Для достижения закрепленной в преобразовательном решении цели (отменить ограничение дееспособности, признать лицо дееспособным) необходимо накопление юридического (фактического) состава, который состоит из решения суда об отмене ограничения дееспособности (о признании лица дееспособным) и акта государственного органа, выполняющего действия по реализации подтвержденных судом охраняемых законом интересов гражданина. Решение суда об отмене ограничения дееспособности или о признании лица дееспособным является нормативной основой для деятельности административных органов по их реализации. Сам факт вынесения судебного решения не может преобразовать правовой статус лица без судебного акта, как юридического документа, оформившего восстановление правового статуса. Для достижения цели преобразования правового положения лица требуется как минимум два элемента: постановленное судом решение и его реализация (исполнение). Здесь преобразующим элементом является не само решение суда, а сложный фактический состав, в структуру которого входит исполнение судебного решения. Судебное решение служит юридическим условием (в виде основания) для последующей административной деятельности административных органов, в результате чего и происходят преобразования в правовом положении гражданина.

Законодательство регламентирует не только порядок рассмотрения и разрешения гражданских и иных дел, подведомственных судам общей юрисдикции, но и процесс исполнения

судебных актов, а также актов иных юрисдикционных, которые подлежат исполнению в том же порядке. Исполнение судебных актов, а также актов иных юрисдикционных органов является составной частью механизма защиты гражданского права и его заключительным этапом. Эта часть защиты составляет исполнительное производство, имеющее самостоятельную цель, субъектный состав, объект, содержание, основания возбуждения и завершения. Исполнительное производство представляет собой установленный законом (прежде всего Исполнительным кодексом Республики Молдова) порядок принудительной реализации судебных актов и актов иных юрисдикционных органов, имеющий своей целью обеспечение реальной защиты нарушенных или оспоренных субъективных материальных прав или охраняемых законом интересов посредством использования механизмов государственного принуждения, установленных законом. Объектом принудительного исполнения являются исполнительные документы (ст.13 Исполнительного кодекса РМ), выданные, как правило, на основании судебных актов или актов иных органов (ст.12 Исполнительного кодекса РМ).

Принудительному исполнению подлежат не все судебные акты и акты иных органов, поэтому не по каждому из них может быть выдан исполнительный документ (ст.14 Исполнительного кодекса РМ). Решения, выносимые по искам о признании (установительные иски) и все решения по делам особого производства, не подлежат принудительному исполнению по правилам исполнительного производства, установленным Исполнительным Кодексом Республики Молдова и другим законом. Решениями суда по делам особого производства констатируются наличие или отсутствие юридических фактов или обстоятельств, от которых зависит возникновение, изменение или прекращение личных или имущественных прав граждан; подтверждается наличие или отсутствие бесспорного права (установление факта владения строением на праве собственности, дела о восстановлении прав по утраченным документам на предъявителя и др.); устанавливается правовой статус гражданина: в одних случаях – гражданин объявляется умершим или признается безвестно отсутствующим; в других – признается недееспособным или ограничено дееспособным.

Такого рода судебные решения реализуются в зависимости от волеизъявления заинтересованных лиц государственными и иными органами и должностными лицами. После вступления решения о признании (установительного решения) в законную силу заинтересованному лицу выдается его заверенная копия, которая служит основанием для регистрации или оформления соответствующих фактов, правоотношений, совершения иных действий. Для реализации решений по делам особого производства, а значит и решения об отмене ограничения дееспособности или признания лица дееспособным, необходима не деятельность судебных исполнителей, а деятельность государственных органов, учреждений, организаций, общественных организаций, должностных лиц. В этих случаях реализация судебного решения означает дополнение его административным актом¹. Эти решения реализуются, как правило, вне рамок процессуальных отношений и правил исполнительного производства, а посредством правоприменительной деятельности государственных органов, предприятий, учреждений, государственных служащих, должностных лиц. Реализация решений суда по делам особого производства осуществляется посредством совокупности исполнительных действий, характерных деятельности того или иного органа, должностного лица, государственного служащего.

Механизм реализации решений суда по делам особого производства состоит из нескольких этапов организационно-правового характера:

1. Доведение решений суда до сведения субъектов, в обязанности которых входит их реализация.
2. Учет доведения решений суда до сведения органов и должностных лиц, обязанных их реализовать.
3. Принятие решений суда к неуклонной их реализации (исполнению).
4. Достижение нормативного результата как ключительный этап в механизме реализации решений посредством деятельности государственных органов, их должностных лиц².

¹ О механизме и этапах реализации преобразовательных решений и решений о признании (установительные решения). Подробнее смотри: Завадская Л.Н. Реализация судебных решений. Теоретические аспекты. – М.: Изд-во «Наука», 1982, с.116 - 122

² О механизме и этапах реализации преобразовательных решений и решений о признании (установительные решения). Подробнее смотри: Завадская Л.Н. Реализация судебных решений. Теоретические аспекты. – М.: Изд-во «Наука», 1982, с.116 - 122

Важной гарантией законности осуществления правосудия по гражданским делам является участие в случаях, предусмотренных законом, государственных организаций, органов публичного управления, организаций или граждан в суде в целях защиты нарушенных или оспариваемых прав, свобод и охраняемых законом интересов других лиц по их просьбе или в защиту нарушенных или оспариваемых прав, свобод и охраняемых законом интересов неопределенного круга лиц (ст.7, 73 ГПК РМ). Из смысла гражданского процессуального законодательства государственные органы, органы местного публичного управления, организации или отдельные граждане могут участвовать в гражданском процессе с целью защиты:

- a) своих прав и охраняемых законом интересов;
- b) интересов и прав других лиц, являющихся субъектами спорного материального правоотношения.

В последнем случае основанием их участия в процессе будет служить их заинтересованность в законном и обоснованном разрешении гражданского дела, вытекающая из тех функций и обязанностей, которые возложены на них законом и актами, определяющими компетенцию государственного органа (организации). Если речь идет о реализации судебных решений, то соответствующие государственные органы, общественные организации, должностные лица в случаях, предусмотренных законом, обязаны совершать необходимые действия по оформлению прав, установленных судебным решением (например, органы ЗАГСа – в отношении записи актов гражданского состояния; органы коммунального хозяйства – в отношении права личной собственности на строения или часть его; банковские учреждения – в отношении денежного вклада³).

Цель участия государственных органов, органов местного публичного управления, организаций, должностных лиц в реализации судебных решений, состоит в выполнении ими общих обязанностей по защите государственных и общественных интересов, прав и законных интересов граждан, они должны также содействовать более быстрому и реальному исполнению судебных

³ См.: Кипнис С.С., Трубников П.Я. Постатейно-практический комментарий к ГПК РСФСР. М., 1971, с.25

решений. Таким образом, основанием их участия в реализации судебных решений является выполнение ими определенных функций в той или иной сфере своей служебной деятельности, оказывающейся в зависимости от исполнения судебных постановлений. Их участие в исполнении судебных постановлений в соответствии с действующим законодательством может быть обязательным и факультативным.

Как известно, органы опеки и попечительства являются теми органами публичного управления, которые в обязательном порядке участвуют в осуществлении правосудия по делам о защите гражданской дееспособности граждан (глава XXVIII (ст.302-308) ГПК РМ). Гражданский процессуальный закон предусматривает две процессуальные формы участия органов опеки и попечительства по делам о защите гражданской дееспособности граждан: 1) обращение в суд с заявлением о признании гражданина недееспособным или ограничено дееспособным (ст.302 ГПК РМ) или об отмене ограничения дееспособности лица и признание лица дееспособным (ст.308 ГПК РМ), то есть речь идет о возбуждении ими таких дел; 2) дача ими заключения по делу в целях осуществления возложенных на них обязанностей (ст.74 ГПК РМ).

Учитывая специфические особенности дел о защите гражданской дееспособности физических лиц, следует иметь в виду, что роль органов опеки и попечительства в гражданском судопроизводстве по этим категориям дел не ограничивается лишь указанными двумя процессуальными формами. Деятельность органов опеки и попечительства связана и с реализацией судебных решений по этим делам. Так, согласно ст.307 ГПК РМ решение судебной инстанции, которым лицо признается ограничено дееспособным или недееспособным, является основанием для назначения ему органом опеки и попечительства попечителя или опекуна. Назначение опекуна или попечителя носит административно-организационный характер, а не гражданско-процессуальный. Выполнение этой задачи органами опеки или попечительства состоит в поиске граждан, желающих принять на лица признанными решением суда ограничено дееспособными или недееспособными опеку (попечительство). Осуществление этой задачи требует усилий органов государственной власти и местного публичного управления. Они обязаны не

только выявить лиц, желающих принять обязанности по опеке (попечительству), но и провести большую работу по установлению соответствия этих граждан требованиям, предъявляемым законом. Таким образом, реализация судебных решений об ограничении дееспособности лица или о признании лица недееспособным является содержанием организационно-административного отношения по установлению опеки и попечительства. В этом правоотношении участвуют не только органы опеки и попечительства, но и иные органы и организации, а также граждане. Содержанием таких правоотношений являются обязанности органов опеки и попечительства по подбору в кратчайшие сроки (месячный срок со дня получения решения о необходимости установления опеки или попечительства – ст.36 ГК РМ) кандидатуры опекуна или попечителя, а также по проверке обстоятельств, которые могут помешать осуществлению опеки (попечительства) конкретным лицом.

Началом месячного срока служит день, когда вступило в законную силу решение суда о признании гражданина недееспособным или ограничено дееспособным. До назначения опекуна или попечителя их функции исполняет орган опеки и попечительства. Если лицу, нуждающемуся в опеке или попечительстве, в течение месяца не назначен опекун или попечитель, исполнение обязанностей опекуна или попечителя временно возлагается на орган опеки и попечительства. Нести эту обязанность органы опеки и попечительства будут в течение времени, необходимого для поиска и назначения опекуна (попечителя), подбора подходящего учреждения, где подопечный будет находиться на полном государственном попечении.

Законом (ст.38 ГК РМ) специально регламентируется опека и попечительство над лицами, находящимися или помещенными в соответствующие воспитательные, лечебные учреждения, учреждения социальной защиты населения или другие аналогичные учреждения. К числу таких лиц относятся несовершеннолетние, воспитание и содержание которых полностью осуществляется указанными учреждениями, а также граждане, признанные недееспособными или ограничено дееспособными и помещенные в соответствующие учреждения. Опекуны и попечители таким лицам не назначаются, поскольку их функции осуществляют названные учрежде-

ния, причем они признаются опекунами и попечителями. Однако, и в таких случаях, судебная инстанция обязана информировать орган опеки и попечительства (соответствующее учреждение), что над лицами, помещенными в соответствующее воспитательное, лечебное учреждение, учреждение социальной защиты или другое аналогичное учреждение, назначена опека или попечительство, путем отправки копии судебного решения.

Итак, отношения по установлению опеки и попечительства являются правовыми отношениями и на первоначальном этапе носят организационный характер. Объем совершаемых в этом аспекте мероприятий очень большой и разнообразен. Поэтому о необходимости установления опеки или попечительства, органы опеки и попечительства должны быть своевременно информированы о лицах, нуждающихся в опеке или в попечительстве. Статья 37 ГК РМ определяет круг лиц, обязанных информировать органы опеки и попечительства о необходимости установления опеки или попечительства в отношении определенного лица. К ним относятся:

- a) близкие лица, а также управляющие и жители дома, в котором оно проживает;
- b) орган записи актов гражданского состояния – в случае регистрации смерти, а также публичный нотариус – в случае открытия наследства;
- c) судебные инстанции, работники прокуратуры и полиции – в случае назначения, применения или исполнения наказания в виде лишения свободы;
- d) органы местного публичного управления, учреждения охраны детства, а также любое другое лицо.

Как устанавливает п. е) ст.37 ГК РМ, судебные инстанции обязаны информировать органы опеки и попечительства о лицах, нуждающихся в опеке или попечительстве в случае назначения, применения или исполнения наказания в виде лишения свободы. Однако в нормах, содержащихся в ст.37 ГК РМ, ничего не говорится об обязанности судебных инстанций информировать органы опеки и попечительства о необходимости назначения опеки или попечительства над лицами ограниченными в дееспособности или признанными недееспособными по решению суда в порядке гражданского судопроизводства.

Если обратиться к гражданскому процессуальному законодательству, то ГПК РМ 2003 года также не предусматривает обязанность судебной инстанции, рассмотревшей дело о признании гражданина ограниченно дееспособным или недееспособным, информировать орган опеки и попечительства о признании гражданина ограниченно дееспособным или недееспособным. Часть 2 и 3 ст.307 ГПК РМ указывает лишь на то, что решение судебной инстанции, которым лицо признается ограниченно дееспособным либо недееспособным, является основанием для назначения ему органом опеки и попечительства попечителя или опекуна. Действующее законодательство также не содержит и указания на обязанность судебной инстанции информировать орган опеки и попечительства и об отмене ограничения дееспособности лица и признание лица дееспособным. В этой связи, представляется, что в действующее гражданское материальное или процессуальное законодательство (ст.37 ГК РМ, ст.307, 308 ГПК РМ) следует внести дополнение, установив правило об обязанности судьи (судебной инстанции) после вступления решения о признании гражданина ограниченно дееспособным (недееспособным) или об отмене ограничения дееспособности или о признании лица дееспособным в законную силу, направить его копию органу опеки и попечительства для установления над ним опеки или попечительства, или для отмены опеки или попечительства, установленных над гражданином. При этом следует предусмотреть и срок исполнения судом данной обязанности – в течение пяти дней после вступления соответствующего решения в законную силу.

Первым и необходимым условием для реализации судебных решений по делам о защите гражданской дееспособности граждан является своевременное информирование об этом заинтересованных лиц путем доведения судебных решений по этим категориям дел прежде всего до сведения субъектов, в обязанность которых входит их реализация. Орган опеки и попечительства – специально уполномоченный орган государственной власти, на который возложены функции по опеке и попечительству. Обязанности и права органа опеки и попечительства распространяются на сферу правоотношений, связанных в первую очередь с опекой и попечительством над несовершеннолетними, оставши-

мися без попечения родителей, а также совершеннолетними недееспособными (ограниченно дееспособными) совершеннолетними лицами. Деятельность органов опеки и попечительства по назначению опекуна (попечителя) или по отмене попечительства (опекунства) на основании судебного решения есть деятельность по его реализации (исполнению). Именно органы опеки и попечительства как правореализующий субъект обязаны совершить необходимые действия по оформлению опеки или попечительства.

При таком положении дел, когда орган опеки и попечительства является единственным правореализующим субъектом, возникает вопрос о том, как данный субъект информируется о вступлении в законную силу решения суда о признании лица ограниченно дееспособным (недееспособным), об отмене ограничения дееспособности или признания лица дееспособным? Данный вопрос имеет важное значение в условиях отсутствия обязанности судебной инстанции направлять копии таких решений органам опеки и попечительства.

Ответ на этот вопрос частично находим в действующем гражданском процессуальном законодательстве, и его уяснение предполагает выделение трёх групп субъектов, для которых информация о вынесенном решении по делам о признании лица ограниченно дееспособным или недееспособным, об отмене ограничения дееспособности лица и признании лица дееспособным имеет значение для его реализации. Первая – лица, участвующие в судебном процессе по рассмотрению дел о признании гражданина ограниченно дееспособным (недееспособным) или об отмене ограничения дееспособности лица и признании лица дееспособным и присутствующие в зале судебного заседания в момент вынесения решения. В состав лиц, участвующих в делах о признании гражданина ограниченно дееспособным (недееспособным) или об отмене ограничения дееспособности (признания дееспособным) должны входить: заявитель (члены семьи, прокурор, органы опеки и попечительства, близкие родственники (родители, дети, братья, сестры, дед, бабушка), психиатрическое (психоневрологическое) лечебное учреждение). Основными лицами, участвующими в деле о признании гражданина ограниченно дееспособным (недееспособным), об отмене ограничения дееспособности (признание дееспособным), явля-

ются: заявитель и гражданин, в отношении которого решается вопрос о его дееспособности. Эти лица непосредственно узнают о решении суда, и они могут и обязаны информировать орган опеки и попечительства о вынесенном решении. Часть 1 ст.306 ГПК РФ предусматривает, что заявление о признании лица ограниченно дееспособным рассматривается судом с участием самого лица, если это возможно по состоянию его здоровья, заявителя и представителя органа опеки и попечительства. Заявление о признании лица недееспособным рассматривается с обязательным участием представителя органа опеки и попечительства и заявителя (ч.2 ст.306 ГПК РФ).

Точное соблюдение указанных предписаний закона дает органу опеки и попечительства возможность самим информироваться о вынесенном решении и сразу приступить к его реализации. К сожалению, нередко случаи, когда рассмотрение таких категорий дел происходит без участия органов опеки и попечительства. Более того, ст.308 ГПК РФ, регулирующая вопросы рассмотрения дел об отмене ограничения дееспособности лица и признания лица дееспособным, вообще не предусматривает участие по этим делам органов опеки и попечительства. Соответственно, в таких случаях они не присутствуют в зале судебного заседания в момент вынесения решения и непосредственно не узнают о решении суда. В законодательстве, как было сказано, отсутствует норма об обязанности суда сообщать органам опеки и попечительства о вынесенном решении. Указанные обстоятельства делают необходимым внести дополнения в действующем законодательстве об обязательном участии по всем указанным категориям дел органов опеки и попечительства и об обязанности суда в течение пяти дней (или иного разумного срока) после вступления решения в законную силу направить его копию органу опеки и попечительства по месту жительства (нахождения) данного гражданина для:

- установления над ним опеки или попечительства;
- отмены опеки или попечительства, установленных над гражданином.

Вторая группа субъектов, для которых информация о вынесенном решении имеет значение для его реализации – это лица, участвующие в деле, но не явившиеся в судебное заседание. Во-

прос об информированности заявителя, соответствующего гражданина и других лиц, участвующих в деле, не явившихся в судебное заседание, урегулирован ч.4 ст.236 ГПК РМ, в силу которой участникам процесса, не присутствовавшим при оглашении резолютивной части решения, направляется копия решения в пятидневный срок.

Третья группа правореализующих субъектов – это лица, перечисленные в ч.1 ст.16 ГПК РМ, не участвующие в деле, но для которых решение суда является основанием для реализации прав и интересов, подтвержденных в них. Согласно указанной статье, окончательные решения являются обязательными для всех органов публичной власти, общественных объединений, официальных лиц, организаций и физических лиц и подлежат неукоснительному исполнению на всей территории Республики Молдова. Обязательность судебного решения обусловлена обязательностью закона или иного нормативного правового акта, на основании которого вынесено решение. Государственные органы и должностные лица не вправе выносить постановления, которые противоречили бы вступившему в законную силу судебному решению. Они обязаны содействовать исполнению постановлений судов, а также реализовывать их путем регистрации прав, установленных судом, совершать другие действия в соответствии с судебным решением.

Органы опеки и попечительства – это органы исполнительной власти, предназначенные для охраны государством личных и имущественных прав и интересов недееспособных или ограниченно дееспособных. Даже не участвуя в деле, эти органы получают информацию о состоявшемся решении по делам о защите дееспособности в момент обращения к ним субъекта, чье заявление об ограничении дееспособности или признания недееспособности того или иного гражданина, было рассмотрено судом.

Решение судебной инстанции по делам о защите дееспособности граждан, доведенное до сведения органов опеки и попечительства, является основанием деятельности этих органов по немедленной реализации этих решений. Оперативное исполнение предопределяется тем,

что ими затрагиваются государственные и общественные интересы, права и охраняемые законом интересы лиц не имеющих возможности зачастую сделать это лично. Решения по делам о дееспособности достигают социально полезного нормативного результата при условии их немедленного осуществления.

Правоотношения опеки и попечительства начинаются с момента, когда на основании судебного решения органом опеки и попечительства произведено установление опеки и попечительства, и заканчивается с ее прекращением. Одно из оснований прекращения опеки или попечительства - решение судебной инстанции о признании лица дееспособным или об отмене ограничения дееспособности.

На этапе прекращения опеки или попечительства правоотношения также носят организационно-распорядительный характер. В отличие от реализации судебных решений по делам об ограничении дееспособности или лишения лица дееспособности, при реализации судебных решений о восстановлении гражданской дееспособности, участвуют только органы опеки и попечительства, лицо, заинтересованное в восстановлении своего гражданско-правового статуса, опекун или соответственно попечитель. В содержание правоотношения входит обязанность органа опеки и попечительства издать акт об освобождении опекуна или попечителя от исполнения возложенных на них обязанностей. Права и обязанности опекуна (попечителя) прекращаются с момента вынесения органом опеки и попечительства решения о прекращении его полномочий. Осуществление органом опеки и попечительства исполнительно-распорядительной деятельности по реализации судебного решения является средством достижения намеченного результата, закрепленного в решении суда. Правовые последствия прекращения опеки (попечительства) наступают с момента совершения органом опеки и попечительства действий, необходимость совершения которых закреплена в решении судебной инстанции – отменить опеку (попечительство).

FREE MOVEMENT OF JUDGMENTS ON CIVIL AND COMMERCIAL MATTERS IN THE EUROPEAN UNION

Nikolay ANGUELOV,
Judge at the Administrative
Court of Sofia

Summary

Every citizen - consumer - who purchases merchandise or services personally, via electronic commerce or commercial company and who, due to the contemporaneous communication and transaction methods happens to enter in commercial relations with other merchants from Europe, will need at some point adequate knowledge in case a dispute arises between him and his partner. To be more specific - which will be the competent court to examine the matter, what rules will this court apply, but most importantly - if the judgment is in his favour and the defendant's place of residence is in another member-state - how can this judgment be effectively enforced. Moreover - we see recurrent cases where during a dispute on a purely national basis between entities of the same member-state, envisioning a possible unfavourable case outcome, one of the parties moves its assets to another member-state during the process. At the end of the court proceedings, the creditor faces a number of difficulties pertaining to the effective judgment enforcement. These circumstances gradually directed the European Union to the idea of establishing a common European legal space, in which every citizen of a member-state can calmly exercise his rights and freedoms with no concern as to possible complications, and that in his contacts with partners or merchants from other member-states he can rely upon effective, anticipated and speedy European administration of justice. In this aspect, the most important legal acts are: Regulation №44/2001 on jurisdiction, recognition and enforcement of judgments and Regulation №805/2004 creating an European Enforcement Order for uncontested claims.

Keywords: consumer, merchants, commercial relations.

Sumar

Libera circulație a hotărârilor în materie civilă și comercială în țările Uniunii Europene

Fiecare cetățean-consumator, care a cumpărat un bun sau un serviciu personal prin intermediul comerțului electronic și care, datorită comunicării contemporane și a metodelor de tranzacții, se întâmplă să se implice în relații comerciale reci-

proce cu parteneri din Europa va avea nevoie, la un moment dat, de cunoștințe adecvate, în cazul în care apare un conflict între el și partenerul său. Mai exact: care va fi instanța competentă să examineze disputa, ce reguli se vor aplica de către această instanță și, cel mai important, dacă hotărârea de judecată este în favoarea lui, iar locul de reședință al părții este într-un alt stat membru, cum poate fi pusă în aplicare efectiv o astfel de hotărâre.

Mai mult, au devenit periodice cazurile în care litigiul este între entități din cadrul unui și aceluiași stat membru, iar în timpul procesului, care prevede un posibil rezultat nefavorabil, una dintre părțile aflate în litigiu își mișcă activele sale la un alt stat membru. La sfârșitul procedurilor judiciare, creditorul se confruntă cu o serie de dificultăți ce țin de aplicarea eficientă a hotărârii de judecată. Aceste circumstanțe au direcționat treptat Uniunea Europeană la ideea stabilirii unui spațiu juridic european comun, în care fiecare cetățean al unui stat-membru se poate folosi calm de drepturile și libertățile sale, fără motiv de îngrijorare privind posibile complicații, și că, în contactele sale cu parteneri sau comercianți din alte state-membre, se poate baza pe o administrare a justiției europene eficace și rapidă. În acest sens, cele mai importante acte juridice sunt Regulamentul nr. 44/2001 - privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și Regulamentul nr. 805/2004 - privind crearea unui titlu executoriu european pentru creanțele necontestate.

Cuvinte-cheie: consumator, comerciant, relații comerciale.

In the 20th and the 21st century the globalization of the social and economic relations and the huge development of electronic devices, as well as the freedom of movement of goods, services, capital and persons in the European Union gradually led to an increase in the movement of citizens, international commercial relations and obligations, including the relations between physical persons and legal entities located on the territory of the European Union. The matrimonies between citizens of different nationality keep increasing daily, as well as the use of services and goods produced in other countries. As an expected result numerous disputes between the different economic entities on the territory of the European Union originate. The existence of cross-border international element complicates the task of judicial authorities in each member-state on the resolution of legal disputes additionally, and issues pertaining to the access to justice and specifics of the judicial process as a whole become more recurring. None of us

will challenge the fact that a major part of the European citizens travel within the European Union either for pleasure or for performing a commercial activity and entrance into contractual arrangements. Moreover, a large part of them get married or become parents from their factual cohabitations. Every citizen – consumer – who purchased merchandise or services personally, via electronic commerce or commercial company, and who, due to the contemporaneous communication and transaction methods happens to enter in commercial relations with other merchants from Europe, at some point will need adequate knowledge to apply in case a dispute arises between him and his partner, and more specifically, which court will be competent to examine it, what rules will this court apply, **but most importantly – if the judgment is in his favor and the defendant's place of residence is in another member-state – how this judgment can be effectively enforced.** And more – it has become more recurrent where in cases where the dispute is on a purely national basis between entities in one and the same member-state, during the process, envisioning a possible unfavorable case outcome, one of the parties in the dispute moves the assets to another member-state. At the end of the court proceedings, the creditor faces a number of difficulties pertaining to the effective judgment enforcement. All this inevitably makes the economic entities more prudent, hence gradually increases the insolvency and bankruptcy that eventually leads to the restriction of free movement. These circumstances gradually directed the European Union to the idea of establishing a common European legal space, in which every citizen of a member-state can calmly exercise his rights and freedoms with no concern as to possible complications, and that in his contacts with partners or merchants from other member-states he can rely upon effective, anticipated and speedy European administration of justice.

International jurisdiction in accordance with regulation №44/2001

The Brussels Convention on jurisdiction, recognition and enforcement of judgments from 27.09.1968 and Regulation №44/2001 in force from 1.03.2002 that replaced it, are by necessity based upon the confidence, with which the contracting countries mutually behave towards their legal systems and judicial institutions. It is the mutual confidence that allowed the establishment of compulsory regime of jurisdiction that all courts

on the territory of the European Union must apply, hence it is possible for these countries to reject the application of their national norms with regard to the recognition and enforcement of foreign judgments in the name of simplified mechanism for the achievement of this goal.

The scope of the Regulation is limited to certain areas of law, designated in art.1 (1), and namely – regarding cases, referring to “civil and commercial matters”. The Regulation does not apply to procedures, concerning disputes between governmental bodies and physical persons or legal entities, such as the litigation of all types of administrative acts, and more specifically tax and customs disputes. Outside the scope of application of the Regulation fall as well the areas connected to the legal capacity and ability of physical persons, family law, legacy and inheritance /art.1 (2)(a)/, disputes on the insolvency of merchants /art.1 (2)(b)/ that are subject to another Council Regulation - 1346/2000, social security /art.1 (2) (c)/and arbitration disputes /art.1 (2)(d)/.

Determining the international jurisdiction

Regulation 44/2001 is based on several fundamental rules, determining the **exclusive, major and special international jurisdiction.**

There are certain cases, dominated by the principle of public policy and this explains the wish of all legislative bodies, not only those of the member-states but also the European Union, to provide, in such cases, the jurisdiction to specific courts. The Court is also obliged to watch ex officio for the existence or lack of prerequisites for exclusive jurisdiction. The norm of art.22 shall apply regardless of the permanent residence of the parties (even when both parties are residents in non-member countries). It cannot be declared void by an agreement on the selection of a court. Should there be a referral to another court; the latter declares that it has no jurisdiction on its own decree /art.25/.

Major jurisdiction: the residence of the defendant

The main requirement for applying Regulation 44/2001 is that the residence of the defendant is in a member-state, a fact that on its part leads to the establishment of the principal norm, determining the jurisdiction in art.2. The adopted approach is conform to the principle *actor sequitor forum rei*, set on the basis of many member-states,

originating from the assumption that there isn't a more appropriate court to review the dispute and to best respond to the property interests of the defendant, besides the one located at the defendant's place of residence. The defendant can be sued in the member-states courts at its place of residence, unless the subject of the dispute falls within the exclusive jurisdiction.

Special or elective jurisdiction

In determining this jurisdiction, the claimants are those who are entitled to choose whether to file their claim under the general jurisdiction at the state of domicile of the defendant /art.2 from the Regulation/ or in any of the other courts of competence according to the norms of art.5, 6 and 7 of the Regulation.

The special or elective jurisdiction is determined by art.5 and 6 from the Regulation and in the narrow sense of word provides the right of choice to the claimant to decide whether to file the claim before the courts at the place of domicile of the defendant or before any of the jurisdictions, designated in art.5 and 6. This also represents a special jurisdiction, based on the scope and subject of dispute, in view of the jurisdiction as determined by the Regulation in compliance with the substance of the case in an attempt to have as designated the court, which is geographically the closest /principle of vicinity - art.5 (1) and (3)/or the one, which will be able to administer the proceedings in the best possible way /art.6 (1) – principle of rationalization of the procedures/.

With regard to the second type of jurisdiction, alternative or specific, based on the essential feature of the dispute, this jurisdiction is applicable to disputes, originated from insurance contracts /art. 8-14/, certain types of consumer contracts /art. 15-17/ and individual labor contracts /art. 17-21/. In these cases of contractual relations, the consumer, the worker or the insured is the weaker party, and the regulations give advantage as to the choice of jurisdiction especially to this party. The obligatory character of the norms, determining the jurisdiction on disputes, related to insurance and consumer contracts, is also enhanced during the phase of the judgment recognition and enforcement, as far as art. 35(1) from the Regulation envisions the possibility to revoke the recognition of a judgment, when the court has examined such a

dispute and issued its judicial act in breach of the jurisdiction, determined in the respective sections of the Regulation.

Contractual Relations

The contract is the main tool for the free movement of goods and services in the international commerce. As a consequence from contract-related disputes, in which the claimant is entitled to choose the court of competence to examine the case, the jurisdiction is determined following the special rule, set in art. 5(1) from the Regulation: "competent to review the dispute is the court at the location of performance of the obligation in question". Art. 5(1) of the Regulation is also applicable to cases, in which in substance is disputed the existence or the lack of contract between the parties, based on the assertion that the contract is deficient.¹ When there is not an obligation assumed in free will by any one of the parties in dispute, art. 5(1) of the Regulation cannot apply and thus the jurisdiction cannot be determined. In such cases, the European Court recurs to the metaphor "contractual chains", in an attempt to emphasize that should there be no contractual relation between the buyer of a good and its producer, it wouldn't be possible for the producer to foresee in which court exactly the buyer can be sued in result of incurred damages². This is why the Court of Justice of the European Union (the Court) states³, that the interpretation of the term "contract" shall be made independently, in comparison with the objectives and ideas of the Convention /the Regulation/.

For the sake of interpretation of art.5 (1) of the Regulation, the term "obligations" refers to: „*every obligation that originates from the contractual relation /in this case, a contract for exclusive commercial representative/ or from the contractual obligations that shape the base of legal procedures*". In this sense, the jurisdiction is given to the court located at the place of enforcement of the contractual obligation itself, where the claimant has based his claim.

There are also additional difficulties, connected to the interpretation of the term "place of en-

¹ Judgment from 4 March 1982 on the case Effer vs Kanter

² Judgment from 17 June 1992, Handte vs TMCS-C-26/91

³ Judgment from 22 March 1983, on case C-34/82, Peters/ZNAV

forcement of the obligation in question". When in the Regulation one refers to "place of enforcement of the obligation in question" referring to a sales contract of goods, the place will be determined as the location where **"the goods were delivered or where they should have been delivered"** - art. 5(1)(b), first proposal. The place of enforcement in a contract, related to the provision of service is the place, where **"the goods were delivered or where they should have been delivered"** - art. 5(1)(b), last proposal.

Jurisdiction in case of tort

In the cases of claiming an indemnification of damages, regardless of whether caused by delict or quasi-delict, the Regulation sets elective special jurisdiction provided to the claimant, and the competent court by domicile is "the court for the place where the harmful event occurred or may occur"/art. 5(3)/. The Court of Justice of the European Communities has ruled that in the cases of civil breach or delict, the jurisdiction refers to **"all cases, in which is sought to determine the liability of the defendant and which are not related to the term "contract", interpreted in compliance with the goals and spirit of art. 5(1) of the Regulation"**⁴.

Starting from the basis of this type of jurisdiction incorporated in the norm of art. 5(3), the interpretation of the term "the court for the place where the harmful event occurred or may occur" has created numerous difficulties.

This can refer to the place, where the harm originated, as well to the place, where the harm can be observed with bare eye, by giving an opportunity to the claimant to file a claim against the defendant at both places⁵.

Jurisdiction in case of indemnifications

According to art.31 from the Regulation, the courts have jurisdiction to undertake provisional and protective measures in compliance with their own legislation.⁶ In cases falling in the scope of the

Convention (the Regulation), these measures are set to preserve the factual or legal situation, in a way to protect the rights whose recognition was claimed elsewhere by the court, having jurisdiction over the substance of the matter. The court, which has jurisdiction over the case itself, has also the jurisdiction to decree provisional and protective measures, with no additional conditions. If the court doesn't have jurisdiction over a case, "the decree of provisional or protective measures based on (art. 31) is conditional with regards to and *inter alia*, the existence of actual connection between the subject of decree and the territorial jurisdiction of the contracting country at the location of the court, before which the imposition of measures was claimed".⁷

Recognition and enforcement of foreign judgments, according to regulation /eu/ 44/2001

One of the prerequisites to achieve the objective to "facilitate the free movement of judgments" within the European legal space, is the simplification of formalities, required for the recognition and enforcement of judgments.

1. For the purposes of this Regulation, "**judgment**" means any judgment given by a court or tribunal of a Member State, whatever the judgment may be called, including a decree, order, decision or writ of execution, as well as the determination of costs or expenses by an officer of the court - Art.32
2. **Regarding the origin of the judgment** – two conditions are necessary. First, it has to be made by a quasi judicial body. The Court of Justice of the European Union decreed that in view of the administration of justice, the court shall assume its judgment as decreed in accordance with the objectives and interpretation of the Regulation.⁸ Second, the quasi judicial body shall exercise its function on the territory of the member-state.
3. **The scope of the decision** shall fall within the scope of material applicability as per art.1 of the Regulation /"civil and commercial matters"/.

⁴ Judgment on Case C189/87, from 27 September 1988 - Kalfelis

⁵ Judgment from 30 November 1976, on case C-21/76 - Mines de Potasse d'Alsace

⁶ Judgment of the Court from 26 March 1992, on case C-261/90, Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler v Dresdner Bank AG

⁷ Judgment of the Court from 17 November 1998, C-391/95 Van Uden Maritime BV, trading as Van Uden Africa Line v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another

⁸ Judgment from 02 June 1994 on Case C-414/92 - Solo Kleinmotoren vs Bosch

4. In view of the nature of judgments, the latter are recognized regardless of whether decreed in ordinary process /disputable jurisdiction/ or represent court settlement, approved by the court. Neither is it necessary for the judgment to have entered into effect in the country of origin in order to be recognized, but of course, in a country, in which it is claimed to be recognized, it cannot incur bigger legal consequences than those in the country of origin.

Last, but not least, art.57 and art.58 of the Regulation foresee special norms for the recognition of authentic documents /for example, property deeds/.

Conditions for recognition and enforcement; grounds for rejection

The Regulation introduces the principle of automatic recognition of judgments, given by any court in a member-state. If the purpose is the enforcement of judgment or its recognition in principle /without exception on the territory of the member-state, via some form of exequatur/ or its ad-hoc recognition/ limited to specific parts of it/, in any case shall exist a declaration certifying the accuracy of the foreign judgment. In the first case, where a recognition in principle of the judgment is sought, /declaration of enforceability/, the Regulation foresees that the defendant could file a complaint against the recognition or enforcement of the judgment that was already given, if he considers that the terms of art.34 from the Regulation are present. If ad-hoc recognition of the judgment is sought, it is not necessary to conduct any procedure, as the body before which such a request was made, would make a verification of these terms.

First, it shall be noted that, **under no circumstances may a foreign judgment be reviewed as to its substance** /art.36 - regarding the recognition; art.45 - regarding the enforcement/.

The main principle is the ban to review a jurisdiction according to art. 35(3) of the Regulation, with regards to the judgments, given by a court in a member-state. The exceptions are the following:

The judge to whom was referred the request for judgment recognition as per art.35 from the Regulation, should consider whether the court that gave the judgment had met the jurisdiction norms in the cases on insurance, consumer and individual labor contracts. In such cases, should these pro-

tective and special grounds are not respected, the judge who has been addressed with a request for judgment recognition, would pronounce a rejection for this, regardless of whether the same had been pronounced by a court in a member-state or a court in a non EU member-state, on the ground that the court, which had given the judgment hadn't had the jurisdiction to do it.

The refusal to recognize a judgment given by a member-state court shall always be conforming to the terms, set in art.34 of the Regulation. The first ground for refusal to recognize a judgment is its contradiction with the public policy of the member-state, in which the recognition was claimed. The contradiction should not originate from the very content of the judgment, but from the specific consequence from such recognition in a member-state, where it is claimed at the moment of submission of such a request. In one of its judgments⁹, the Court of Justice of the European Communities designated that this ground should be applied as an exception. Likewise, the interpretation of the term "public /social/ policy" should not be referred to the application of specific normative regulation on the particular case. For this reason, the Court of Justice of the European Union¹⁰ rules out that the ground for refusal „breach of the public policy" cannot be directed towards the effectiveness of the decision, because the court of origin has based its jurisdiction on the nationality of the harmed / claimant/, and not on the domicile of the defendant.

The second major ground for rejection to recognize the judgment is the breach of the right for protection, listed in art. 34(2) of the Regulation. It is limited to the cases, in which the judgment was given in default of appearance of the defendant – under two conditions: if the defendant was not served with the document which instituted the proceedings or with an equivalent document in sufficient time and in such a way as to enable him to arrange for his defense. The second condition for the application of the norm is if the defendant failed to commence proceedings to challenge the judgment when it was possible for him to do so.

The third and fourth grounds for rejection to recognize the judgment are described in art. 34(3) and (4) of the Regulation and both refer to

⁹ Judgment on Case C-145/86 from 04 February 1988 - Hoffmann vs. Krieg

¹⁰ Judgment on Case C-7/98 from 28 March 2000 - Krombach vs. Bamberski

the lack of reconciliation between different judgments that were given. Art. 34(4) of the Regulation stipulates a ground for rejection of a judgment if it is irreconcilable with an earlier judgment given in another member-state or in a third state involving the same cause of action and between the same parties, provided that the earlier judgment fulfils the conditions necessary for its recognition in the member-state addressed.

Check of the validity or the grounds to confirm the recognition terms

Art. 33 from the Regulation foresees that a judgment given in a Member State shall be recognized in the other Member States without any special procedure being required. In the cases where the recognition is requested in an incidental manner in the course of pending procedures when a party wishes to enjoy the consequences of the judgment, given in a different process and submits it to the court with the request to be taken in consideration in pronouncing its verdict, or to admit the existence of a judgment in force, the jury before which the proceedings are pending, is the body responsible for the conducting of external check of the conditions for the recognition of judgment. In the cases where the recognition is expressly requested, the party, which has requested it shall undergo the special procedure, set out in the Regulation for the issuance of a „declaration of the enforceability of the judgment“/writ of execution/. Hence the procedure for the recognition in principle of the judgment and the one on the issuance a declaration of the enforceability of the judgment is one and the same in both cases.

First, only **the party that seeks recognition and enforcement of the foreign judgment** has the **procedural right, legal capacity and ability** to initiate such a procedure. Second, the procedure for the recognition and enforcement of judgment, envisioned in the Regulation is statutory for two reasons. First, due to the fact that as a natural consequence from the recognition of the judgment, the party who received a positive resolution of its claim in a member-state, cannot initiate a new procedure in another member-state in order to collect its claim via judgment enforcement procedure, but has to submit a request for the recognition and enforcement of the judgment.¹¹ The second reason

is that the country that in principle seeks enforcement of the judgment, which falls into the field of application of the Regulation, shall refer to the procedures envisioned in the Regulation instead to those, instituted in the country that pronounced the judgment.

Art.39 through 56 of the Regulation determine the special procedure for the issuance of a declaration of the enforceability of the decision/a writ of execution/ and the possibility of the parties to appeal the court judgment on this matter.

Each interested party may request the recognition and enforcement of foreign judgment, given by a court in a member-state. The competent courts or bodies, before which the applications shall be submitted, are specifically designated in Annex II to the Regulation. In Annex III are designated the competent courts, before which a complaint may be filed against the judgment for the issuance of a declaration of enforceability in accordance with art.43(2) of the Regulation, while Annex V determines the courts, competent to consider the complaints against the judgment of the court under art. 43(2) /art.44//.

The first phase if this procedure is closed, the defending party does not go through hearing, as it is considered that if this party becomes aware of the procedure at this stage, he could take measures to make the enforcement impossible in the country where it's claimed /for example, to dispose of his property in this country/. The judge shall pronounce his statement for recognition or enforcement /if the judgment itself is enforceable in its country of origin / of the judgment timely and with no delay, abiding by the formalities, designated in.53/, and namely, to make a verification of the submitted copy of the judgment and the certificate under art 54/ and without observing its enforcement within the terms of art.34 и 35 of the Regulation. The application and the conditions for its submission are established in the domestic law of the country, in which recognition and enforcement of the judgment is sought. It shall contain as attachments the documents, designated in art.53 – a certified copy of the judgment and a certificate for compliance with the standard form, published in Annex V to the Regulation. The judge may ask the party to provide him with a certified translated copy of the above-mentioned documents, but not their certification.

¹¹ Judgment on Case C-42/76 from 30 November 1976 - Wolf vs.Cox

The second phase of the procedure refers to the possible appeal of the court's statement and by nature this phase is competitive, hence open. The right of appeal is allowed with regard to both the court statement recognizing the judgment and the one issuing the declaration of enforcement, including the cases of rejection thereof. **The presence or failure of grounds for the recognition or enforcement of the judgment according to art.34 and 35 is also subject to consideration.** The court before which is submitted the appeal under art. 43 or art. 44, at the request of the party, against whom enforcement is sought, may suspend the procedure, if in the country of origin of the judgment is submitted an ordinary complaint or if the term for its submission has not yet elapsed. The court may, as well, put as a prerequisite for the enforcement, the provision of such a guarantee, whose amount it determines. If the appeal is against decision, which allows the enforcement of foreign judgment, the term for its submission is within one month from the receipt of the declaration for enforceability, should this party be domiciled in a member-state or a third country. If the party against whom enforcement is sought is domiciled in a member-state different from the one, in which the declaration of enforceability is given, the time for appealing shall be two months and shall run from the date of service, either on him in person or at his residence. No extension of time may be granted on account of distance. If the recognition and enforcement of the judgment is being revoked, the Regulation does not incorporate a time period for the submission of the complaint against it, hence the same shall be determined in accordance with the domestic law of the country, in which the recognition and enforcement is revoked. The judgment that is given in relation with the appeal may be disputed only via the process of appeal, designated in Annex IV and only on the grounds listed in art.34 и 35 of the Regulation. In other words the Regulation also foresees a peculiar instance control on the judgment, given by the court, examining the complaint against the court statement, which recognizes the judgment, and the one, with which is issued a declaration of enforceability, including the cases of rejection thereof.

In the proceedings of recognition and enforcement of judgments it is recommended to use temporary and collateral measures whose application may be ruled upon request of the applicant: "when a judgment must be recognized in accor-

dance with this Regulation (art. 47(1)), nothing shall prevent the applicant from availing himself of provisional, including protective, measures in accordance with the law of the Member State requested without a declaration of enforceability under Article 41 being required". **After the recognition of the judgment via the exequatur, it will be enforced upon the application of the interested party and by meeting the relevant internal procedural norms in a way, identical with the one that would have been used, should the judgment had been given by a court in a member-state, in which its enforcement is sought.**

Regulation №805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims

Within the European Union the reasonable duration and the value of standard civil proceedings are inappropriate for legal disputes of international nature, especially when it becomes obvious that there is no dispute between the parties. The difficulties that the creditors face within the Union refer not only to the lack of knowledge about the legal system in the respective member-state and the fundamental need to consult with a lawyer, but also to the procedure that requires additional funds for translation and the necessary time period to service papers and exchange information between the different member-states. These circumstances are concomitant with the ordinary civil proceedings regardless of whether the claim will be contested or not. Therefore the debtors in cross-border cases who refuse to pay, put the creditors in an unfavorable financial situation, related to the accumulation of liabilities, insolvency and sometime, bankruptcy.

The fundamental Community instruments in the area of the enforcement of judgments are directed towards the resolution of these problems - Regulation №805/2004 creating a European enforcement order for uncontested claims; Regulation №1896/2006 creating a European Order for Payment Procedure.

Regulation 805/2004 attempts to abolish all additional mechanisms of control over the judgments, given in a member-state, as a prerequisite for their enforcement in another member-state/abolishment of the exequatur/ in the cases where the creditors receive additional order for pecuniary claim that has not been contested by the

debtor. In this regard, art. 5 of the Regulation designates that: „A judgment which has been certified as a European Enforcement Order in the member-state of origin shall be recognized and enforced in the other member-states without the need for a declaration of enforceability and without any possibility of opposing its recognition”.

1. The procedure seeks to make useless the need of interim measures before stepping into the enforcement, in another member-state, of the judgments, given on all types of claims, related to pecuniary claims for accurately designated and executable amount, when the debtor/defendant has not appeared in court on his own will and a notification for that and the consequences from his behavior have been duly serviced to him via the methods designated in the Regulation. By substance, this represents a considerable step forward in comparison with Regulation 44/2001, in which is possible /art.45/ to bring motives for the failure of enforcing the judgment on the grounds of the norms in art.34 and 35 in the procedure of appeal.

The Regulation is applicable to the similar areas as ones to which apply Brussels I, i.e., civil and commercial matters as per art. 2, regardless of the type of judicial body that has given the judgment /therefore, also covers certain judgments of labor courts on specific cases/. The Regulation has been applied in its totality since 21.10.2005.

The types of judgments that can be identified as European Enforcement Order are multiple and depend on the procedural law of each member-state. Despite that, the judgment shall be given by a competent body in the view of determining the incontestable character of the claim that falls within the scope of the Regulation.

The Regulation does not specify the kind and type of judgments that may be identified as European Enforcement Order. The Regulation also omits to designate the specific courts /only first instance and/or appellate and cassation courts/ may issue a certificate for European Enforcement Order. The only requirement is that they are “courts” in their essence, regardless of their name that supposes that after the envisioning of the scope of the case falls within the field of application of the Regulation, all courts, which form the sphere of the judiciary (judicial power) in the respective member-state, may issue similar certificates for European Enforcement Order, regardless of whether

the jury is composed of one judge or of mixed composition.

The judgment shall be given between the parties and shall refer to an uncontested pecuniary claim. This aims at providing a description of all elements that allow the courts to determine whether the judgment may be subject to certification, art.4 from the Regulation provides a legal definition of the term “claim – a claim for payment”, which is executable or whose refund date has been determined in a judgment, court agreement or authentic instrument. The monetary amount shall be designated exactly, which supposes the obligation to be in cash and executable.

Finally, art.3 of the Regulation sets the requirements that shall be met by the claim to remain uncontested.

First, the claim is uncontested when the debtor has expressly agreed to it by admission or by means of a settlement which has been approved by a court or concluded before a court in the course of judicial proceedings;

Second, when the debtor has never objected to it, in compliance with the relevant procedural requirements in the law of the member-state of origin, in the course of the judicial proceedings,

Third, if the debtor has not appeared or been represented at a court hearing regarding that claim after having initially objected to the claim in the course of the court proceedings, provided that such conduct amounts to a tacit admission of the claim or of the facts alleged by the creditor under the law of the member-state of origin.

Forth, the claim is uncontested, if the debtor has expressly agreed to it in an authentic instrument.

The information that shall accompany the notice for commencing the proceedings /art.16 and art.17/ is an essential part of the Regulation because, in order we can speak about uncontested claim, it is important to dispose with the evidence that the debtor was provided with due information about the claim, as well as information on the defendant, allowing him to undertake respective measures in response of the claim. Only then it will be possible to consider the passive behavior of the debtor, such as “acceptance” or “contention” with regards to the claim. The information provided to the debtor refers not only to the claim itself, but also to the procedural possibility for its contention /in written form – via written response to the claim application or orally on the date of the court hearing /.

V. Enforcement of judgment, certified as European enforcement order

The Regulation does not create rules for the enforcement of the above-mentioned certificates for European Enforcement Order and stipulates that a judgment certified as a European Enforcement Order shall be enforced under the same conditions as a judgment handed down in the Member State of enforcement /art.20/. This means that the procedure will be initiated and conducted in a way set by the domestic legislation of a member-state, in the case of the specific requirement to attach to the application for initiating enforcement, the documents, designated in art. 20 of the Regulation, as follow:

- a) a copy of the European Enforcement Order certificate which satisfies the conditions necessary to establish its authenticity;
- b) a copy of the judgment which satisfies the conditions necessary to establish its authenticity; and
- c) where necessary, /but not obligatory/ a transcription of the European Enforcement Order certificate or a translation thereof into the official language of the member-state of enforcement or, if there are several official languages in that member-state, the official language or one of the official languages of court proceedings of the place where enforcement is sought, in conformity with the law of that member-state, or into another language that the member-state of enforcement has indicated it can accept. The translation shall be certified by a person qualified to do so in one of the member-states. The enforcement procedure envisions the participation of the respective court at the domicile of the debtor that in closed hearing estimates the validity the documents presented, their translation and issues a ruling with the characteristics of a judgment under the general appeal procedure. It is good in this case that the right to appeal originates from the date of service of the summons for

voluntary debt repayment by the respective enforcement agent, that supposes an already constituted enforcement procedure, in which the enforcement agent has undertaken actions to secure the effective enforcement. Likewise it shall be noted that the appeal against the judgment does not suspend the enforcement.

2. Grounds for the refusal of enforcement / art. 21/. Possibilities for judgment review by the judicial body in the state of enforcement

The Regulation does not interfere with the operational independence of the enforcing bodies in the respective member-state, as defined in its domestic legislation. The national legislation and the certificate for European Enforcement Order are the ones, based on which the enforcement is conducted. Art.21 of the Regulation designates the grounds for refusal of enforcement that are based on the procedure, described in the document. These grounds are additional to the national ones. More specifically, the Regulation introduces as grounds for refusal /but only upon application by the debtor/ the motive that the judgment certified as a European Enforcement Order (**excluding here the European Enforcement Orders, based on court settlement or authentic document/** is irreconcilable with an earlier judgment given in any member-state /but without reviewing the judgment as to its substance/ or in a third country, when:

- a) the earlier judgment involved the same cause of action and was between the same parties /exist both objective and subjective limits of the effect of the judgment/; and
- d) the earlier judgment was given in the member-state of enforcement or fulfils the conditions necessary for its recognition in the member-state of enforcement; and
- c) the irreconcilability was not and could not have been raised as an objection in the court proceedings in the member-state of origin.

VESPASIAN V. PELLA – FONDATORUL DREPTULUI INTERNAȚIONAL PENAL ȘI PROMOTORUL CURȚII INTERNAȚIONALE PENALE

Vespasian Pella s-a născut la 17 ianuarie 1897 la Râmnicu Sărat. Studiile liceale le face la Iași, iar Facultatea de drept – la București. În anul 1920, susține la Universitatea din Paris teza de doctor în drept „Des incapacites resultant des condamnations penales en droit internațional”.

Intră în activitatea didactică la Universitatea din Iași, iar, prin Înaltul Decret Regal nr. 1976 din 7 mai 1921, a fost numit, în baza concursului, pe ziua de 1 mai 1921, profesor agregat la Catedra drept penal și procedură penală a Facultății ieșene.

Având rezultate deosebite în cercetare și activitate didactică, la 19 mai 1924 o comisiune în frunte cu marele Dimitrie Alexandresco, constatând că Vespasian Pella „întrunește absolut toate condițiile”, îl ridică la rangul de profesor titular, decizie aprobată prin Înaltul Decret Regal nr. 1758 din 2 iunie 1924. Profesează la catedra ieșeană până în anul 1935, trecând apoi la cea din București.

A fost deputat liberal de Râmnicu Sărat în parlamentul României între 1922 și 1928, fiind raportor la „Proiectul de lege pentru înfrângerea și reprimarea speculei ilicite” (1923), Legea pentru reprimarea unor noi infracțiuni contra liniștii publice, lege cunoscută sub denumirea *Mârzescu*, în temeiul căreia Partidul Comunist a fost scos în afara legii, la Proiectului de Cod penal (1928).

A fost invitat să țină prelegeri la Institutul de Înalte Studii Internaționale din Paris (1928), la Institutul Universității de Înalte Studii Internaționale din Geneva (1929), la Academia de Drept Internațional de la Haga (1926, 1930, 1935, 1939) etc.

După 1936 intră în diplomație, fiind ministru plenipotențiar la Legația României din Olanda (1936-1939), ministru plenipotențiar la Legația României din Elveția, reprezentant al României la Societatea Națiunilor.

Dintre studiile în care a analizat dreptul penal roman, evidențiem: *Aperçu sur la criminalité collective, L'esprit de corps et les problèmes de la responsabilité pénale* (1920), *Delictes îngăduite* (1921), *Studii penale, O nouă teorie asupra complicității la infracțiunile neintenționate și responsabilității penale pentru fapta altuia* (1921), *Vagabondajul și cerșetoria* (1921), *Specula ilicită de monedă* (1921), *Discuțiunea asupra proiectului de răspuns la mesajul tronului, Discurs rostit în ședința de la 24 noiembrie* (1923), *Libertatea presei în noua Constituție* (1923), *Explicațiunea teoretică și practică a Legii și Regulamentului pentru înfrânarea și reprimarea speculei ilicite* (1923), *Pedeapsa cu moartea în legătură cu proiectul Constituției* (1923).

Ceea ce l-a consacrat pe plan internațional au fost participările la conferințele internaționale, printre care: Conferința Uniunii Interparlamentare de la Copenhaga (1923), raportor la Conferința interparlamentară din Washington (1925), raportor al Societății Națiunilor pentru chestiunile penale (1927-1939), raportor general la Conferința de la Geneva pentru represiunea

terrorismului și crearea unei Curți Penale Internaționale (1937), Președinte al Comisiunii Juridice și Constituționale a Adunării Societății Națiunilor (1938).

A scris mai multe studii în care a argumentat crearea unui drept internațional penal și instituirea unei Curți Internaționale Penale, fiind considerat fondatorul lor. În ordine cronologică enumerăm: *La criminalité collective des Etats et le droit penal de l'avenir* (1925), *La Coopération des Etats dans la lutte contre le faux monnayage* (1926), *La Codification du Droit international* (1928), *La répression de la piraterie* (1928); *La répression des crimes contre la personnalité de l'Etat* (1931), *La protection de la paix par le droit interne* (1933), *Améliorations de l'administration pénitentiaire et infractions de droit international* (1935), *La guerre-crime et les criminels de guerre: réflexions sur la justice pénale internationale, ce qu'elle est ce qu'elle devrait être* (1946).

La 26 mai 1941 a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

Odată cu instalarea regimului comunist în România, a rămas în occident. Vespasian Pella a decedat la 24 august 1952 la New York, fiind expert și consultant juridic în dreptul internațional penal al ONU (1948-1952).

Cu ocazia împlinirii a 115 ani de la naștere și 60 de ani de la moarte, la 22 martie 2012 a avut loc la București conferința internațională cu genericul „*Vespasian Pella – Founder of International Criminal Law*”.

Uniunea Juriștilor din România acordă anual premiul „Vespasian Pella”.

Distincții românești: Ordinul Steaua României în gradul de Comandor (1922), Ordinul Coroana României în gradul de Cavaler (1926), Ordinul Coroana României în gradul de Mare Cruce (1928).

Mihai Tașcă,
doctor în drept

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

